Downloaded from
www.grade12pastexampapers.co.za

Grade 12

MIND THE GAP!

Afrikaans Huistaal Vraestel 2: Letterkunde

Poësie

Studiegids (Voorgeskrewe gedigte)

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

2030 NDP

Second Chance Matric Support Programme

Read to Lead
A Reading Nation is a Leading Nation

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

This content may not be sold or used for commercial purposes.

Curriculum and Assessment Policy Statement (CAPS) Grade 12 Afrikaans Home Language Mind the Gap study guide for the prescribed poems in *Verse in my inboks* compiled by Philna Scholtz and Elza Vorster.

This publication has a Creative Commons Attribution Noncommercial Sharealike Licence. You can use, modify, upload, download, and share content, but you must acknowledge the Department of Basic Education, the authors and contributors. If you make any changes to the content you must send the changes to the Department of Basic Education. This content may not be sold or used for commercial purposes. For more information about the terms of the license please see: http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/.

ISBN: 978-1-4315-3361-9
Copyright © Department of Basic Education
2019
222 Struben Street, Pretoria, South Africa
Contact person: Ms C. Weston
Email: Weston.C@dbe.gov.za
Tel: (012) 357 4183
http://www.education.gov.za
Call Centre: 0800202933

Acknowledgements

The extracts from the Grade 12 prescribed poems in this study guide are from *Verse in my inboks* compiled by Philna Scholtz and Elza Vorster, Vivlia, 2017.

Mind the Gap Team
Senior Project Leaders: Dr S. Malapile, Ms C. Weston
Production co-ordinators:
B. Monyaki, B. Ras, M. Phonela, M. Nematangari
Authors: A. Halgryn, N. Ackerman, B. Prinsloo, M. Potgieter, K. Visagie

Designer: Page82
Onsite writers' workshop support:
J. Mphidi, V. Magelegeda, P. Hlabiwa, R. Maboye, N. Malope

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Inhoudsopgawe

Voorwoord **5**

Liewe Graad 12-leerder **6**

Hoe om hierdie studiegids te gebruik 7

Sewe beproefde studiewenke 8

Berei só voor op die dag van Vraestel 2 9

’n Oorsig van Afrikaans Huistaal se letterkundevraestel 10

Kontekstuele vrae en opstelvrae 11

Wat gaan die eksaminatore in Vraestel 2 van jou verwag? 16

Vraagwoorde in vraestelle 17

Literêre kenmerke en aspekte 19

Gedig 1: Nog in my laaste woorde – NP van Wyk Louw **22**

1. Digvorm
2. Analise
3. Tema en boodskap
4. Beeldspraak en stylfigure
5. Toon en stemming

Aktiwiteit 1

Gedig 2: Vincent van Gogh – DJ Opperman **30**

1. Digvorm
2. Analise
3. Tema en boodskap
4. Beeldspraak en stylfigure
5. Toon en stemming

Aktiwiteit 2

Gedig 3: Twee kleuters in die Vondelpark – Elisabeth Eybers **40**

1. Digvorm
2. Analise
3. Tema en boodskap
4. Beeldspraak en stylfigure
5. Toon en stemming

Aktiwiteit 3

Gedig 4: ’n brief van hulle vakansie – Breyten Breytenbach **55**

1. Digvorm
2. Analise
3. Tema en boodskap
4. Beeldspraak en stylfigure
5. Toon en stemming

Aktiwiteit 4

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Gedig 5: eerste worp – TT Cloete **69**
1. Digvorm
2. Analise
3. Tema en boodskap
4. Beeldspraak en stylfigure
5. Toon en stemming

Aktiwiteit 5

Gedig 6: Die sagte sprong – Sheila Cussons **80**
1. Digvorm
2. Analise
3. Tema en boodskap
4. Beeldspraak en stylfigure
5. Toon en stemming

Aktiwiteit 6

Gedig 7: besoekersboek – Fanie Olivier **87**
1. Digvorm
2. Analise
3. Tema en boodskap
4. Beeldspraak en stylfigure
5. Toon en stemming

Aktiwiteit 7

Gedig 8: oupa Thomas Daniel Granfield – Ronelda Kamfer **96**
1. Digvorm
2. Analise
3. Tema en boodskap
4. Beeldspraak en stylfigure
5. Toon en stemming

Aktiwiteit 8

Gedig 9: Wie's hy? – Adam Small **110**
1. Digvorm
2. Analise
3. Tema en boodskap
4. Beeldspraak en stylfigure
5. Toon en stemming

Aktiwiteit 9

Gedig 10: 'n vigslyer sterf – Vincent Oliphant **117**
1. Digvorm
2. Analise
3. Tema en boodskap
4. Beeldspraak en stylfigure
5. Toon en stemming

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Aktiwiteit 10
Gedig 11: Versagtende omstandighede – Peter Snyders **125**
1. Digvorm
2. Analise
3. Tema en boodskap
4. Beeldspraak en stylfigure
5. Toon en stemming
Aktiwiteit 11
Gedig 12: Reaksie – Vernon February **137**
1. Digvorm
2. Analise
3. Tema en boodskap
4. Beeldspraak en stylfigure
5. Toon en stemming
Aktiwiteit 12
Wenke vir die benadering van die ongesiene gedig **145**
Bronnelys 146
Bylaag A: Assesseringsrubriek vir die literêre opstel Huistaal: Poësie 147

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Voorwoord

The Department of Basic Education remains steadfastly committed to innovative strategies aimed at enhancing learner attainment. Consistent with the government's commitment in promoting the indigenous languages that form the tapestry of our democratic landscape, this *Mind the Gap* Self-study guide is a concrete demonstration of this commitment.

The release of this self-study guide incorporates all the official African Home Languages focusing on the novel genre at this stage. Not only does the study guide incorporate the African languages but it also incorporates South African Sign Language Home Language, Afrikaans Home Language and English First Additional Language.

The *Mind the Gap Literature Self Study Guide* is responding to the broader sectoral reading challenges that the country is experiencing. It seeks to strengthen the following strands of the National Reading Sector Plan: Teacher Development and Support; Direct Learner Support; and Provisioning and Utilisation of the Learning and Teaching Support Materials. Its interactive nature will make it easier for both teachers and learners to read to learn or study. It is hoped that through this Study Guide the reading and learning outcomes will be achieved.

Key terminologies are explained or illustrated in a simplified manner and examples of the types of questions as a learner you can expect to be asked in an examination are included in this study guide. In order to build your understanding, specific questions and possible responses forms part of the study guide package.

The study guide is designed to appeal to any learner offering Grade 12, whether as a part-time or a full-time candidate. Educators in the field will also find it an invaluable resource in their practice.

Every learner is a national asset, all you need now is to put in the hours required to prepare for the examinations and excel!

We wish each and every one of you good luck and success.

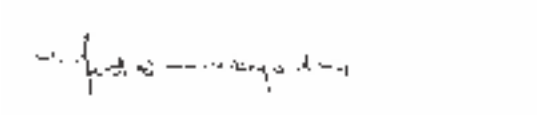

MRS AM MOTSHEKGA, MP

MINISTER

DATE: 14 NOVEMBER 2019

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Liewe Graad 12-leerder

Hierdie hersieningsgids oor die voorgeskrewe gedigte sal jou help om vir die Graad 12-Huistaal se jaareindeksamen (Vraestel 2) voor te berei.

Die Huistaaljaareindeksamen vir Graad 12 bestaan uit drie vraestelle wat jy skriftelik moet aflê:

Vraestel 1: Taal in konteks, Vraestel 2: Letterkunde en Vraestel 3: Skryf. Hierdie studiegids vorm deel van jou hersiening vir Vraestel 2 – veral vir Afdeling A waar keusevrae oor die voorgeskrewe gedigte gevra sal word.

Vraestel 2 is die letterkundevraestel waar jy vrae oor die drie verskillende genres van die letterkundeleerplan sal moet beantwoord: gedigte, ’n roman en ’n drama.

Hierdie studiegids fokus op die twaalf voorgeskrewe gedigte wat in Vraestel 2 geëksamineer word.

Jy moet al 12 die volgende voorgeskrewe gedigte vir die eksamen ken:

1. *Nog in my laaste woorde* – NP van Wyk Louw
2. *Vincent van Gogh* – DJ Opperman
3. *Twee kleuters in die Vondelpark* – Elisabeth Eybers
4. ’n brief van hulle vakansie – Breyten Breytenbach
5. *Eerste worp* – TT Cloete
6. *Die sagte sprong* – Sheila Cussons
7. *Besoekersboek* – Fanie Olivier
8. *oupa Thomas Daniel Granfield* – Ronelda Kamfer
9. *Wie’s hy?* – Adam Small
10. ’n vigslyer sterf – Vincent Oliphant
11. *Versagtende omstandighede* – Peter Snyders
12. *Reaksie* – Vernon February

Uit: *Verse in my inboks, S*aamgestel deur Philna Scholtz en Elza Vorster, Vivlia, 2017.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Hoe om hierdie studiegids te gebruik

Elke gedig word in ’n aparte hoofstuk bespreek. Elke hoofstuk sluit die volledige gedig sowel as inligting oor die volgende in:

- Die digter
- Woordeskat wat jy nodig het om die gedig te verstaan
- Digvorm
- Analise
- Die tema en boodskap
- Beeldspraak en stylfigure
- Toon en stemming

Bogenoemde inligting word slegs kortliks opgesom.

Gebruik dus hierdie twaalf opsommings as hulpmiddels om jou te help om die twaalf gedigte beter te verstaan.

Jy kan jou kennis toets deur die **aktiwiteite** by elke gedig te voltooi.

Gebruik die **nasienriglyne** om jou eie antwoorde na te sien.

Die aktiwiteite is gebaseer op die verskillende soorte vrae wat jy in die vraestel kan kry.

Die simbole hieronder sal jou met jou voorbereiding help.

	Skenk baie aandag hieraan		Handige wenke wat jy kan gebruik
	Belangrike voorbeelde		Selfdoenaktiwiteit

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Sewe beproefde studiewenke

1. Verdeel jou studierooster in studieperiodes wat jy maklik kan hanteer. Dit sal jou brein help om skerp en gefokus te bly. Neem kort rustye terwyl jy studeer en moenie te lank aaneen konsentreer nie.
2. Maak seker dat jy al jou leermateriaal gereed het voordat jy met jou studiesessie begin, bv. penne, glimpenne, genoeg water ens.
3. Bly te alle tye positief. Dit help jou brein om inligting makliker te absorbeer en dit te onthou.
4. ’n Mens se brein reageer goed wanneer jy met behulp van prentjies en kleure leer en hersiening doen. Probeer om dit gereeld te gebruik.
5. Gereelde hersiening is die belangrikste sleutel tot jou sukses. Gaan die werk wat jy reeds geleer het gereeld oor totdat jy dit met gemak kan herroep.
6. Probeer om die werk wat jy reeds geleer het aan iemand anders te verduidelik. Só kan jy kontroleer of jy die werk onder die knie het. Dit sal ook goed wees as jy jou notas hardop vir jouself of iemand anders kan voorlees.
7. Probeer om ten minste 8 uur per nag goed te slaap, eet gesonde kos en drink genoeg water. Om vir ’n eksamen voor te berei, is soos om te oefen – jy moet liggaamlik en geestelik goed voorbereid wees.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Berei só voor op die dag van Vraestel 2

1. Maak baie seker dat jy jou identiteitsdokument en toelatingsdokument waarop jou eksamennommer verskyn na die eksamenlokaal saambring.
2. Pak skryfgoed in wat jou nie in die steek sal laat nie: ’n paar blou penne met genoeg ink, kleurpotlode indien jy graag daarmee werk en ’n liniaal om jou werk netjies af te rond.
3. Sorg dat jy ten minste ’n uur voordat jou eksamen begin by die eksamenlokaal opdaag.
4. Besoek die toilet voordat jy die eksamenlokaal binnegaan; jy wil nie onnodig tyd mors deur tydens die eksamensessie kamer te verlaat nie.
5. Laat jouself tien minute toe om die vraestel deeglik deur te lees nadat dit uitgedeel is. Moenie vrae begin beantwoord voordat jy nie eers al die instruksies deeglik deurgelees het nie.
6. Maak seker dat jy die korrekte keuses uitoefen. Vra as jy nie seker is nie. Onthou: jy moenie al die vrae beantwoord nie, die vraestel bied jou keuses. Merk daarom die vrae wat jy gaan beantwoord. Lees die instruksies by elke vraag met aandag.
7. Lees alle vrae deeglik sodat jy seker is wat die vraagopdrag van jou verwag. Skenk veral aandag aan die kernwoorde/kernbegrippe van elke vraag. (Op bladsy 17 sal jy ’n paar voorbeelde van hierdie vraagwoorde kry asook ’n wenk oor hoe om so ’n vraagwoord te interpreteer.)
8. Gebruik jou tyd sinvol. Let veral op na die voorgestelde tydsduur wat op die vraestel voorkom en probeer om daarby te hou.
9. Die puntetoekenning by elke vraag is baie belangrik. Dit sal jou help om die korrekte hoeveelheid inligting by elke antwoord in te sluit.
10. Probeer om te alle tye kalm te bly, al lyk die vraag baie moeilik. As jy onseker oor ’n antwoord is, merk die vraag op die vraestel baie duidelik in kleur (bv. rooi) en laat genoeg oop spasie vir die vraag se antwoord op jou antwoordstel. Probeer dan om hierdie vraag/vrae later te beantwoord.
11. Bied jou werk te alle tye netjies aan. Skryf netjies en leesbaar sodat die nasiener nie sukkel om te lees wat jy geskryf het nie.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

’n Oorsig van Afrikaans Huistaal se letterkundevraestel

Die letterkundevraestel is ’n baie dik dokument en kan ’n mens nogal deurmekaar maak as jy nie vooraf kennis neem van hoe die vraestel uiteengesit is nie. Hieronder volg ’n uiteensetting waarna jy moet kyk wanneer jy vir **Vraestel 2** voorberei.

In die Vraestel 2-eksamen word daar van jou verwag om vrae uit DRIE afdelings te beantwoord.

- *Afdeling A: Poësie* 30 punte
- *Afdeling B: Roman* 25 punte
- *Afdeling C: Drama* 25 punte

Vraestel 2 se puntetotaal is dus 80 punte.

Jy het 2 uur om die vraestel te beantwoord.

Jy moet in totaal 5 vrae uit hierdie drie afdelings beantwoord:

- *DRIE vrae uit Afdeling A*
- *EEN vraag uit Afdeling B*
- *EEN vraag uit Afdeling C*

ONTHOU!

- Jy moenie al die vrae in **Vraestel 2** beantwoord nie – lees die instruksies deeglik en let veral op die keuses wat jou gebied word.
- Let veral op die instruksies vir:
  - ✓ die verpligte, ongesiene gedig
  - ✓ die keuses by die kontekstuele vrae en die opstelvrae
- Nommer jou vrae korrek soos op die vraestel.
- Begin elke afdeling op ’n nuwe bladsy.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

AFDELING A: GEDIGTE

Voorgeskrewe gedigte: Beantwoord enige **TWEE** vrae

Vraag 1	Gedig 1		Opstelvraag	10
		OF		
Vraag 2	Gedig 2		Kontekstueel	10
		OF		
Vraag 3	Gedig 3		Kontekstueel	10
		OF		
Vraag 4	Gedig 4		Kontekstueel	10

Ongesiene gedig: VERPLIGTEND

Vraag 5	Gedig 5	Kontekstueel	10
		SUBTOTAAL	**30**

Kontekstuele vrae en opstelvrae

- Vraestel 2 sal jou ’n keuse tussen die beantwoording van kontekstuele vrae (kortvrae) en opstelvrae (langvrae) vir die drama, roman en een van die voorgeskrewe gedigte wat jy bestudeer het, bied.
- Jy moet die instruksies baie noukeurig lees.

Wat is ’n kontekstuele vraag?

Die kontekstuele vrae by die voorgeskrewe gedigte word gebaseer op die betrokke gedig. Sommige van die vrae se antwoorde sal jy in die gedig kry, maar die ander vrae sal jou **begrip** van en **insig** in die res van die gedig assesseer. Kontekstuele vrae sal nie net jou **kennis van die inhoud** van die gedig assesseer nie, maar ook jou **kennis van ander literêre begrippe** soos o.a. tema en boodskap, die digvorm, die toon en stemming, ens. Van die vrae sal ook van jou verwag om jou **eie mening** oor sekere literêre aspekte te gee wat in die gedig voorkom. Verwys na bladsye 19-21 vir meer inligting hieroor.

Na elke gedig is ’n aktiwiteit ingesluit wat voorbeeldvrae bevat om jou ’n idee te gee wat jy te wagte kan wees.

Onthou! Die **puntetoekenning** by hierdie kortvrae kan 1 tot 3 punte tel. Die puntetotaal sal jou help om te besluit hoeveel inligting jy by jou antwoord moet insluit.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Wat is ’n literêre opstel/opstelvraag?

’n Opstelvraag is ’n vraag in die vorm van ’n opstel wat jy oor die gedig/roman/drama wat jy bestudeer het, moet beantwoord. Op bladsye 14, 67 en 136 is voorbeelde van ’n opstelvraag vir jou aandag ingesluit.

’n Opstelvraag is egter nie ’n opsomming of samevatting van ’n gedig se inhoud nie – by hierdie opstel moet jy interpreteer, ontleed, evalueer en waarderend reageer. Jy sal nie net moet bewys dat jy die gedig ken nie, maar ook jou insig van die gedig bewys, jy sal afleidings moet maak, menings moet uitspreek en gevolgtrekkings moet maak – alles moet met bewyse uit die teks bewys word.

Dit is belangrik dat jy jou opstelvraag se antwoord deeglik beplan. ’n Opstelvraag se struktuur moet ’n inleiding, liggaam en ’n slot hê. Jy mag geen opskrifte in jou opstel gebruik nie. Hierdie opstelvraag se antwoord moet in paragraafvorm geskryf word.

Jy móét die volgende terme baie goed verstaan om ’n goeie literêre opstel te kan skryf, want dit is waarskynlik die aspekte wat in ’n opstelvraag gevra kan word:

- temas
- boodskappe
- letterlike en figuurlike betekenisse
- stemming en toon
- beeldspraak en stylfigure

Gebruik die onderstaande inligting om jou met die skryf/beantwoording van jou opstelvraag se antwoord te help.

Die skryf van 'n literêre opstel

In die literêre opstel moet jy bewys van jou kennis van die gedig aan die hand van die genoemde aspekte lewer. Die literêre opstel is nie 'n kreatiewe skryfstuk waar jy vir “mooiskrywery” punte gaan kry nie. Jy moet in jou antwoord op die aspekte fokus wat in die vraagstelling van jou vereis word. Jy moet ook nie bloot die inhoud van die gedig opsom nie; by die beantwoording van die opstelvraag moet jy **argumente** gebruik wat jy deur middel van **bewyse uit die teks** kry om te bewys dat jy die gedig verstaan.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

’n Basiese formaat vir die opstelvraag se antwoord

- **Inleiding**
  - Die inleiding word as 'n afsonderlike paragraaf in jou opstel aangebied, al bestaan dit slegs uit een sin/enkele sinne.
  - Die inleiding moet met die vraag verband hou.
  - Die vraag kan as 'n stelling herformuleer word of jy kan jou eie stelling aan die hand van die vraagstelling formuleer.
  - Moenie argumente in jou inleiding aanbied nie.

- **Liggaam**

  Argumente vorm die liggaam van jou antwoord.
  - Die **basiese** samestelling van 'n argument:

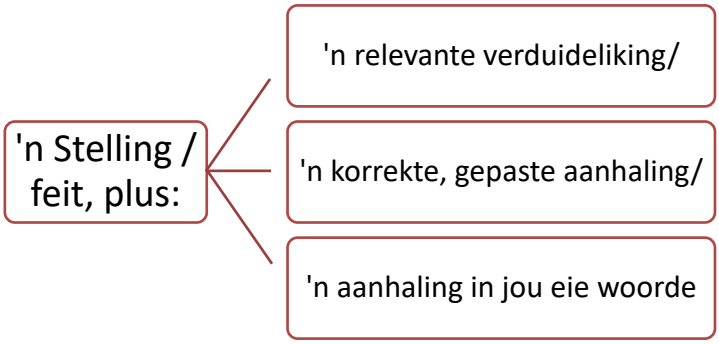

- **Slot**
  - Die slot word as ’n afsonderlike paragraaf, al bestaan dit slegs uit enkele sinne, in jou opstel aangebied.
  - Die slot behoort met die vraag verband te hou en ook by die inleiding aan te sluit**.**

Voorbeeld:

Die spreker in die gedig, *’n vigslyer sterf,* maak van **beeldspraak**, **retoriese middels** en **stylfigure** gebruik om die vigslyer se agteruitgang te beskryf.

Bespreek hierdie stelling in 'n opstel van 250 tot 300 woorde.

(Hieronder volg ’n voorbeeld van ’n nasienriglyn vir bostaande opstelvraag. Onthou om eers jou opstel te beplan voordat jy dit skryf. Redigering sal jou help met die uitskakeling van onnodige taal-, spel- en feitefoute.)

Vraag 1: Literêre Opstel/Opstelvraag

***'n vigslyer sterf* – Vincent Oliphant**

Jou opstel word aan die hand van die aangehegte Bylaag A: Assesseringsrubriek vir Literêre Opstel – Huistaal: Poësie nagesien. Bestudeer hierdie **rubriek** om te sien watter kriteria gestel word en wat van jou verwag word.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

LET WEL:

- Dis 'n breë raamwerk van feite.
- Al die feite hoef nie genoem te word nie. **NB!** Dit moet in **opstelvorm** geskryf word.

Die kandidaat bied 'n gepaste **inleiding** aan**.**		
Liggaam		
Beeldspraak:		
Stelling / feit	want / omdat …	
In versreël 1 kom 'n metafoor voor: die vigslyer se beenstruktuur word gelyk-gestel aan die takelwerk/ maste van 'n skip.	Die beeldspraak dui daarop dat die houtmaste wat aan die skip struktuur gee en bewe-ging moontlik maak die been-struktuur wat die liggaam aanmekaar hou, sy vorm gee en beweging moontlik maak. Dit is besig om geleidelik agteruitgaan. Daarom is die liggaam besig om sy krag en effektiwiteit te verloor wat tot gevolg het dat die liggaam/vlees ook tekens van verval begin vertoon.	Versreël 1: …*die takelwerk word afgetakel…*
Die metafoor wat in versreël 2 en 3 gebruik word, skep die beeld van 'n gebou wat met dinamiet vernietig word.	Die vigslyer se liggaam wat deur die siekte vernietig word, plof inmekaar. Die bekende liggaam se agteruitgang is so opvallend dat dit by die spreker ’n beeld skep van 'n bekende gebou wat inmekaar stort. Dit kan daarop dui dat die liggaam wat bekend/ geliefd is, vanweë die vigs wegkwyn/toenemend minder herkenbaar word en dan later soos 'n gebou inmekaar stort. Dit verval.	Versreël 2: …*stadig sien sy geliefdes hom inplof…*
Versreël 4 bevat 'n metafoor: die menslike liggaam word gelykgestel aan "stof" wat op die vernietiging van die mens se liggaam dui of op die menslike oorskot nadat hy/sy gesterf het.	Hier stel die beeld voor dat die mens so agteruitgaan dat die dood reeds sigbaar is, vandaar die gedagte dat die mens tot stof terugkeer – dié verval lei tot die dood.	Versreël 4: …*hulle sien hom reeds stof word…*
In versreël 5 fokus die spreker op die siek persoon wat baie swaarkry, se voorkoms: sy/haar liggaam se velbedekking word metafories gelykgestel aan	Die vel vertoon (waarskynlik) baie dun, wat aansluit by die aftakeling van die sieke.	Versreël 5: …*iets wil huil oor die bros vel…*

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

iets wat "bros" is. Dit kan maklik breek/skade opdoen.		
In versreël 5 en 6 tref ons 'n vergelyking aan: die *bros vel* vertoon soos *dun seil*; iets wat verweer/ afgeleef is.	Dit versterk die idee van die afgetakelde menslike liggaam.	Versreëls 5 en 6: *…die bros vel wat soos dun seil oor brose stokke lê* …
In versreël 5 en 6 is sprake van "brose stokke" wat 'n metafoor is vir die skelet/bene van die vigslyer: die vel span stywer om/oor die bene sodat dit breekbaar lyk.	Op die oog af is die vigslyer dus uitgeteer en swak.	Versreëls 5 en 6: *…die bros vel wat soos dun seil oor brose stokke lê* …
Retoriese middels:		
In versreël 2 word vooropplasing/voorplasing gebruik om die tydsaamheid van die siekte te beklemtoon.	Die woord "stadig" word voor in die reël geplaas wat nie normale woordorde is nie. Dit word voor in die reëls geplaas om die woord te beklemtoon.	Versreël 2: …*stadig sien sy geliefdes hom inplof…*
In versreël 3 tref ons herhaling/repetisie aan wanneer die spreker alles wat in versreël 2 reeds aangedui is, herhaal.	Die vlees wat "na binne stort", versterk die idee van 'n gebou wat inplof – die aftakeling word dus beklemtoon.	Versreël 3: …*die bekende vlees na binne stort…*
Die idee van breekbaarheid word in versreëls 5 en 6 herhaal.	Die woorde "bros vel" en "brose stokke" beklemtoon die staat van agteruitgang en verval van die sieke se liggaam.	Versreël 5 en 6: …*iets wil huil oor die bros vel wat soos dun seil oor brose stokke lê…*
Stylfigure:		
Ironie kom in versreël 2 voor as die liggaam stadig inplof.	'n Mens verwag dat die inplof vinnig is, maar hier is die aftakeling juis stadig.	Versreël 2: …*stadig sien sy geliefdes hom inplof…*
'n Eufemisme kom in versreël 4 voor.	Die vigslyer se dood word sagter gestel deur na "stof" te verwys in plaas daarvan om na die menslike oorblyfsels na die dood te verwys.	Versreël 4: …*hulle sien hom reeds stof word…*
'n Hiperbool kom in versreël 8 en 9 voor.	Dit beklemtoon dat die vigslyer so siek is dat hy feitlik nie sy hand kan optel nie.	Versreël 8 en 9: …*die gewig van lug is vir die hand te swaar…*
'n Eufemisme kom in versreël 15 voor.	Die dood word as genadig beskryf.	Versreël 15: …die genade van sag gaan…
Progressie/regressie is in die agteruitgang van die vigslyer sigbaar.	Hy/sy gaan toenemend agteruit: eers is die liggaam afgetakel, dan lyk dit of alles "inplof", daarna word beweging al moeiliker omdat selfs die optel van 'n hand te	Versreël 2: …*stadig sien sy geliefdes hom inplof…* Versreël 8 en 9: …die *gewig van lug is vir die hand te swaar...*

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	moeilik is en uiteindelik pleit net die oë nog om verlossing.	Versreël 13: …*net die oë bly groter staar…*
Die kandidaat bied 'n gepaste **slot** aan.		**[10]**

Wat gaan die eksaminatore in Vraestel 2 van jou verwag?

Deur middel van kontekstuele/kortvrae gaan die eksaminatore assesseer tot watter mate:

- jy die **letterlike betekenis** van die gedig verstaan. Vir hierdie doel sal daar van jou verwag word om inligting in die gedig te identifiseer/weer te gee wat jy reeds geleer het. Jy moet hoofsaaklik antwoorde gee op die sogenaamde wie-/ wat-/ waar-/ hoe- en waarom-vrae.
- jy die inligting in die gedig kan **herorganise**er. Daar mag byvoorbeeld van jou verwag word om hoofpunte op te som of die verskille/ooreenkomste tussen verskillende strofes aan te dui.
- jy antwoorde kan aflei waarvan die inligting nie noodwendig in die gedig voorkom nie. Jy moet by hierdie tipe vrae die inligting wat jy reeds tot jou beskikking het, gebruik om **afleidings** te maak. Antwoorde op hierdie tipe vrae mag byvoorbeeld aandui hoe die gebruik van beeldspraak/stylfigure jou begrip van die gedig beïnvloed, om temas te verduidelik of om byvoorbeeld boodskappe af te lei.
- jy sekere aspekte van die gedig kan **beoordeel** deur jou eie mening oor byvoorbeeld die gepastheid van beeldspraak te lug. Soms kan hierdie tipe vrae van jou verwag om te sê of jy met die opinie van ’n spreker/digter saamstem al dan nie.
- jy **waarderend** kan lees. Jy sal byvoorbeeld moet kan sê waarom jy met die digter/spreker se opinie en woordgebruik saamstem al dan nie.

Wenke om jou te help met die beantwoording van ’n stapelvraag.

- ’n Stapelvraag tel gewoonlik drie punte.
- So ’n vraag bestaan uit ’n aanhaling uit die gedig of ’n stelling wat gemaak word.
- Lees die vraag deeglik, want ’n stapelvraag bestaan uit meer as een vraag wat met mekaar verband hou.
- Leestekens en voegwoorde behoort vir jou ’n aanduiding te gee van die verskillende dele van die vraag.
- Beantwoord ’n stapelvraag deur elke keer die inhoud van die gedig in ag te neem.
- Let op na die puntetoekenning by stapelvrae: dit sal bepaal hoeveel feite jy moet aanbied.
- Beantwoord ’n stapelvraag se dele in dieselfde volgorde as wat dit gevra is.
- Voer elke instruksie baie noukeurig uit: let byvoorbeeld op presies hoeveel feite in jou antwoord vereis word. Moenie meer feite gee as wat gevra is nie.
- ’n Stapelvraag kan soos volg geformuleer word:

Noem TWEE klankeffekte wat die eerste drie versreëls bind. Skryf ook die eerste woord in versreëls 19 tot 20 waarmee die stilte opgehef word, neer. (3)

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Vraagwoorde in vraestelle

Hieronder volg voorbeelde van die verskillende tipe vrae wat jy in Vraestel 2 kan verwag:

Wenk: let elke keer spesifiek op na die puntetoekenning by elke vraag!

VRAAGTIPE	**HOE JY HIERDIE VRAAG MOET BEANTWOORD**
***LETTERLIKE VRAE**: Vrae oor inligting wat duidelik/opvallend in die teks/uittreksel voorkom.*	
Benoem die beeldspraak/stylfigure...	Skryf slegs die spesifieke beeld-spraak/stylfigure neer.
Verskaf/**gee** die redes vir…	Skryf slegs die inligting neer sonder om dit te bespreek of kommentaar daaroor te lewer.
Verskaf/**gee** TWEE redes waarom…	Skryf **net** twee redes as antwoorde neer.
Beskryf die digter/spreker se…	Dit is die digter se opinie.
***HERORGANISERING**: Vrae wat van jou verwag om inligting wat in die teks voorkom, op 'n ander manier te organiseer/aan te bied as wat dit in die teks staan.*	
Groepeer die ooreenstemmende eienskappe van…	Skryf dieselfde eienskappe bymekaar/ saam.
Gee 'n oorsig van…	Bespreek die spesifieke feite wat die vraag vereis.
Gee die verskille/ooreenkomste	Bespreek die verskille deur beide kante te stel en dui by ooreenkomste aan wat dieselfde is.
***AFLEIDING**: Vrae wat van jou verwag om die teks te interpreteer met inligting tot jou beskikking wat nie eksplisiet in die gedig voorkom nie.*	
Wat wil die digter / spreker **bereik** deur...	Die digter/ spreker wil die leser se aandag trek deur ...
Wat dink jy sal **gebeur** indien ...	Die leerder moet 'n moontlike afleiding maak wat die inhoud van die gedig ondersteun.
***EVALUERING**: Vrae wat van jou verwag om 'n oordeel te vel wat gebaseer is op die kennis tot jou beskikking of jou verstaan van die gedig. Jy sal jou mening moet uitspreek oor waardes, houdings en sê waarom dit jou oortuig of nie.*	
Bespreek jou standpunt in verband met…/**Stem** jy saam met…/Is die optrede/reaksie **geloofwaardig**/ **aanvaarbaar**…?	Dink aan jou eie normes en waardes en kom tot 'n gevolgtrekking.
Stem jy saam met die siening van…? **Gee 'n rede** vir jou antwoord.	Begin hierdie antwoorde altyd eers met 'n JA/NEE. Jy MOET elke keer 'n **rede** vir jou antwoord gee om die punt te verdien. Onthou ook dat jou antwoorde op hierdie vrae elke keer na die spesifieke gedig moet terug-verwys. Daar is geen regte of ver-keerde antwoorde vir hierdie vrae nie.
Dink jy die **gebruik** van **...** **Motiveer** jou antwoord	Begin hierdie antwoorde altyd eers met 'n JA/NEE. Jy MOET elke keer jou antwoord **motiveer** om die punt te verdien. Onthou ook dat jou antwoorde op hierdie vrae elke keer na die spesifieke gedig moet terugverwys. Daar is

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	geen regte of verkeerde antwoorde vir hierdie vrae nie.
WAARDERING: *Vrae wat die emosionele uitwerking van 'n gedig op jou as leser het.*	
Het jy simpatie met…? Verduidelik jou antwoord. Het jy gehou van die manier waarop die digter / spreker…? Lewer kommentaar oor die… Waarom is die spreker geloofwaardig?	Daar is geen regte of verkeerde antwoorde vir hierdie vrae nie, maar jy MOET elke keer 'n **rede** vir jou antwoord gee. Onthou ook dat jou antwoorde op hierdie vrae elke keer na die spesifieke teks moet terugverwys.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Literêre kenmerke en aspekte

Maak seker dat jy hierdie begrippe goed onder die knie het voordat jy Vraestel 2 gaan skryf.

TERM	DEFINISIE
Figuurlike betekenis	Woorde of frases wat figuurlik gebruik word om ’n sekere trefkrag/effek of konnotatiewe betekenis te hê, bv. idiome, vergelykings, personifikasie, ens.
Letterlike betekenis	Die eenvoudigste, mees direkte betekenis van woord (woordeboekbetekenis)
Enjambement	Een versreël gaan oor in ’n ander sonder die gebruik van leestekens. Om die tempo te versnel.
Tema	Die tema is die sentrale idee of hoofgedagte. Wat het die digter laat besluit om hierdie gedig te skryf?
Boodskap	Die boodskap is gewoonlik die lewensles wat ’n leser uit die gedig aflei.
Beeldspraak	Taaluiting wat van figuurlike taal gebruik maak, bv. vergelykings, metafore, personifikasie.
Vergelyking	Om vas te stel op watter maniere iets eenders of verskillend is. Woorde soos: *soos* / *net soos* / *nes* dui gewoonlik op ’n vergelyking. *Hy huil soos* ’n *baba.*
Metafoor	Een saak word word gelykgestel aan ’n ander saak sonder die gebruik van die woorde *soos*, *net soos* of *nes. My meisie se soene is kondensmelk.*
Personifikasie	Menslike eienskappe word aan lewelose dinge, diere of plante gegee. *Die wind huil om die hoeke van die huis.*
Stylfigure	Afwykings in woordgebruik om groter krag aan skryfwerk te verleen, bv. oksimoron, metonimia, klanknabootsing, hiberbool, kontras, ironie, satire, humor, sarkasme, antiklimaks, klimaks, simboliek, eufemisme, litotes, paradoks, sinekdogee, sinestesie, antitese, antonomasia, elisie, woordspeling, inversie, polisindeton
Antiklimaks	Wanneer iets wat belangrik is, omswaai na iets nietig, gewoonlik met ’n komiese, betekenislose of omslagtige effek. *My seun, wees getrou aan jouself, jou ouers, jou naaste en – jou hond.*
Klimaks	(ook hoogtepunt) Die opwindendste, effektiefste of belangrikste deel van die gedig se “storie”. Dit is nie noodwendig aan die einde van die gedig nie.
Kontras/Antitese	Twee dinge met teenoorgestelde betekenisse/eienskappe staan teenoor mekaar. *Die lief en die leed van ons gesin gryp mense se verbeelding aan*.
Antomasia	(naamsverwisseling) Naamgewing deur ’n tekenende besonderheid, dikwels die gebruik van ’n eienaam as soortnaam om ’n algemene begrip uit te druk. So kan daar na iemand verwys word as ’n regte “Einstein” as hy/sy buitengewoon slim is of ’n “Simson” vir iemand wat baie sterk is.
Elisie	Wanneer ’n klank of klanke uit ’n woord weggelaat is, bv. **Hy’t** in plaas van **hy het**. Dit bevorder rym, ritme of versnel die tempo van die gedig.
Eufemisme	Die woord of idee word versag om nie mense se gevoelens seer te maak nie, byvoorbeeld *lang vingers hê* (sagte manier om na steel te verwys).
Hiperbool	Doelbewuste oordrywing, om iets groter as wat dit werklik is, voor te stel. *Ek het die heel week nie* ’n *oog toegemaak nie, so bekommerd was ek.*
Humor	Lagwekkende, grappige uitdrukking.
Ironie	Woordgebruik waarmee ’n mens die teenoorgestelde sê van wat jy bedoel/ verwag.
Kontras	Twee uiterstes word teenoor mekaar gestel.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Litotes	’n Stylfiguur waarby iets verklein word om die betekenis of bedoeling beter te laat uitkom. *Jou werk is nie juis hoogstaande nie.* = Dit was eintlik swak.
Satire	Om op spottende manier na die verkeerde dinge in die samelewing te wys.
Metonimia	(oornoeming) Twee sake of begrippe wat met mekaar in verband staan, word in verband met mekaar gebring. *Die pen is magtiger as die swaard (die skrywer het meer mag as die vegter).*
Oksimoron	Twee teenoorgestelde begrippe hou direk verband met mekaar (bv. *Siende blind en horende doof*).
Onomatopee / klanknabootsing	Die gebruid van woorde om klanke na te boots. *Doef, val die sponskoek op die vloer.*
Paradoks	’n Stelling wat ’n skynbare teenstrydigheid bevat, bv. *Stilbly is* ’n *antwoord.*
Polisindeton /	(voegwoordherhaling) Die herhaling van dieselfde voegwoord (*en*) kort na mekaar. *Ons het gesing en gedans en gelag en gespeel.*
Sarkasme	Om op ’n skerp, bytende manier met iemand te spot en seer te maak. *Hy het net so veel gesonde verstand soos ’n kreef.*
Simboliek	’n Voorwerp of beeld word gebruik om ’n groter idee of gedagte voor te stel wat ’n dieper betekenis het. (*’n Kruis* = *Christendom*).
Sinekdogee	Iets word aangedui deur slegs ’n n deel daarvan te noem. *Gee ons ons daaglikse brood* – verwys na voedsel vir die dag en nie na net ’n fisiese brood nie.
Sinestesie	Die prikkel bedoel vir een sintuig word deur ’n ander sintuig waargeneem. (Bv. *Silwer stemme* – die oë sien die silwer en die ore hoor die stemme.)
Woordspeling	’n Woord of uitdrukking met meer as een betekenis word gebruik sodat al die betekenisse inpas.
Sinspeling	Vaag na iets verwys sonder om dit uitdruklik te noem. *Hy het ’n Midas-ervaring gehad* – Hy het ’n baie goeie/positiewe ervaring gehad.
Retoriese middels	Middels soos pouses en herhaling wat deur ’n digter gebruik word om doeltreffend te oortuig.
Herhaling/ repetisie	Dieselfde woorde of idee word oor en oor in dieselfde gedig gebruik.
Pouse / ruspunt	’n Leesteken word gebruik om ’n pouse in die ritme van ’n gedig aan te dui.
Diksie / Woordkeuse / Taalgebruik	Digters gebruik gepaste, beskrywende en stemmingsvolle woorde, frases en uitdrukkings in hulle digkuns. Die woordkeuse pas by die tema van die gedig. Diksie kan die houding van die spreker openbaar en kan met die toon in verband gebring word.
Toon	Die toon van ’n gedig word geopenbaar deur die woordkeuse van die digter. Die digter kan deur slim woordgebruik ’n positiewe of negatiewe toon skep. Die toon kan vreugdevol, hartseer, speels, kwaad, ens. wees.
Stemming	Dit is die atmosfeer of emosie in geskrewe tekste, byvoorbeeld vergesog, melankolies, vreesaanjaend, misterieus, gefrustreerd, romanties, somber, sentimenteel, gelukkig, depressief of opwindend wees.
Emosionele response	Dit is die leser se reaksie op ’n gedig.
Digvorm	’n Gedig wat in ’n sekere vorm geskryf is, bv. ’n sonnet, ballade, elegie, vrye vers, ens.
Versreël	’n Enkel reël in ’n vers
Strofe / vers	Groepies reëls wat ’n eenheid vorm in die gedig, bv. ’n koeplet (tweereëlige vers), tersine (driereëlige vers), kwatryn (vierreëlige vers), kwintet (vyfreëlige vers), sestet / sekstet (laaste ses reëls van ’n sonnet), oktaaf (twee kwatryne van ’n Italiaanse sonnet – 8 reëls)
Titel	Die opskrif van die gedig
Klankeffekte	Halfrym – alliterasie en assonansie, rym, ritme, klanknabootsing

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Alliterasie	Dieselfde medeklinkers of konsonant in beklemtoonde lettergrepe word in dieselfde versreël herhaal, bv. *en **p**ulp en **p**let …*
Assonansie	Herhaling van klinkers of vokale in beklemtoonde lettergrepe in twee of meer woorde, bv. *l**ie**b sy l**ie**sbet ...*
Rym	Die ooreenstemming van **klank** in die laaste lettergreep of woorde in digreëls.
Volrympatrone	Beginrym: die beginwoorde van die versreëls rym met mekaar. Binnerym: 'n woord binne 'n versreël rym met 'n woord aan die einde van dieselfde versreël. Eindrym: woorde wat aan die einde van versreëls rym.
Eindrym-verbindings / rymskemas	Paarrym : aabb Kruisrym : abab Omarmde rym : abba Gebroke rym : abca Slagrym: aaa Slingerende rym: abaabcbccb
Ritme	Die tempo waarteen die gedig gelees word.
Tempo	Tempo skep 'n bepaalde atmosfeer. Die tempo kan stadig wees, wat 'n gevoel van bv. droefheid skep. As die tempo vinnig is, kan 'n atmosfeer van vrolikheid geskep word.
Beklemtoning	'n Woord wat belangrik is, word op baie verskillende maniere onder die leser se aandag gebring, bv. **alleenplasing**, ens.
Ellips	Woorde wat weggelaat is en word dan met drie punte/stippels gewys.
Geïmpliseerde taal	Wanneer iets nie direk gesê word nie, maar die leser moet sy eie afleiding(s) maak.
Inkeping	'n Versreël staan verder van die kantlyn as ander versreëls in die gedig.
Intertekstualitieit	Die gedig verwys direk of indirek na 'n ander skryfstuk.
Inversie / Omgekeerde woordorde	Die woordorde van die gedig/versreël is doelbewus verander om te beklemtoon.
Parentese	Addisionele inligting word gegee deur die gebruik van 'n inlassin.
Progressie	Daar is ontwikkeling in die tyd of in die verloop van gebeure of in die verhouding van mense.
Refrein	'n Gereelde en herhalende kombinasie van woorde / klanke wat voorkom om ritme te skep, bv. 'n lied.
Retoriese vraag	'n Vraag waarop die antwoord nie verwag word nie of die spreker beantwoord dit self.
Sinsnede	'n Deel van 'n sin.
Spreker	Die persoon wat altyd in die gedig praat.
Tipografie	Die uiterlike bou van die gedig, d.w.s. hoe die gedig saamgestel / gedruk is.
Toutologie	Opstapeling van woorde met dieselfde betekenis.
Vrye vers	'n Gedig wat geen vaste reëls van die digkuns volg nie.
Wending	Die inhoud van die gedig verander skielik.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Gedig 1

Nog in my laaste woorde- NP van Wyk Louw

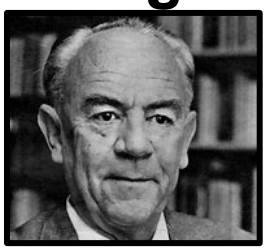

[https://www.litnet.co.za/np-van-wyk-louw-1906-1970/]

Geboortedatum en -plek: Nicolaas Petrus (N.P.) van Wyk Louw is op 11 Junie 1906 op Sutherland gebore.
Letterkundige werke en prestasies: Hy debuteer in 1937 met die digbundel *Alleenspraak*. Hy het 33 publikasies die lig laat sien wat o.a. die genres poësie, prosa en dramas insluit.
N.P. van Wyk Louw is op 18 Junie 1970 op 64-jarige ouderdom in Johannesburg oorlede. Hy word as die belangrikste digter van die Dertigers beskou en is beslis een van die grootstes wat Suid-Afrika nog opgelewer het.

Nog in my laaste woorde

N.P. van Wyk Louw

1. *Nog in my laaste woorde sal jy wees,*
2. *nog in die laaste skeemring van my dink*
3. *en weet, as ek alleen in die bitter vrees*
4. *van sterwe lê, en al die mindre sink*
5. *in my deur vaal vergetelheid: veel haat,*
6. *veel liefde wat kon waag om min te vra,*
7. *ure wat rus geken't, of blote daad,*
8. *en nie die teken van jou onrus dra,*
9. *o jy wat vlam was: skoon en sterk en blind*
10. *vir smart; wat alles tot jou beeltnis brand;*
11. *wat als kon eis en nooit volkome vind*
12. *versadiging! Dán weet ek het jou hand*
13. *my jeug se oopgelate kring voltooi:*
14. *mooi is die lewe en die dood is mooi.*

Uit: *Die halwe kring,* uitgegee deur Nasionale Boekhandel Bpk., 1937.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Woorde in die gedig

WOORD	BETEKENIS
nog	Steeds, voortdurend, tot die dood
laaste	Net voor hy sterf, sterwenswoorde
skeemring	Byna donker, die oorgaan van lig na donker/lewe na dood
bitter vrees	Doodse bangheid/bang vir doodgaan/sterf
mindre sink	Vergeet van die dinge/lewensgebeure
onrus	Dinge/emosies pla
vlam	Liefdesvlam/aansteek of aanvuur van sy gevoel
blind	Sien nie smart/hartseer/lelik raak nie
Beeltnis brand	Afbeelding van haar mooiheid/aanraking maak alles mooi
versadiging	Tevrede/genoeg
oopgelate	Onvoltooid/ongesluit/klaarheid soek/onvervuld

Opsomming

Die gedig verwoord ewige liefde en omgee.

Die spreker sê dat hy tot aan die einde, ***nog in my laaste woorde***, aan die geliefde se skoonheid en mooiheid sal dink. Die geliefde het van vroeg af die (liefdes)-***vlam*** in hom wakker gemaak en tot aan die einde laat brand, ten spyte van ***rus*** en ***onrus*** en ***haat*** en ***liefde*** wat in die wêreld heers. Alhoewel die spreker dinge vergeet het en 'n ***bitter vrees*** vir die dood het, vind hy aan die einde ***volkome*** berusting.

Die liefde se ***kringloop*** word deur die ***dood voltooi: mooi is die lewe en die dood is mooi***.

1. Digvorm

Die gedig, *Nog in my laaste woorde*, is 'n **Engelse sonnet**. Die gedig bestaan uit 14 versreëls. Daar is drie kwatryne en 'n rymende eindkoeplet.

Kwatryn 1 } Kruisrym
a b a b
Kwatryn 2 } Kruisrym
c d c d
Kwatryn 3 } Kruisrym
e f e f
Koeplet } Paarrym
g g

Die hele gedig is een deurlopende gedagtegang wat dwarsdeur die drie kwatryne loop, naamlik ewige liefde en omgee. Die hoogtepunt word bereik in die rymende eindkoeplet wat die kerngedagte uitdruk, naamlik dat die kringloop van die liefde deur die dood voltooi word.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

2. Analise

1. Nog in my laaste woorde sal jy wees, 2. nog in die laaste skeemring van my dink 3. en weet, ...	❖ Titel word herhaal in eerste versreël en dit beklemtoon sy versugting dat sy geliefde in sy *laaste skeemring* nog daar sal wees. ❖ *skemer,* net voor dit donker word en dit kan simbolies verwys na die stadium net voor die spreker nie meer logies kan dink nie. Hy raak dalk deurmekaar. ❖ Die woord *skemering* is na *skeemring* verander om in die gedig se ritme in te pas. Deur elisie het die digter die woord *ske-me- ring* met 3 lettergrepe na 2 lettergrepe skeem-ring verander om nie die ritme van die gedig te versteur nie. ❖ Enjambement: *my dink en weet* Die woorde word d.m.v. die enjambement as eenheid saamgevoeg, al word dit ter wille van die metrum in twee reëls geskryf. ❖ Die beeldspraak, *in die laaste skeemring van my dink en weet,* is ’n metafoor, WANT die tyd net voor ’n mens sterf word dikwels gelykgestel aan die tyd net voor dit nag word m.a.w. laaste (lewens)lig. ❖ Voorplasing van *Nog* (r. 1 en 2) beklemtoon sy versugting.
3. en weet, as ek alleen in die bitter vrees	❖ Hy dink (of vrees) dat hy op sy sterfbed alleen sal wees en hy dink hoe bang hy sal wees om dood te gaan. ’n Mens gaan die dood alleen tegemoet. ❖ *bitter vrees*: Sinestesie want meer as een sintuig (smaak en gevoel) word by die belewing van hierdie vrees betrek. Elke mens is in ’n mindere of meerdere mate bang vir die dood en verkies grootliks die lewe bo die dood.
4. van sterwe lê, en al die mindre sink	❖ Die dinge in ’n mens se lewe wat nie belangrik is nie (*mindre*) word maklik vergeet (*sink*). Die gedagtes en herinneringe is vaag en vaal en vergete. Bv. Alles wat nie werklik belangrik is nie, sal ek dan (op my sterfbed) vergeet. ❖ Die woord *mindre* is ’n voorbeeld van elisie om die ritme te ondersteun: min-de-re = 3 lettergrepe terwyl min-dre = 2 lettergrepe. ❖ Hierdie woorde word ook klankmatig deur die i-assonansie verbind. Beklemtoon dat onbelangrike gedagtes net in die vergetelheid wegsink.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

5. in my deur vaal vergetelheid: veel haat,	❖ *vergetelheid* = om vergeet te word. ❖ Dubbelpunt (:) Na die dubbelpunt volg die verduideliking van dit wat die spreker bedoel met *al die mindre* wat hy op sy sterfbed nie sal onthou nie. ❖ *veel haat* verwys na al die mense wat hy haat of teen wie hy 'n wrok koester. Dit is volgens die spreker nie belangrik nie en deel van die *al die mindre.* ❖ Die tempo in hierdie versreël is stadig en dit word bewerkstellig deur: (a) die dubbelpunt, (b) die lang ee- en aa-klanke en (c) v-alliterasie.
6. veel liefde wat kon waag om min te vra,	❖ *veel liefde* = Liefde vir iemand wat nie beantwoord is nie of 'n liefdesverhouding wat nou nie meer belangrik is nie. ❖ Die haat en ook die liefde wat min van die spreker gevra het, word maklik vergeet. ❖ *veel liefde* staan in kontras met *veel haat* in versreël 5. MAAR Die woord *veel* vorm ook `n kontras met die woorde *om min te vra*. Dit is dus dubbele kontrastering. ❖ *liefde* wat iets *kon vra* = personifikasie
7. ure wat rus geken't, of blote daad,	❖ Die gedagtes in hierdie gedig wat in sterk kontras staan, word hier in versreël 7 voortgesit met *woorde* (versreël 1) wat kontrasteer met *blote daad* in hierdie versreël. ❖ *daad* = 'n handeling/die doen van iets. ❖ *ure wat rus geken't:* Al die tye toe hy kon ontspan en uitrus, bv. vakansies of naweke. ❖ *of blote daad:* Alles wat hy gedoen het; sy harde werk, wat *blote daad* was, dit wil sê, maar net dinge wat hy moes doen. ❖ *Geken't* in plaas van *geken het* = nog `n voorbeeld van elisie. Funksie = Die woord word verkort van 'n 3-lettergrepige woord (geken het) na 'n 2-lettergrepige woord (geken`t) om die ritme in die versreël te behou. ❖ *Rus* vorm 'n teenstelling/kontras met *onrus* in versreël 8 wat beskrywend is van die mens se bestaan, want in elke mens is daar rustigheid en onrus.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

8. en nie die teken van jou onrus dra,	❖ Die woord *nie* word nie in hierdie versreël dubbeld gebruik soos dit taalkundig korrek is nie, want (a) die tweede *nie* sou nie by die ritme ingepas het nie. (b) Die tweede *nie* sou ook die rympatroon versteur het. ❖ Die geliefde se teenwoordigheid veroorsaak onrustigheid.
9. o jy wat vlam was: skoon en sterk en blind NB! retoriese middel	❖ Die spreker gebruik die tussenwerpsel *o* aan die begin van hierdie versreël om daarmee 'n gevoel van bewondering vir sy geliefde weer te gee. ❖ *jy wat vlam was* - Die spreker sê dat sy geliefde 'n vlam was, want sy geliefde word gelykgestel met 'n brandende vlam wat 'n voorbeeld van 'n metafoor is. Sy het die liefdesvlam aan die brand gehou. ❖ Dubbelpunt – Na die metafoor is 'n dubbelpunt gebruik. Na die dubbelpunt volg daar 'n beskrywing van die geliefde se eienskappe. Sy was beeldskoon en sterk, smart kon haar nie verblind nie. *skoon* = figuurlik bedoel beeldskoon/mooi *sterk* = sterk persoonlikheid *blind* = sy laat haar nie deur smart verblind nie (positiewe karaktereienskap) ❖ en ... en = polisindeton (herhaling van die voegwoord) Funksie = dit beklemtoon elke deug (positiewe eienskap) van die geliefde, elke woord word afsonderlik uitgehef. ❖ Enjambement = *skoon en sterk en blind vir smart* Die begrippe/woorde word d.m.v. die enjambement as eenheid saamgevoeg, al word dit ter wille van die metrum in twee reëls geskryf.
10. vir smart; wat alles tot jou beeltnis brand;	❖ *beeltnis* in plaas van *beeltenis* = nog 'n voorbeeld van elisie. Funksie = Die woord word verkort van 'n 3-lettergrepige woord (beel- te-nis) na 'n 2-lettergrepige woord (beelt-nis) om die ritme in die versreël te behou. ❖ Die spreker bedoel hier dat sy geliefde alles verander of aanpas om aan die eise te voldoen, of dat sy aanpas by (dalk) moeilike omstandighede.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Die herhaling van die woord *alles* word in versreël 11 verkort tot *áls*. Hierdie woord word deur die verkorting daarvan beklemtoon en dui daarop dat niks uitgesluit word nie. ❖ Ten spyte hiervan kon daar geen volkome versadiging gevind word nie.
11. wat áls kon eis en nooit volkome vind	❖ Die geliefde kon hoë eise stel aan ander OF aan hom-/haarself en was nooit heeltemal tevrede met dit wat die spreker gedoen het nie OF die geliefde het van die spreker al sy/haar liefde geëis. ❖ Die allitererende **v**-klank is hier opvallend. Funksie: dit verstadig die tempo sodat die woorde wat met `n **v** begin, beklemtoon word, want dit is almal belangrike woorde in die gedig: ***v**olkome **v**ind **v**ersadiging.*
12. versadiging! Dán weet ek het jou hand	❖ Die woord *versadiging* word deur voorplasing uitgehef en die uitroepteken direk daarna. Dit beklemtoon die geliefde se onrustige geaardheid. ❖ Die mens word nooit volkome versadig nie: daar is altyd nog ’n behoefte wat vervul moet word. Daar is altyd iets waarna nog gestreef word. Ook skoonheid word nooit volkome vervul nie, daar is altyd ’n verlange na meer. ❖ *Dán* = wanneer die spreker op sy/haar sterfbed is en hy/sy die laaste woorde dink of sê, word dit deur die aksentteken beklemtoon.
13. my jeug se oopgelate kring voltooi:	❖ Wat sal die spreker dan weet? Die geliefde se hand het die spreker se jeug se oopgelate kring voltooi. Die jeug word metafories gelykgestel met ’n onvoltooide sirkel. ❖ Die gedig kom uit die bundel *Die halwe kring* en die woord *kring* sluit hierby aan. Dit voel vir die spreker of sy geliefde die kring kom voltooi het – of sy hom kom volkome maak het. ❖ Dubbelpunt: na die dubbelpunt volg ’n verklaring van dit wat voor die dubbelpunt staan. Die spreker kom tot die slotsom dat die lewe mooi voltooi en deur die dood afgesluit word.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

14. mooi is die lewe en die dood is mooi.	❖ As die spreker net voor sy dood aan sy geliefde dink en oor hulle liefde kan praat, dan is die dood (net so) mooi soos hulle liefde was. ❖ *mooi* word deur voor- en agterplasing beklemtoon. ❖ Omgekeerde woordorde/inversie: Moes lees *die lewe is mooi en die dood is moo*i. Deur die omgekeerde woordorde word *mooi* in die beklemtoonde posisie geplaas en daarmee wil die spreker beklemtoon dat hulle liefde tot met die voltooiing van die lewensirkel, die dood, mooi was.

3. Tema en boodskap

Tema: Die gedig is ’n liefdesverklaring waarin die spreker sy/haar geliefde verseker dat hy haar tot aan die einde van sy lewe sal bemin/lief hê.

Boodskap**:** Die dood bly deel van die lewe. Daar is altyd iets waarna gestreef word soos om iemand altyd lief te hê.

4. Beeldspraak en stylfigure

Reël	**Benoem die volgende voorbeelde van beeldspraak of stylfigure:**	
1 Titel	*Nog in my laaste woorde*	Inversie/omgekeerde woordorde/ voorplasing (die belofte tot die einde)
2	*die laaste skeemring van my dink …*	Metafoor (Die skemering is die beeld vir die tyd voor die nag van die dood.)
4 7	*en al die **mindre** sink* *ure wat rus **geken’t***	Elisie (Weglating van klanke vir die voortsetting van vloei/ritme)
6	*veel liefde wat kon waag om min te vra*	Personifikasie (Die liefde wat, soos ’n mens, iets vra.)
9	*o jy wat vlam was*	Metafoor (Die beminde word aan ’n vlam gelykgestel.)
9	*skoon **en** sterk **en** blind*	Polisindeton (Die herhaling van dieselfde voegwoord *en* om die woorde te beklemtoon.)
12	*Dán weet ek*	Wending (klimaks kom hier/nou)
13	*my jeug se oopgelate kring*	Metafoor (Sluit aan by die titel van die bundel, *Die halwe kring*.)

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

5. Toon en stemming

Toon: Die toon is somber/donker omdat die konsep van dood/sterflikheid hier aangeraak word.

Stemming: Die stemming is aanvanklik onrustig, maar aan die einde van die gedig ervaar die leser 'n rustige stemming omdat die spreker die finaliteit van die dood aanvaar.

Aktiwiteit 1

Lees die gedig weer deur en beantwoord dan die vrae:

1.1	Hierdie gedig is 'n voorbeeld van 'n Engelse sonnet. Gee TWEE bewyse hiervoor.	(2)
1.2	Hoekom gebruik die digter elisie in versreëls 2 en 4?	(1)
1.3	Verklaar die kontras wat in versreëls 5 en 6 voorkom.	(1)
1.4.1	Benoem die stylfiguur wat in versreël 9 voorkom.	(1)
1.4.2	Wat is die funksie hiervan.	(1)
1.5	Wat is die funksie van die allitererende v- klanke in versreëls 11 en 12?	(1)
1.6	Verklaar die betekenis van: "*wat alles tot jou beeltnis brand*" (versreël 10).	(1)
1.7	Dink jy die woorde in die gedig kan ook simboliese betekenis hê? Motiveer.	(1)
1.8	Watter lewenswaarheid het jy uit die gedig gekry?	(1)
		[10]

Nasienriglyne

Vraag	Antwoord	Punt
1.1	Die gedig bestaan uit 3 kwatryne en 'n rymende eindkoeplet ✓ Rymskema: abab cdcd efef gg ✓ Klimaks kom voor in die rymende eindkoeplet ✓ *Gee enige TWEE antwoorde vir EEN punt elk.*	(2)
1.2	Die woorde word verkort om in die ritme van die gedig te pas. ✓	(1)
1.3	Die HAAT en LIEFDE wat min gevra het, word maklik vergeet. ✓	(1)
1.4.1	Polisindeton/voegwoordherhaling ✓	(1)
1.4.2	Dit beklemtoon al die geliefde se deugde./ Elke woord word afsonderlik beklemtoon. ✓ *Jy gee EEN van die bogenoemde antwoord vir 'n punt.*	(1)
1.5	Dit maak die ritme stadiger sodat die woorde beklemtoon word. ✓	(1)
1.6	Dat sy alles dalk verander om aan haar eise te voldoen / dat sy aanpas by moeilike omstandighede. ✓	(1)
1.7	Ja, dit word aan 'n geliefde gerig, maar dit kan ook aan die skoonheid om ons gerig wees. ✓	(1)
1.8	Ons as mens is nooit volkome versadig nie, daar is altyd 'n behoefte wat vervul moet word / daar is altyd iets waarna gestreef word /die skoonheid om ons word nooit volkome vervul nie.✓	(1)
		[10]

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Gedig 2

Vincent van Gogh – DJ Opperman

[https://af.wikipedia.org/wiki/D.J._Opperman]

Geboortedatum en -plek: D. J. Opperman is op 29 September 1914 in Dundee gebore.
Letterkundige werke en prestasies: Sy gedigte is uiteenlopend in inhoud, maar van hoë standaard. Hy het vele literêre pryse gewen, onder andere die Hertzorg-prys vir sy debuutbundel *Heilige Beeste* (1945). Hy word met reg as die meester van digkuns beskou. Hy het vele bloemlesings met gedigte saamgestel.
D.J. Opperman het in 1981 'n beroerte gehad en sterf op 22 September 1985 op Stellenbosch.

Vincent van Gogh

DJ Opperman

1. *Jy het as 'n miskende*
2. *heilige vergeefs geveg teen die ellende*
3. *en die onreg in die krotte van die myn,*
4. *in agterbuurtes en op landerye; slegs die pyn*
5. *en skriklike stryd van God*
6. *leer ken, wat mens en boom verknot*
7. *in Sy kramptrekke; maar eers toe jy die koringgerwe*
8. *in aanbidding van die son kon verwe,*
9. *boere, wasvrouens en gepynigde gesigte,*
10. *die kantelende landskap in die snelle ligte*
11. *geel en groen en blou – alles met koorsige gevlek*
12. *tot branding van die skone kon verwek,*
13. *toe is Sy hartstog eers in jou volbring*
14. *soos groen sipresse tot 'n vlam verwring.*

Uit: *Versamelde Poësie*, Tafelberg / Human & Rousseau, 1987.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Woorde in die gedig

Woord	Betekenis
miskende	geen erkenning kry nie
vergeefs	sonder sukses
krotte	armoedige huisies
skriklike	verkorting van verskriklike
verknot	boom se top afsnoei; groei belemmer, om die boom te verswak
kantelende	besig om om te val
koorsige	koorsagtige haas
verwring	verdraai; vertrek

Opsomming

Die gedig word in twee dele verdeel. Opperman het Vincent van Gogh se lewe in die gedig saamgevat. Vincent van Gogh is een van die grootste Nederlandse skilders.

Deel 1 (Reël 1-7): Sy stryd as prediker

Deel 2 (Reël 7-14): Van Gogh ervaar liefde en vreugde van God

1. **Digvorm**

Die gedig bestaan uit 14 versreëls en alhoewel dit nie ’n sonnet is nie, toon dit sekere kenmerke van ’n Engelse sonnet. Daar is drie kwatryne asook ’n rymende eindkoeplet wat afwyk van die normale kruisrym in die kwatryne. Reël 13 en 14 is die hoogtepunt, ’n samevatting van Van Gogh se kuns. Aangesien die versreëllengtes nie ewe lank is nie en die ritme nie deurgaans dieselfde bly nie, is hierdie gedig dus nie ’n sonnet nie.

Kwatryn 1 } Paarrym
a a b b
Kwatryn 2 } Paarrym
c c d d
Kwatryn 3 } Paarrym
e e f f
Koeplet } Koeplet
g g

Die gedig bestaan uit ’n deurlopende gedagte, naamlik Vincent van Gogh se lewe en stryd, wat ’n hoogtepunt in die slotkoeplet bereik waar sy taak op aarde volbring is.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

2. Analise

1. Jy het as ’n miskende	❖ *Jy* = Vincent van Gogh toe hy nog ’n lekeprediker was. ❖ *miskende* = hy het as prediker nie erkenning vir sy werk onder die arm mense gekry nie. Hy was nie suksesvol in sy roeping nie. ❖ *’n* = die onbepaalde lidwoord wys of suggereer hoe onbelangrik Van Gogh as prediker of evangelis was.
2. heilige vergeefs geveg teen die ellende	❖ *heilige* = evangelis of prediker ❖ *vergeefs geveg* = hy veg teen die ellende van en die onreg wat gepleeg is teen die armes, die boere en mynwerkers. Sy pogings was egter onsuksesvol. ❖ *miskende heilige* = dit is hom nie gegun om die toestande te verander nie, daarom word daar na hom as ’n miskende heilige verwys. ❖ NB! = Let op hoe dié twee woorde deur uiteenplasing en die enjambement sterk uitgehef word. ❖ *ellende* = swaarkry ❖ Van Gogh se stryd is ’n persoonlike stryd teen die realiteit van die armoedige lewens van die mense rondom hom, maar al sy pogings om dit te verbeter was tevergeefs. ❖ Paarrym verbind die konkrete met die abstrakte.
3. en die onreg in die krotte van die myn,	❖ *onreg* = iets wat onregverdig is – mense is arm en kry swaar. ❖ *krotte* = armoedige klein, vuil huisies waarin hulle moet woon. ❖ *myn* = die woord word uitgehef deur (a) die komma na die woord wat ’n ruspose veroorsaak en (b) omdat dit in die eindrymposisie in versreël 3 staan.
4. in agterbuurtes en op landerye; slegs die pyn	❖ *agterbuurtes* = verwaarloosde, oorbevolkte mindergegoede woonbuurte. ❖ *landerye* = plaasgrond waarop gewasse geplant word. ❖ Die verwysing na *krotte, agterbuurtes en landerye* in die meervoud dui aan dat die sosiale en maatskaplike misbruik van die werkers algemeen voorgekom het. ❖ Die fokus van die spreker verander in hierdie versreël na die kommapunt. ❖ *slegs die pyn* – die spreker fokus hier op die fisiese en geestelike pyn wat Van Gogh in hierdie tyd, saam met die mense, ervaar het.
5. en **s**kriklike **s**tryd van God	❖ *skriklike stryd* = die innerlike stryd by Van Gogh oor die doel wat God vir sy lewe gehad het. Hy kon die arm mense en die mynwerkers nie uit hulle omstandighede help nie. ❖ Die fokusverandering word gesuggereer in die woordkeuses wat na pyn en lyding verwys, soos *skriklike* (versreël 5), *verknot* (versreël 6) en *kramptrekke* (versreël 7).

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Die digter gebruik *skriklike* in plaas van *verskriklike* om die s-alliterasie te gebruik om die armes se stryd (sosiale verdrukking/leitmotief) met hulle swaarkry te beklemtoon.
6. leer ken, wat mens en boom verknot	❖ *verknot* = om `n boom se top af te sny en so sy groei te belemmer/ te verswak. ❖ Dit is die *mens en boom* wat *verknot* word, dus dui dit hier op ’n suiweringsproses van die mens. Dit gaan oor die stryd van die mens binne die groter Raadsplan. Deur lyding (afsny van die top) word die mens gesuiwer en lei tot volbringing in die slot van die gedig.
7. in Sy kramptrekke; maar eers toe jy die koringgerwe	❖ *Sy* = hoofletter, want dit verwys na God ❖ *kramptrekke* = spiersametrekkings wat pyn veroorsaak, simbolies van fisiese pyn. ❖ Die gedig word by die kommapunt in twee gedeel. Na die kommapunt kom daar ’n wending in die gedig. Dit gee ook ’n langer ruspose. Die tempo verstadig dus en daar tree ’n rustigheid in. ❖ Die wending word deur die teenstellende voegwoord *maar* ingelei. Die woord *maar* dui dus daarop dat `n kontras gaan volg. ❖ Die *jy* wat volg, verwys na Van Gogh wat as kunstenaar sy roeping gevind het, m.a.w. Van Gogh, die skilder, word nou aangespreek. ❖ Hier word nou wegbeweeg van die strydgedagte en die tragiese negatiewe (abstrakte) wat in die eerste 7 versreëls prominent was deur die gebruik van woorde soos *miskende*, *vergeefs*, *geveg*, *krotte*, *agterbuurtes*, *pyn*, *skriklike stryd*, *verknot* en *kramptrekke* na die skep van kunswerke (konkrete) waarin Van Gogh uiteindelik sy roeping vind.
8. in aanbidding van die son kon verwe,	❖ Die hele gedeelte staan in die teken van lig en *aanbidding* en beweging. ❖ Koringgerwe buig na die son. Dit lyk asof dit die son aanbid. *aanbidding* impliseer dus die verhouding tussen die son en die koringgerwe. Hierdie is ’n voorbeeld van personifikasie, want dié woorde dui op een van Van Gogh se bekende skilderye, *Koringveld met `n leeurik* (1887). ❖ Die digter gebruik die woord *verwe* in plaas van *verf* , want • dit is rymdwang. *Verwe* moet rym met *koringgerwe* (versreël 7); • die woord is ook meer intens as bloot die woord verf; en • dit suggereer ook die beweging van die kwashale waarmee van Gogh geverf het.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

9. boere, wasvrouens en gepynigde gesigte,	❖ Die skilderkuns word die medium waarmee Van Gogh uiting kon gee aan die ellende van die mense wat hy as prediker leer ken het. ❖ Deur sy skilderkuns verander Van Gogh dit wat lelik en ellendig was in iets moois. ❖ Eers toe hy *boere*, *wasvrouens* en *gepynigde gesigte* op die skilderdoek kon verf, was hy deel van God se skeppingsplan. ❖ Hierdie mense se pyn en lyding inspireer hom; wat hy waarneem, vang hy in sy skilderye vas.
10. die kantelende landskap in die snelle ligte	❖ Die woorde *kantelende landskap* suggereer beweging in Van Gogh se skilderye en dit lyk asof dit vloei. ❖ *Snelle ligte* suggereer lig.
11. geel en groen en blou – alles met koorsige gevlek	❖ Van Gogh gebruik helder kleure in sy skilderye. *Geel* is die simbool van lig en hou verband met die son (versreël 8). Simbolies van die Goddelike lig in die mens se lewe en hou verband met *die son* reël 8 en *snelle ligte* in reël 10. *Groen* verwys na die groeikrag en beweging wanneer hy skilder. *Blou* is die simbool van vryheid en ruimte (oopheid). ❖ Die aandagstreep vestig die aandag op die woorde *alles met koorsige gevlek.* ❖ Die woorde *koorsige gevlek* verwys na die baie kleure wat Van Gogh gebruik het en ook die koorsagtige haastigheid waarmee hy geskilder het. Hy het 'n verstommende hoeveelheid skilderye in 'n kort tydsbestek geskilder (800 skilderye + 800 sketse in 10 jaar). Hy het met drif en hartstog en intensiteit geskilder. ❖ *Koorsige* hou verband met die woord *snelle* (versreël 10). ❖ *geel en groen en blou* = polisindeton (voegwoordherhaling) word gebruik om die verskillende kleure uit te hef.
12. tot branding van die skone kon verwek,	❖ Dit suggereer die vurige passie waarmee hy geskilder het. Hy het gebrand (was baie gretig) om die skoonheid van die voorwerpe en die natuur te skilder. ❖ *die skone* = dit wat mooi is
13. toe is Sy hartstog eers in jou volbring	❖ *Sy hartstog* verwys na God se liefde of na God se drang om die mens en natuur lief te hê en is daarom met 'n hoofletter geskryf. ❖ Die woord *volbring* word deur agterplasing uitgehef. ❖ Dit verwys na die kunstenaar se groot taak op aarde wat volbring is. Dit is ook Christus se kruiswoorde en suggereer ook Van Gogh se tragiese dood (selfmoord – homself geskiet).

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

14. soos groen sipresse tot ’n vlam verwring.	❖ Die *groen sipresse* verwys na lyding, maar ondersteun ook die verlossende gedagte van ’n ewige lewe. ❖ *soos groen sipresse* = vergelyking - *sipresse* herinner aan die dood, want dit is die bome wat gewoonlik in begraafplase aangetref word. Die vergelyking word gebruik om die volbringing van God se hartstog konkreet uit te beeld. ❖ *vlam* = die voorkoms van die vlam as simbool of motief in die gedig is insiggewend. In hierdie verband sluit die woorde *branding, sipresse* en *vlam verwring* by mekaar aan. Alles = vorm van `n vlam.

Die twee sleutelwoorde in die gedig is *stryd* en *volbring.* Deur middel van woordkeuse word die kontras tussen Van Gogh se stryd en die uiteindelike volbringing van sy goddelike roeping beklemtoon.

STRYD		VOLBRING	
Versreël 1	*miskende*	Versreël 8	*in aanbidding … verwe*
Versreël 2	*vergeefs geveg*	Versreël 8	*son*
Versreël 3	*krotte*	Versreël 10	*kantelende landskappe*
Versreël 4	*slegs die pyn*	Versreël 11	*alles*
Versreël 5	*skriklike stryd*	Versreël 12	*tot … die skone*
Versreël 6	*mens en boom verknot*	Versreël 13	*volbring*
Versreël 7	*Sy kramptrekke*	Versreël 13	*Sy hartstog*
		Versreël 14	*sipresse tot `n vlam verwring*

<u>Struktuurelemente:</u>

Deur middel van alliterasie en assonansie (klankherhaling) word die kontras tussen *stryd* en *volbring* ook beklemtoon.

STRYD	VOLBRING
S-klank: mi<u>s</u>kende, vergeef<u>s</u>, <u>s</u>leg<u>s</u>, <u>s</u>kriklike, <u>s</u>tryd, men<u>s</u>	S-klank: eer<u>s</u>, <u>s</u>on, wa<u>s</u>vrouen<u>s</u>, ge<u>s</u>igte, <u>s</u>nelle, land<u>s</u>kap, koor<u>s</u>ige, <u>s</u>kone, hart<u>s</u>tog, <u>s</u>ipre<u>ss</u>e.
E-klank: misk<u>e</u>nde, gev<u>e</u>g, ell<u>e</u>nde, onr<u>e</u>g, sl<u>e</u>gs, m<u>e</u>ns, kramptr<u>e</u>kke.	E-klank: g<u>e</u>rwe, v<u>e</u>rwe, sn<u>e</u>lle, gevl<u>e</u>k, verw<u>e</u>k, sipr<u>e</u>sse.

Enjambemente en tempo:

- ❖ In die eerste gedeelte (tot by die kommapunt in versreël 7) is daar ’n vinnige tempo in die gedig.
- ❖ Dit help om die gejaagdheid van Vincent van Gogh in sy pogings om ’n sukses as lekeprediker te maak, uit te beeld.
- ❖ Die halfrym (alliterasie en assonansie) en die enjambemente dra daartoe by.
- ❖ Die kommapunt in versreël 7 lei tot ’n verposing waarna die tweede gedeelte van die gedig volg.
- ❖ Die tempo in die tweede gedeelte na die kommapunt in versreël 7 is stadiger en daar is ’n merkbare rustigheid teenwoordig.
- ❖ Dit help om die berusting by Van Gogh uit te beeld toe hy besef dat hy sy roeping in sy talent as skilder gevind het.
- ❖ Daar is minder enjambemente en veel meer leestekens wat die tempo vertraag.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Titel:
❖ Die gedig handel oor die bekende skilder Vincent van Gogh. Dié tegniek staan as intertekstualiteit bekend: Vincent van Gogh was ’n Vlaamse kunstenaar wat op die vroeë ouderdom van 37 gesterf het. ❖ Hy het in sy leeftyd slegs een skildery verkoop en lewenslank in armoede geleef. Van Gogh se geskiedenis word in 14 versreëls vasgevang.

3. Tema en boodskap

Tema: Die gedig verwys na kunstenaarskap wat ook woordkunstenaars insluit. Die digter, nes die skilder, is medeskepper wat moet aangaan met skeppingswerk. Deur sy skeppingswerk te voltooi, vervul hy sy roeping.

Boodskap: Die boodskap is universeel – ’n mens kan jou in enige werk/beroep uitleef deur jou beste te doen. Sodoende kan jy lewensgeluk ervaar.

4. Beeldspraak en stylfigure

Reël	Beeldspraak en stylfigure	Verklaring
1	miskende	Agterplasing word gebruik om die woord in die rymposisie te plaas.
2	heilige	Voorplasing van *heilige* word gebruik om die aangesprokene se werk as miskende prediker te beklemtoon.
1-2	miskende heilige	’n Voorbeeld van ironie. As prediker in diens van God kan die aangesprokene nie sy roeping uitleef nie, maar deur sy skilderkuns slaag hy daarin om die boodskap van hoop en ewige skoonheid aan die mensdom uit te dra.
2-5	heilige, myn, pyn en stryd	Klankbinding kom voor in die herhaling van die y-klank.
5	skriklike stryd	Alliterasie van die s-klank beklemtoon en verwys na die stryd in verband met God se doel met die aangesprokene se lewe.
7-8	koringgerwe in aanbidding van die son	Son is simbolies van God en die koringgerwe van mense wat God aanbid.
7-8, 11-12	gerwe, verwe, gevlek en verwek	Assonansie: ’n Betekenisverband tussen e-assonansie word versterk.
11	geel **en** groen **en** blou	Polisindeton word gebruik waar die voegwoord *en* herhaal word om die verskillende kleure wat die skilder gebruik, uit te hef.
13-14	toe is Sy hartstog eers in jou volbring soos groen sipresse tot ’n vlam…	’n Vergelyking: God se hartstog word vergelyk met die skilder se werk.
14	groen sipresse tot ’n vlam verwring.	’n Metafoor: Die vorm van die sipres word gelyk gestel aan ’n vlam.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

5. Toon en stemming

Toon: Die aanvanklike wanhoop en stryd word vervang deur liefde en vreugde as die natuur geskilder word.

Stemming: Reël 1 – 7 is somber a.g.v. die uitbeelding van die menslike stryd. In reël 7 – 11 is daar ’n rustiger stemming en ’n gevoel van vervuldheid/aanvaarding. Daar is ook ’n gevoel van wanhoop en stryd in die eerste deel wat vervang word met opgewondenheid en aanvaarding.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Aktiwiteit 2

Gedig- met- byskrifte-oefening **Vincent van Gogh**

Gebruik jou aantekeninge wat jy in die klas ontvang het om die ontbrekende woorde vir die byskrifblokkies in te vul.

1. Vincent van Gogh was 'n nberoemde ....

2. Die "jy" dui aan dat die spreker hier ...

3. Die premorfeem in hierdie woord skep 'n ..... atmosfeer in die gedig.

Vincent van Gogh - D.J. Opperman

4. Die halfrym wat hier gebruik is, staan as ..... bekend.

1 Jy het as 'n miskende

5. Op watter manier word hierdie woord uitgehef?

2 heilige vergeefs geveg teen die ellende

3 en die onreg in die krotte van die myn,

7. Hierdie woord hou verband met .... en .... in reëls 2 en 3.

6. Wat is die betekenis van die woord "skriklike" en hoe ondersteun dit die woord "stryd"?

4 in agterbuurtes en op landerye; slegs die pyn

5 en skriklike stryd van God

8. Wat is die betekenis hiervan binne die konteks?

6 leer ken, wat mens en boom verknot

9. Hoe weet die leser dat hierdie woord nie na Van Gogh verwys nie?

7 in Sy kramptrekke; maar eers toe jy die koringgerwe

10. Hierdie voegwoord lei die ..... in die gedig in.

8 in aanbidding van die son kon verwe,

9 boere, wasvrouens en gepynigde gesigte,

11. Hierdie 2 versreëls sê iets oor van Gogh se ....

10 die kantelende landskap in die snelle ligte

12. Na hierdie aandagstreep volg .....

11 geel en groen en blou — alles met koorsige gevlek

12 tot branding van die skone kon verwek,

13. Verklaar die onderstreepte woord in konteks van die gedig.

13 toe is Sy hartstog eers in jou volbring

14 soos groen sipresse tot 'n vlam verwring.

14. Die beeld-spraak wat hier gebruik is, staan as 'n ..... bekend.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Nasienriglyne

1	(Vlaamse) skilder	8	Die mens / boom is nie in staat tot verdere groei/ontwikkeling nie.
2	... direk aangespreek word.	9	Die hoofletter dui daarop dat hier na God verwys word.
3	Negatiewe	10	Wending
4	Alliterasie	11	skildertegniek/skilderkuns/kleurgebruik in sy skilderye
5	Voorplasing	12	’n verduideliking van die verskillende kleure wat tot ’n kunswerk saamgevoeg word.
6	Erge/vreeslike; ’n *stryd* is erg/vreeslik	13	God se passie/vurige liefde vir die mens
7	*ellende en onreg*	14	vergelyking

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Gedig 3

Twee kleuters in die Vondelpark – Elisabeth Eybers

[https://versindaba.co.za/2009/05/01/elisabeth-eybers/]

Geboortedatum en -plek: Elisabeth Eybers is op 16 Februarie 1915 in Klerksdorp in die Wes-Transvaal in Suid-Afrika gebore.
Letterkundige werke en prestasies: Sy het in 1943 die eerste maal die Hertzog-prys ontvang, vir haar eerste twee bundels, *Belydenis in die skemering* en *Die stil avontuur*. Sy wen weer dié prys in 1971. Sy het in 1989 die Ou Mutual-letterkundeprys vir *Rymdwang* (1987) ontvang. Haar werk het baie pryse in Suid-Afrika en Nederland verower, insluitend die Constantijn Huygens-prys in 1978 en die P. C. Hooft-prys in 1991. Sy sterf op 1 Desember 2007 in Amsterdam.

Twee kleuters in die Vondelpark

Elisabeth Eybers

1. *Twee kleuters in die Vondelpark bly staan*
2. *'n klein oneindigheid lank hand-in-hand.*

3. *Smetloos geteken dryf die dubbelswaan:*
4. *gesplete hart van hals en dubbelhals,*
5. *geskulpte vlerk met dubbelvlerk teenaan,*
6. *geslote snawel dynserig vervals*
7. *met eenkant lug en water anderkant.*

8. *Versadig van die roerlose gesig*
9. *pluk hy – die seuntjie – plotseling aan haar hand*
10. *vir verdergaan, sleep haar tot ewewig*
11. *as sy nog strompelend omkyk na die swaan.*

12. *Verby die bome druis die straatrumoer.*

13. *Van skopfiets tot trapfiets gepromoveer,*
14. *bromfiets tot motor, sal hy konstateer*
15. *– die wiel sy ordeteken – dat hy lid*
16. *is van die kollektiewe Lilliput.*

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

17. *Maar sý sien webbe onderwater roer,*

18. *Miskien is dit die laaste dag van staar*
19. *en grondelose verwondering. Wat sou*
20. *hý, weerloos wordend wees oor dertig jaar?*
21. *'n Saaklike barbaar, 'n fyn sadis,*
22. *'n doktrinêre Hollandse meneer?*
23. *En sý 'n druk slagvaardige mevrou*
24. *met 'n allure van dit-is-soos-dit-is?*

25. *Die swaan bly oor sy dubbelbeeld gekeer.*

Uit: *Balans*, Human & Rousseau, 1962.

Woorde in die gedig

Woord	Betekenis
smetloos	Dieselfde as vlekloos: word gewoonlik gebruik vir iemand met 'n onbesproke/skoon karakter.
gepromoveer	Is tot 'n hoër klas of rang bevorder.
bromfiets	Neologisme/klanknabootsing uit die vyftiger-jare; 'n fiets met 'n enjin
konstateer	Vasstel deur waarneming.
ordeteken	'n Orde is 'n vereniging met vaste reëls, bv. die middeleeuse ridderorde. 'n Ordeteken is dus 'n teken wat jou met 'n spesifieke groep mense verbind.
kollektiewe	Gemeenskaplik, gesamentlik, wat vir almal geld.
Lilliput	Die stad/land uit *Gullivers Travels* waar die mense soos dwergies was/ 'n fiktiewe eiland.
webbe	Weefsel soos die net van 'n spinnekop, hier letterlik die swemvliese van die swaan.
grondelose	sonder 'n saaklike rede
barbaar	Onbeskaafd, onverfynd, sonder goeie maniere.
sadis	Iemand wat lekker kry wanneer iemand anders swaarkry/seerkry. Iemand wat daarvan hou om 'n ander persoon seer te maak.
doktrinêre	Hardkoppig aan 'n leerstelling of 'n stel reëls vashou, dit verdedig en daarin glo.
druk	Baie besig/bedrywig.
slagvaardige	Gereed vir 'n stryd/oorlog.
allure	'n Houding, gedrag, 'n manier van uiterlike valsheid, 'n indrukwekkende vertoon, 'n imposante voorkoms.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Opsomming

In die titel verwys *Vondelpark* na ’n groot park in Amsterdam, Nederland.

Die gedig begin met ’n uitbeelding van twee kleuters wat ’n oomblik lank na ’n swaan op die water in die park staan en kyk. Daardie oomblik van verwondering/betowering oor ’n ander wêreld word ’n klein ewigheid waarin die tydelikheid opgehef word.

In die tweede strofe word die voorwerp van die twee kleuters se aandag uitgebeeld: ’n swaan wat so helder in die water weerkaats word, se dubbelbeeld laat dit lyk of dit ’n dubbelswaan is. Die hals en sy weerkaatsing vorm ’n *gesplete hart*; die *geskulpte vlerk* lê teenaan sy spieëlbeeld; die geslote snawel weerkaats nie so helder nie, daarom lyk dit *deinserig vervals*.

In die derde strofe word die betowering van dié natuurwonder wat die twee kinders gevange hou, verbreek. Dit is die seuntjie wat eerste *versadig* raak/genoeg gehad het van dié roerlose gesig en die dogtertjie ongeduldig saamsleep: weg uit die betowering van die skoonheid, terug na die gewone daaglikse lewe. Sy kan haar nie dadelik losskeur nie, want sy loop *strompelend* en omkyk. Dit is die seuntjie wat haar tot *ewewig* sleep.

Die verteller wat die twee kinders dopgehou het, lei af dat die *straatrumoer* ook in die toekoms die seuntjie se vertroude atmosfeer sal wees en nie die skoonheid (gesimboliseer deur die swaan) nie. Soos wat hy ouer word sal hy *promoveer*, of vorder, van ’n skopfietsryer tot ’n trapfietsryer; die belangrikste verskil tussen sy kleuterjare en seunstyd sal daaruit bestaan dat hy sy kleinkinderfietsie sal kan verruil vir ’n gewone fiets. Hy sal dus ’n pad na volwassenheid loop.

Vir hierdie seun sal materiële waardes van groter belang as die emosionele dinge in die lewe wees. Vandaar dat die waarnemer hom in die verbeelding as ’n toekomstige lid van die kollektiewe Lilliput sien.

Die dogtertjie kyk en beleef die swaanprentjie egter anders as die seuntjie: *sý sien webbe onderwater roer*. Dié mededeling word sterk beklemtoon deurdat dit van die ander reëls as ’n enkele strofe geskryf word. Die dogtertjie bly dus nog vervul van die skoonheidswonder wat hulle so pas gesien het; sy het ’n sterker verbeelding, is gevoeliger en word makliker ontroer deur skoonheid – en met ’n vermoede dat daar onder die sigbare werklikheid ’n ander onontdekte wêreld van skoonheid lê.

1. Digvorm

Die gedig, *Twee kleuters in die Vondelpark*, is ’n vrye vers. Daar is wisselende strofes en geen vaste rympatroon. Daar is wel leestekens en hoofletters. Die eerste drie strofes vorm ’n eenheid (ab acb dbda) en die laatste vyf strofes vorm ’n eenheid (e ffgg e hihjfgj f). Die progressie in die woordgebruik van *twee kleuters* (titel en reël 1), wat kinderlike eenvoud en naïewe onskuld oproep, na ’n *seuntjie* (strofe 3) en *meisietjie*, na *meneer* en *mevrou* (strofe 7), loop parallel met die tematiese ontwikkeling in die gedig. Soos wat die kinders grootword, verloor hulle hul vermoë om verwondering te ervaar, asook hul balans met die natuur, mekaar en in hulself. Uiteindelik is hulle as volwassenes die teenoorgestelde van wat hulle as kinders was.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

2. Analise

Deel 1: Reël 1-12 ’n Letterlike waarneming	
Strofe 1 – twee kleuters	
1. Twee kleuters in die Vondelpark bly staan	❖ Herhaling van die titel in r. 1 beklemtoon die illusie van die werklikheid. ❖ *Twee kleuters* (jong kinders) staan in Amsterdam se grootste park, die Vondelpark. ❖ *bly staan* is ’n voorbeeld van agterplasing en beklemtoon die kinders se verwondering van die toneel voor hulle. Die bevoorregte eindrymposisie beklemtoon dat hulle vasgevang is in hierdie volmaakte eenheid. ❖ Hulle staan doodstil in verwondering. ❖ Die *paar-gedagte* word in strofe 1 op twee maniere bevestig: a) die herhaling van die woord twee (uit die titel) en b) die feit dat die strofe ’n koeplet (2 versreëls) is. ❖ Die paar-gedagte word uitgebrei deur mens en natuur asook droom en werklikheid.
2. ’n klein oneindigheid lank hand-in-hand.	❖ *klein oneindigheid* is ’n oksimoron wat ’n skynbare teenstrydigheid beteken. Die twee woorde lyk of hulle glad nie by mekaar pas nie, want oneindigheid is tog vir ewig en kan nie klein wees nie. ❖ Die spreker wil egter met dié oksimoron beklemtoon dat die klein rukkie van verwondering voel asof dit vir ewig gaan aanhou. ❖ Die kort strofe (2 versreëls) ondersteun die gedagte dat dit van korte duur gaan wees alvorens hulle na die werklikheid teruggeruk gaan word. ❖ Die kinderlikheid van die kleuters word geïllustreer deurdat hulle *hand-in-hand* staan en dit simboliseer voorts dat hulle verenig is in hul bewondering van die swaan. Hulle is bekoor deur wat hul sien. Vasgevang in ’n droomwêreld. ❖ Die park en die kleuters word die beeld van die paradys en paradysmense. Die mens en natuur is in balans en suggereer die volmaakte. Mens en natuur is in harmonie/balans – ’n paradys-gedagte.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Strofe 2 – die swaan	
Die swaan word met liefde, natuurlike grasie, suiwerheid, skoonheid en opregtheid geassosieer. Die swaan is simbolies van die digter. Die swaan kombineer twee elemente: lug en water. Dit sluit aan by nog ’n simboliese betekenis van die swaan: skynheiligheid, want al het die swaan suiwer wit vere, is swaanvleis swarterig.	
3. Smetloos geteken dryf die dubbelswaan:	❖ Die swaan en sy silhoeët is smetloos (foutloos) in die water geteken (weerkaats), maar ook hier is die paradoks teenwoordig. Smetloos is voorgeplaas en beklemtoon die reinheid en sondeloosheid van hierdie paradys. ❖ *dryf* dui op sonder enige inspanning. ❖ *dubbelswaan* is ’n swaan met ’n tweeledige beeld vanweë ’n helder weerkaatsing in die water sodat die swaan ’n *dubbelswaan* word. Dit is ’n <u>metafoor</u>. ❖ Die swaan is *gesplete* (r. 4), daar is ’n *dubbelvlerk* (r. 5), *dubbelhals* (r. 4) *dubbelswaan* (r. 3) en die snawel is ook *vervals* (r. 6). ❖ Die water is so helder, dit lyk asof die swaan op sy weerkaatsing in die water dryf. ❖ Dubbelpunt: Na die dubbelpunt volg die kontras, want voor die dubbelpunt is die swaan *smetloos*, na die dubbelpunt is alles van die swaan *gesplete* of *dubbel*.
4. gesplete hart van hals en dubbelhals,	❖ *gesplete hart*: Letterlik = Die ronding van die swaan se lyf. Met die weerkaatsing op die water lyk dit soos die tipiese prent van ’n hart met ’n streep deur die middel waar dit verdeel. Figuurlik = assosiasie met *gespletenheid*, d.w.s. dit kan dui op die twee kante van ’n mens se persoonlikheid. ❖ Nie net is die uiterlike *gesplete* nie, maar ook die innerlike is deel van hierdie paradoks: *gesplete hart* (r. 4). Dit is die spieëlbeeld/ weerkaatsing in die water wat hierdie gespletenheid veroorsaak. ❖ *hals* is die nekgedeelte en die *dubbelhals* is die weerkaatsing van die hals.
5. geskulpte vlerk met dubbelvlerk teenaan,	❖ *geskulpte* = waaiervormig ❖ Riffels van swaanvlerk lyk soos ’n skulp. Dit is ’n metafoor. ❖ *dubbelvlerk teenaan* is die weerkaatsing van die vlerk.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

6. geslote snawel deinserig vervals	❖ *deinserig* verwys na nie-helder of wasig terwyl *vervals* na verdraai of nagemaak verwys. ❖ Die *snawel* is verder van die water as die vlerk en weerkaats nie duidelik nie. Dit suggereer spanning tussen droom en werklikheid. ❖ Dit is nie die regte *snawel* wat 'n mens in die spieëlbeeld van die water sien nie. ❖ Die ontnugteringsidee word sterk na vore gebring deur die beginwoorde *gesplete* (r. 4), *geskulpte* (r. 5) en *geslote* (r. 6). Hierdie opeenvolgende verlede deelwoorde wat uitgehef word as gevolg van hul prominente plasing aan die begin van die versreëls, dui op 'n vervaging van die droomwêreld: die snawel is *deinserig vervals* (r. 6).
7. met eenkant lug en water anderkant.	❖ Op subtiele wyse word 'n volmaakte harmonie wat tussen die natuurelemente in hierdie reël heers, gesuggereer: *eenkant lug* en *water anderkant*. ❖ Werklikheid (swaan) teenoor illusie (weerkaatsing) is die kern hier. ❖ Kontras: *smetloos* teenoor *vervals* *lug* teenoor *water*
Strofe 3 – die seuntjie loop weg	
8. Versadig van die roerlose gesig	❖ Die seuntjie word eerste moeg om na die swaanbeeld te kyk: *Versadig van die roerlose gesig*. Hy raak verveeld met dié natuurwonder. ❖ Hier beëindig die seuntjie die volmaakte harmonie aangesien die wonder van dit wat hulle aanskou vir hom van korte duur was. ❖ Deur die prominente plasing van die woord *Versadig* (r. 8) (deur voorplasing en omgekeerde woordorde) word die gedagte van genoeg gekyk, beklemtoon. ❖ *roerlose gesig* = die beweginglose, volmaakte prentjie waarna hulle kyk. Dit is egter 'n valse beeld.
9. **pl**uk hy – die seuntjie – **pl**otseling aan haar hand	❖ Hy *pluk…plotseling* aan die dogtertjie se hand. Hierdie aksie dui op die seuntjie se ongeduld. *pluk* dui daarop dat die dogtertjie nog nie reg is om aan te beweeg nie, maar die seuntjie dwing haar. ❖ *plotseling* beteken vinnig, skielik en onverwags. ❖ *die seuntjie* is 'n parentese, tussen die twee aandagstrepe, wat gebruik word om aan die leser te sê wie is die *hy* waarna hier in reël 9 verwys word. *die seuntjie* word ook met die

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	gebruik van die aandagstrepe uitgehef as die een wat die ewigheid versteur. ❖ Die allitererende pl-klanke ondersteun hierdie driftige terugruk na die werklikheid. ❖ Die volmaakte situasie word deur die seun, 'n man, versteur. Die vrou is die gevoelsmens, die sentimentele.
10. vir verdergaan, sleep haar tot ewewig	❖ Hy pluk die dogtertjie se hand sodat hulle verder kan stap, terug na hulle gewone lewe, buite die park en weg van die swaan. *sleep* suggereer die dogtertjie se onwilligheid om weg te breek van die verwondering wat sy vir die swaanbeeld het. ❖ *ewewig* is sinoniem vir balans wat die bundeltitel is waarin die gedig verskyn. ❖ *sleep haar tot ewewig:* Letterlik: sorg hy dat sy nie omval nie. Figuurlik: Teruggeruk na die waarheid. Impliseer: die seun/'n man skroom nie om die dogtertjie/'n vrou hardhandig weg te ruk na die daaglikse lewe nie. Die vrou/ dogtertjie word veroordeel as sy te lank tyd met emosionele dinge mors.
11. as sy nog strompelend omkyk na die swaan.	❖ Die dogterjie is onwillig en loop *strompelend* omdat sy nog na die swaanbeeld wil kyk. ❖ Die suggestie is dus dat sy nie wil gaan nie, maar die seuntjie dwing haar. ❖ Die dogtertjie bly kyk na die natuurbeeld, die droombeeld. Die seuntjie sien dit as ongebalanseerd: die *pluk* (r. 9) laat haar *strompelend omkyk na die swaan* (r. 11), maar die seun *sleep* (r. 10) haar en dwing haar weer tot balans/ewewig. Die dogtertjie is dieper geraak deur hierdie droombeeld as die seuntjie. Persoonlikheidsverskille tussen man en vrou word hier uitgebeeld. Die woord *ewewig* spreek dus die titel aan.
Seuns / Mans ▪ Prakties. ▪ Gou ongeduldig. ▪ Sien nie maklik die mooi in dinge raak nie, of wil dit nie raaksien nie. ▪ Robuust. ▪ Probeer geskille oplos deur te baklei; raak maklik handgemeen. ▪ Dink net aan geld en aan vooruitgang in hulle werk. ▪ Gesels nie graag nie.	**Meisies /Vrouens** ▪ Glo, as dogtertjies, makliker aan sprokies. ▪ Gewoonlik rustig. ▪ Raak maklik opgewonde oor iets wat mooi is. ▪ Sag van geaardheid. ▪ Sal liewer stry en argumenteer as om handgemeen te raak. ▪ Sien makliker die ander kant van 'n saak in. ▪ Gesels lekker – ook oor ander mense.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Strofe 4 – die stadsrumoer bly as werklikheid	
12. Verby die bome druis die straatrumoer.	❖ *Verby die bome* verwys na die werklikheid anderkant hierdie droombeeld of paradys. ❖ *druis die straatrumoer* = dowwe, swaar geraas van die verkeer. ❖ Die versreël word tipografies alleen geplaas. ❖ Hulle sal nie vir ewig kinders kan bly nie en die oomblik van verwondering aan die natuurskoon kan nie vir altyd duur nie. ❖ *druis* = klanknabootsing: Die funksie is om die stadsgeraas ouditief te ervaar. ❖ Die spanning tussen droom en realiteit bereik nou ’n hoogtepunt. ❖ Die visuele ervaring van die droomwêreld van die natuur is *Verby*. ’n Keerpunt word bereik. ❖ Klankmatig word die kinders weer bewus van die gewone stadsatmosfeer wat dreig om die droombeeld van die swaan op die water te verdryf. ❖ Die seun reik uit, weg van die natuur (die droomwêreld) na die werklikheid, die stad. Die werklikheid is vir die seun sterker. ❖ Hier word gesuggereer dat die seun hom meer op materiële waardes en vooruitgang sal rig – die straatrumoer het hom gou weggelok van die park. ❖ Die alleenplasing van reël 12 is hier opvallend. Die funksie hiervan is beklemtoning. Dit dui ’n oorgang aan, die einde van die spreker se letterlike waarneming en die einde van die kleuters se droomwêreld.
Strofe 4 Die park en die stad – hier is ’n wending. Na hierdie strofe begin die spreker bespiegel of voorspel oor hoe die seuntjie en die dogtertjie ontwikkel. Die droombeeld se oomblik word deur die straatgeraas onderbreek. Jare van kindwees sal nie altyd duur nie.	
Deel 2: Reëls 13-24: die spreker gee ’n siniese, sarkastiese voorspelling. Dit is die spreker se interpretasie na aanleiding van dit wat sy/hy in deel 1 gesien het.	

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Strofe 5 – die seuntjie as man	
13. Van skopfiets tot trapfiets gepromoveer,	❖ Vanaf reël 13 word die man se leefwêreld uitgebeeld. ❖ In hierdie strofe word die seun gesien as individu-in-beweging. ❖ *gepromoveer* = Die man word bevorder. Ironie: Promosie behoort te lei tot positiewe groei, maar hier word hy tot verbeeldingloosheid bevorder.
14. bromfiets tot motor, sal hy konstateer	❖ Let op die progressie in hierdie strofe. *konstateer* = verklaar, dit beteken bevestig. ❖ Die formele vorm van die werkwoord wek die indruk dat die man plegtig, hoogdrawend en vol van homself is, omdat hy nou ’n duur motor besit. Dui ook op ‘ n onbuigsaamheid. ❖ Die wiel is ’n simbool van realisme, die harde werklikheid. Die man is progressief gerig op vooruitgang: van *skopfiets* (kleuter) tot *trapfiets* (seun) tot *bromfiets* (jongman) tot *motor* (volwassene).
15. – die wiel sy ordeteken – dat hy lid	❖ *die wiel* is *sy ordeteken* = parentese ❖ Die gebruik van die aandagstrepe het 2 funksies: a) dit vertel die leser wat die man sal konstateer; en b) dit hef die inhoud van die statussimbool (die wiel) uit. ❖ *die wiel sy ordeteken* – Dit is die teken wat hom onderskei van die vrou. Dit is ook vir hom ’n statussimbool. ❖ Hoe luukser *die wiel* (motor) hoe hoër is die status wat jy geniet. ❖ Dit kan egter ook dui op die kunsmatige, mensgemaakte wêreld van tegniese prestasie. Daar is geen plek vir die droomwêreld nie.
16. is van die kollektiewe Lilliput.	❖ Die woord *kollektiewe* dui op dit wat vir almal geld, die gemeenskaplike, dit is iets wat tot almal se beskikking is. ❖ *Lilliput*: verwys na die fiktiewe eiland in die roman, Gulliver’s Travels van Jonathan Swift, wat deur piepklein mensies bewoon is. ❖ Stylfigure: ’n Antiklimaks volg ná die aandagstreep – `n sarkastiese en neerhalende siening deur ’n vrou van mense soos hy. Mans is lede van die gemeenskap of groep bestaande uit geestelike dwerge. Hulle is dus eintlik figuurlik klein mannetjies.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	Antonomasia: `n Verwysing na Gulliver`s Travels (intertekstualiteit) verleen `n ekstra dimensie: sulke mans is soos dié wat op die eiland Lilliput woon. Metafoor: Daar word na mans as geestelike dwerge verwys. Hulle lyk miskien groot en fors gebou, maar hulle wêreldjie is so klein, juis omdat hulle net op die hier en die nou konsentreer, net op hulle motors en op hul rykdom en materialisme, maar met geen waardering vir die kuns of die letterkunde nie.
Strofe 6 – die dogtertjie kyk dieper	
17. Maar sý sien webbe onderwater roer.	❖ *Maar* dui op die kontras tussen ’n man en ’n vrou en bring dus ook die wending in die gedig. ❖ *sý* = die dogtertjie: sy sien verder en dieper as dit wat hier en nou gebeur (wat in r. 3 *dryf* en r. 8 *roerlose* weggesteek is). Sy is sensitief, fyngevoelig. Sy het vroulike intuïsie. Die vrou is bewus van onderstrominge waarvoor ’n man volgens die spreker blind is. ❖ *Webbe* = swemvliese van ’n voël se poot. ❖ In hierdie versreël word die vrou gekarakteriseer as die sensitiewe geslag en reageer emosioneel. ❖ Die dogtertjie sien *webbe onderwater roer* en die vrou se leef- en droomwêreld word ook versteur. Dit sal dalk die laaste dag wees wat die dogtertjie so sal kan staan met *grondlose verwondering*. Die vrou word uit haar droomwêreld geruk en ontnugter.
Strofe 7 – die laaste dag van staar	
18. Miskien is dit die laaste dag van staar	❖ Die spreker spekuleer dat dit moontlik (miskien) *die laaste dag* van verwondering sal wees: niks anders word raakgesien nie. Die staar na die swaanbeeld is sonder enige doel. Moontlik dui dit daarop dat die tydperk van sinnelose verwondering verby is en dat die dogtertjie die werklikheid moet aanvaar.
19. en grondelose verwondering. Wat sou	❖ *grondelose*: letterlik kon hulle nie die grond van die meer sien nie; hulle gedagtes sweef/dryf soos die swaan wat nie die grond raak nie. Daar is nie ’n grondige rede vir *verwondering* nie. ❖ *verwondering*: verbasing; jou verwonder aan iemand; verstom wees

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

20. hý, **w**eerl**oo**s **w**ordend, **w**ees **oo**r dertig jaar?	❖ *weerloos wordend, wees oor* = Allitererende w-klanke en assonerende oo-klanke. As kleuter is hy weerloos. As hy groter word, word hy weerbaar. ❖ Die akuutteken op *hý* beklemtoon dat die volwasse man nie sal kan verhoed of keer hoe hy ontwikkel nie.
21. 'n Saaklike barbaar, 'n fyn sadis,	❖ Die stam van *saaklike,* naamlik saak herinner aan die sakewêreld. ❖ *barbaar* = onpersoonlike, onverfynde persoon. ❖ Oksimoron*: saaklike barbaar*
22. 'n doktrinêre Hollandse meneer?	❖ *doktrinêre*= wil nie erken dat hy verkeerd is nie. ❖ Hoe sal die seuntjie uiteindelik wees? 'n Gewone, tipiese Hollander of Nederlander of *'n doktrinêre Hollandse meneer*, d.w.s. iemand wat oor niks sal twyfel nie en wat sal reken dit waaraan hý glo, die beste is. ❖ Bogenoemde staan alles in die teken van verandering/vorming wat die kind onder die invloed van die beskawing ondergaan.
23. En sý 'n druk slagvaardige mevrou	❖ *druk* = bedrywig ❖ *slagvaardige* = slaggereed ❖ Hoe sal die dogtertjie uiteindelik wees? Waarskynlik 'n vrou wat baie besig is, waarskynlik sonder tyd om na die swane van die lewe te kyk (verloor dus die vermoë om haar te *verwonder*).
24. met 'n allure van dít-is-soos-dit-is?	❖ *allure* = die dogtertjie gaan 'n houding van beterweterigheid hê, van *dit-is-soos-dit-is*. Die dogtertjie gaan in 'n aanstellerige, hooghartige, selfversekerde vrou verander, iemand wat seker is van haar saak.
Strofe 8 – die swaan bly oor sy dubbelbeeld gekeer	
25. Die swaan bly oor sy dubbelbeeld gekeer.	❖ *bly* = dui aan dat die skoonheid/mistieke sal bly voortbestaan. ❖ *dubbelbeeld* = weerkaatsing ❖ Daar is mense in die wêreld wat nie die skoonheid kan (of wil) raaksien nie as gevolg van hul najaag na vooruitgang.Tog sal die skoonheid steeds daar wees vir diegene (soos die digter en ons as lesers) wat dit wel kan raaksien en waardeer. Die *swaan*, sowel as die woord, *dubbelbeeld*, beklemtoon die teenstrydigheid en ook die tweespalt tussen

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	die man en die vrou. Dit sal (ongelukkig) bly voortbestaan.

Strofe 8

- Die strofe handel oor die swaan. Dit word deur alleenplasing uitgehef. Die swaan is simbolies van ’n droom of ’n fyner emosie waaroor mans volgens die spreker in hierdie gedig nie beskik nie. Ambisie en sukses in die beroepslewe is vir die mens natuurlik, maar iewers gaan die onsigbare dinge in die natuur verlore. Die mens verander, maar die wonder van die natuur bly.

Titel: Twee kleuters in die Vondelpark

- Die Vondelpark is die grootste park in Amsterdam, Nederland. Die bepaalde lidwoord dui daarop dat dit ’n spesifieke park is. Twee kleuters sluit aan by die inhoud van die gedig. Die twee kleuters is in botsing met die volmaakte natuur (park). In die titel lê reeds die implikasie van botsing (versteuring van die balans): mens en natuur, kultuur en natuur, droom en werklikheid, man en vrou**.** Die titel word in die eerste reël herhaal.

3. Tema en boodskap

Tema: Dit gaan in die gedig oor die ontwikkelingsproses van jeug tot volwassenheid, ’n proses waarin die mens deur die tyd gevorm en vervorm word en ’n sekere lewenshouding aankweek teen die mens en die wêreld om hom. En meer spesifiek gaan dit om die wesenlike verskille tussen man en vrou en die waarskynlike verlies van die droom mettertyd. Die skoonheid, idealisme en ewige waardes sal altyd daar wees. ’n Mens moet dit net raaksien, aangryp en deel van jou lewensfilosofie maak. Die najaag van vooruitgang veroorsaak dat mense hulle vermoë om verwondering te ervaar, verloor.

Subtemas kan een van die volgende wees:

- Die stryd tussen denke en gevoel,
- Die verskil tussen man (intellektueel) en vrou (emosioneel),
- Die mens wat verander, soos hy ouer word,
- Waardering vir skoonheid teenoor materialisme.

Boodskap: Kinders kan vergeet om die goeie dinge in die lewe te waardeer./ Die lewe kan kindwees onherroeplik verander./ Die lewe gaan onskudige kinders se onskuld wegneem./ Die skepping bly volmaak, maar deur die optrede van die mens word dit geskend.

4. Beeldspraak en styfigure

Reël	Beeldspraak en stylfigure	
1, 25	bly	Die herhaling van *bly* in die slotversreël sluit aan by *bly staan* in r. 1, maar verwys na die swaan wat konstant *bly*.
1 **22** **23**	twee kleuters meneer mevrou	Progressie: Sluit aan by die tema nl. soos wat die kinders grootword, verloor hulle die vermoë om verwondering te ervaar, asook hulle balans met die natuur, mekaar en in hulself. Albei word lede van die verbeeldinglose “establishment”.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

2	klein oneindigheid	Oksimoron: tydelike/kortstondige vasge-vangenheid in ’n droomwêreld word beklemtoon. Assonansie: herhaling van ei-klanke
3	dryf die dubbelswaan	Alliterasie: Herhaling van d-klanke. Beklemtoon die swaan se beweging, dryf sonder enige inspanning asook die rustige stemming.
3-7	dubbelswaan...dubbelhals...dubbelvlerk... eenkant, anderkant hals, dubbelhals	Herhaling van *dubbel-*, *kant* en *hals*: Dit beklemtoon die rustige beweging van die swaan.
4	gesplete hart	Metafoor: die nek van die swaan lyk soos die helfte van ’n hart (in twee gedeel).
5	geskulpte vlerk	Metafoor: Die vlerk lyk soos ’n skulp.
9	pluk... plotseling...	Alliterasie: beklemtoon die hardhandige beweging/optrede van die seuntjie.
11	as sy nog strompelend omkyk na die swaan.	s-alliterasie
12	Verby die bome druis die straatrumoer.	*druis* = Klanknabootsing wat die stadsgeraas weergee. Kontras: *die bome* (die park) staan in kontas met *straatrumoer* (die stad). Die natuurlike en idiliese beeld van die swaan en die park met water word in kontras gestel met die werklikheid van die stad en die straatrumoer.
13-14	skopfiets tot trapfiets gepromoveer, bromfiets tot motor,	Progressie: As ’n seuntjie groot word, sal hy vorder na meer gevorderde vervoermiddele, statussimbole vir mans. Ironie: dit verklein die seuntjie se wêreld tot die geestelike kleinlike.
16	is van die kollektiewe Lilliput.	Metafoor: Dit beklemtoon dat daar gewag word dat die seuntjie een van die massa kleinlikes gaan word. Ook ’n voorbeeld van antonomasia (naamsverwisseling).
20-22	hý, weerloos wordend, wees oor dertig jaar? ’n Saaklike barbaar, ’n fyn sadis, ’n doktrinêre Hollandse meneer?	Retoriese vrae: bevestig dat daar gewonder word wat eendag van die seuntjie gaan word.
21	Saaklike barbaar	Ironie: a.g.v die opvoedingsinvloed word die seuntjie ’n barbaar wat nie in die fyner dinge van die lewe belangstel nie/sien dit nie raak nie.
23-24	En sy ’n druk slagvaardige mevrou met ’n allure van dit-is-soos-dit-is?	Kontras: Verwys na die verloor van die verwondering en onskuld. Die onskuldige

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

		dogtertjie gaan verander in ’n selfversekerde vrou, niemand kan haar van mening laat verander nie.
25	Die swaan bly oor sy dubbelbeeld gekeer.	Paradoksale beeld: die skoonheid van die natuur sal bly voortbestaan, maar dit hang van die mens af of hy dit gaan raaksien en waardeer. Die verskil tussen man en vrou sal altyd daar wees.

5. Toon en stemming

Toon: By die seuntjie word ’n gevoel van ongeduld beleef onderwyl die dogtertjie ’n rustigheid/ droomverlorendheid openbaar.

Stemming**:** Daar heers ’n rustige/stil/goddelike/vredevolle stemming. Die dogtertjie se verwondering word later met sinisme/bitterheid afgewissel.

Aktiwiteit 3

Lees weer die gedig en beantwoord dan die vrae:

1 Wat word die strofe wat uit versreëls 1 en 2 bestaan, genoem? Gee die woord in die titel waarby dié strofebou aansluit. (2)

2 Haal die oksimoron wat in versreëls 1 tot 2 voorkom, aan. (1)

3 Herlees versreëls 3 tot 6.

Haal woorde aan wat illusie teenoor werklikheid stel. Noem TWEE ander funksies van dié kontrasterende woorde. (3)

4 Waarom is die volgorde van dié woorde *skopfiets*, *trapfiets*, *bromfiets*, *motor* (in versreëls 13 tot 14) effektief in konteks vir die strofe? (1)

5 Benoem die beeldspraak in versreël 16. (1)

6 Herlees versreëls 12, 17 en 25.

Dink jy die tipografiese alleenplasing van dié drie versreëls is funksioneel? Motiveer jou antwoord met TWEE redes. (2)

[10]

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Nasienriglyne		
1	Koeplet ✓ Twee ✓	(2)
2	('n) klein oneindigheid (lank) ✓	(1)
3	hals teenoor dubbelhals/ geskulpte vlerk teenoor dubbelvlerk/ "geslote snawel" teenoor "deinserig vervals" ✓ *Die kandidaat moet die woorde wat kontrasteer (illusie teenoor werklikheid), aanhaal. Indien die kandidaat die versreël aanhaal, moet die kontrasterende woorde onderstreep/uitgehef wees.* Die natuurbeeld dui op die tweeledigheid van mense/die man en vrou wat verskil. Dit beeld die verskil in skoonheidsbelewing tussen seun/man en dogter/vrou aan. Dit dui op die gebalanseerde natuur teenoor die ongebalanseerde mensdom. ✓✓ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.*	(1) (2)
4	Dit dui (progressief) op die man wat op vooruitgang gerig is./ Dit dui op die seun wat oorgaan na volwassenheid./ Dit sluit aan by die feit dat die man geken word aan sy voertuig – "die wiel sy ordeteken."/ Dit beklemtoon die ironie in die feit dat die progressie van "skopfiets" tot "motor" die man se wêreld verklein tot 'n "Lilliput" (versreël 16). ✓ Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.	(1)
5	Metafoor/Antonomasia ✓ *Vir hierdie aktiwiteit sal antonomasia aanvaar word a.g.v. die KABV-verwysing op p. 94; dit is in werklikheid 'n stylfiguur.*	(1)
6	Ja. Dit beklemtoon die drie wêrelde wat in die gedig ter sprake is, nl. die man se wêreld, die vrou s'n en die natuur./ Dit hef die verskille tussen die seun en dogter se wêrelde teenoor die natuur uit./ Dit versterk die idee dat die natuur/skoonheid onaangetas bly ten spyte van die verskille tussen man en vrou./ Dit beklemtoon dat die natuur/skoonheid onaangetas/ongeskonde bly, maar dat die mens die ewewig versteur./ Dit beklemtoon dat die verskille tussen man en vrou se wêrelde sal voortduur./ Die droom en die werklikheid sal bly voortbestaan. √√ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.* *Die kandidaat kan nie 'n NEE-antwoord aanbied nie.*	(2)

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Gedig 4

’n brief van hulle vakansie – Breyten Breytenbach

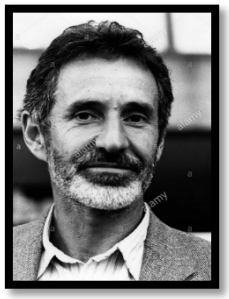

[https://www.alamy.com/breyten-breytenbach-south-african-writer-image216481655.html]

Geboortedatum en -plek: Breytenbach is op 16 September 1939 in Bonnievale in die Oos-Kaap gebore. Sy ouers was Hans en Kitty Breytenbach. Hy het hulle as Oubaas en Ounooi aangespreek. **Letterkundige werke en prestasies:** Sy debuutbundel, *Die ysterkoei moet sweet,* kan as een van die grootste vernuwende werke van die tyd gesien word. In 1975 word hy gearresteer en tot 9 jaar tronkstraf gevonnis vir hoogverraad. Tydens sy tronkstraf skryf hy 5 digbundels. Dit moes na voltooiing aan die gevangenisowerhede oorhandig word. Die manuskripte is by sy vrylating aan hom oorhandig. In die jare wat volg, ontvang Breyten nog vele toekennings.

’n brief van hulle vakansie

Breyten Breytenbach

vir oubaas:

1. *Noudat ek uitgeswel van lyf is kan ek treur*
2. *oor die eelte van my vader, die lugoë van my ma,*
3. *die skamel offerandes van hulle gebede as hulle my*
4. *op die knieë van hul Gij Here God lê;*

5. *noudat ek agter ’n baard kou kan ek huil*
6. *as hulle snags my naam fluister met die ruite*
7. *donker knippende oë in die wind, oor die visolie*
8. *vir my griep, die ingelegde perskes (albertas) op die rak*

9. *In sy sestigste jaar swem my pa in Stilbaai se see*
10. *en stap myle ver oor die sand met sy reguit bene*
11. *in ’n kortbroek en speel krieket op die duine*
12. *en eet alikruikels in die Sea View-losieshuis*

13. *want hys ’n bokser dokter boer*
14. *’n kaptein en ’n held ’n indoena tussen grysaards –*
15. *En as die reën soos ’n gesluierde bruid oor die see kom*
16. *word die lieflinghond (Trixie) lam;*

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

17. *drie dae veg die veearts en buig dan die knie*
18. *en hulle dra die lyk terug na Kafferskuilsrivier*
19. *die plaas van hulle jong liefde en plant die saad*
20. *'n soenoffer in die diep grond se skoot*

21. *want nou is hulle minnaars*
22. *stil bome in die najaar met die wind*
23. *strelende drome in die takke*
24. *onder komete leeftye lang wêrelde*

25. *My ooms sterf soos kapok in die son*
26. *hartaanval beroerte kanker en tering*
27. *en my pa word stiller en meer verskriklik*
28. *van dop tot dop*

29. *Hier waar die harde winters en nat somers*
30. *my lyf ongenaakbaar skil, treur ek oor*
31. *die soet hart van my moeder*
32. *my pa se stil en bitter krag*

Uit: *die ysterkoei moet sweet,* Afrikaanse Pers-Boekhandel, 1964.

Woorde in die gedig

Woord	**Betekenis**
Noudat	Nadat, uiteindelik, op hierdie oomblik
uitgeswel	Gewig aangesit (letterlik) of volwasse geword (figuurlik)
treur	Hartseer wees
eelte	Verdikkings van die vel
skamel	Min, ontroereikend, gebrekkig, nie genoeg nie
offerhandes	Iets wat geoffer word
albertas	Soort perske
alikruikels	Skulpslakke
indoena	Persoon wat as kundige/leier beskou kan word
grysaards	Oumense of bejaarde mense
soenoffer	'n Offer wat gebring word om sondes te versoen, boetedoening
minnaars	Verhouding tussen geliefdes
najaar	Winter
strelende	Liefkosend stryk
komete	Hemelliggame met verligte sterte/sterre met rooi sterte, dwaalsterre wat ook as onheilbodes gesien kan word.
lang	Uitgestrekte tydperk
verskriklik	Baie erg, vreeslik, ontsettend
ongenaakbaar	Op 'n afstand hou, liefdeloos, sonder genade
skil	Gestroop
Meervoude: drome, takke, komete, leeftye, wêrelde	Dui op die mens se nietigheid en sterflikheid teenoor die heelal.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Opsomming van die gedig

vir oubaas:

Hy dra sy gedig op/hy het sy gedig *vir oubaas* geskryf, dit wil sê, vir sy pa. Breytenbach se troetelname vir sy ouers was *Oubaas* en *Ounooi.* Die persoon wat in die beskrywing van die vakansie veral genoem word, is sy pa. Hy noem ook sy pa heel eerste en heel laaste in die gedig. Die pa-figuur staan dus sentraal in die gedig. Dit dui op respek en liefde vir sy pa.

Strofe 1
Die ek-spreker het hier reeds groot geword. Hy dink in teerheid terug aan sy hardwerkende vader en sy moeder met die helder oë wat hom in hul gebede opgedra het aan God. Hy kyk met ander oë na sy ouers.

Strofe 2
Noudat die spreker reeds volwassenheid bereik het, vul sy ouers se sorgsaamheid hom met hartseer. Hy onthou hul onrus in die laat nagte, hul versorging wannneer hy siek was asook hul liefdevolle voorbereiding van kos.

Strofe 3
Die strofe is ’n herinnering van ’n vakansie op Stilbaai, ’n uitbeelding van sy pa. Toe was sy pa sestig jaar oud en ’n aktiewe mens. Hy swem in die see, stap myle ver, speel krieket en eet skulpslakke.

Strofe 4
Sy pa is vir hom ’n held, bokser, indoena. Hy onthou ook vir Trixie, die lieflinghond, wat siek word en doodgaan. Trixie word ’n simbool van die lotsbestemming van alle lewe en die oudwordproses.

Strofe 5
Die veearts veg drie dae om die hond se lewe. Trixie word as soenoffer in die grond by Kafferskuilrivier begrawe. Op simboliese vlak word die dooie hond die saad waaruit die lewe kom.

Strofe 6
Die ouers herleef hul jong liefde met die dood van die hond. Hulle beleef dit as die afstaan van ’n kind en word weer minnaars in hul ouderdom. Die mens leef onder komete, leeftye, lang wêrelde: die meervoud stel die groot hemelse en aardse sake waaronder die nietige mens gestel is.

Strofe 7
Die uitgelewerdheid van die mens word aangespreek deur die verskillende siektes wat tot die dood lei.

Strofe1-7 gaan oor die terugflitse (herinnering van sy ouers).

Strofe 8
In hierdie strofe is daar ’n tydsverandering. Die spreker is terug in die hede. Die spreker dui sy wêreld aan met die woord *hier.* Hy is ook besig om oud te word en treur oor die oudwordproses waaraan die mens blootgestel is.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

1. Digvorm

Hierdie gedig is ’n voorbeeld van ’n eligie of treurdig. Dit is ’n treurlied oor die skeiding tussen ouers en kind(ers). Die spreker treur en is weemoedig oor die aftakeling wat ouderdom veroorsaak en die uiteindelike lotsbestemming of dood van die mens. Die gedig het nie ’n vaste rymskema nie.

2. Analise

Titel: ’n brief van hulle vakansie	❖ *’n* – is ’n onbepaalde lidwoord: dui op enige universele brief. ❖ *brief* – ’n geskrewe mededeling deur die pos, dui op afstand. ❖ *hulle* – verwys na die spreker se ouers ❖ *vakansie* – gewoonlik ’n kommervrye tyd of gesinstyd
STROFE 1	
1. Noudat ek uitgeswel van lyf is kan ek treur	❖ *Noudat* = dui `n tydsverloop aan. Die suggestie is dat die spreker hulle nie vroeër waardeer het nie. ❖ Die woord *Noudat* word uitgehef/beklemtoon deur (a) voorplasing (b) omdat dit met `n hoofletter geskryf is (c) herhaling. ❖ *uitgeswel van lyf* = (letterlik) groot geword (liggaamlik), nie meer ’n jong seun nie (figuurlik) ❖ Waarskynlik beteken dit noudat hy volwasse is en ook nie meer by hulle in die huis is nie. Dit sluit aan by die 1ste versreël van strofe 2: *Noudat ek agter ’n baard kou*. ❖ Hy het hulle opofferings en liefde nie genoeg waardeer toe hy jonger was nie. ❖ *treur*: hy is baie hartseer omdat sy ouers so baie vir hom opgeoffer het. Dit hou verband met *huil* in versreël 5.
2. oor die eelte van my vader, die lugoë van my ma,	❖ *eelte:* harde plekke aan die vel. *eelte* dui daarop dat sy pa baie hard gewerk het en kan ook daarop dui dat hy oud is, want eelte kan ook weens ouderdom vorm. ❖ *lugoë van my ma:* beteken dat sy ma blou oë het / omdat sy nie meer so jonk is nie, is haar oë dalk dof en leeg. ❖ *lugoë van my ma*: ’n metafoor, want sy ma se blou oë word gelykgestel aan lugoë omdat lug blou is.
3. die skamel offerandes van hulle gebede as hulle my	❖ *skamel:* min, weinig of nie genoeg nie. ❖ *offerandes:* iets waardevols wat jy offer of aanbied as geskenk aan God.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Dit is wat sy ouers op hulle knieë vir hom gedoen het: hulle het vir hom, hulle seun, gebid. ❖ *skamel offerandes* – dit beteken dat sy ouers nie baie gehad het om te bied nie, slegs hulle gebede of hy wat tekort geskiet het.
4. op die knieë van hul Gij Here God lê;	❖ *hul*: dit impliseer dat hyself nie meer 'n Christen is nie, dat hy nie in hulle Here God glo nie, hulle bid dus vir hom hoewel hy nie glo nie. ❖ *Gij* = outydse Nederlandse aanspreekvorm i.p.v. U.
STROFE 2	
5. noudat ek agter 'n baard kou kan ek huil	❖ Hy het ouer geword. ❖ Die spreker kan nou eers, noudat hy ouer is, hartseer word omdat sy ouers hom as kind so goed versorg het en hy dit nooit besef het nie. ❖ *huil* – hou verband met *treur* in versreël 1. ❖ Enjambement – versreël 5 loop oor in versreël 6 sonder `n leesteken. Die funksie is dat dit as bindmiddel tussen die reëls dien wat oor een gedagte gaan.
6. as hulle snags my naam fluister met die ruite	❖ *hulle* = sy ouers ❖ *ruite* = vensterglas ❖ *snags my naam fluister:* Hy weet hulle praat saggies saans oor hom (waarskynlik oor hulle bekommernisse of oor hoe hulle na hom verlang) en die gedagte daaraan wil hom laat huil. ❖ *Enjambement (soos reël 5 & 6)*
7. donker knippende oë in die wind, oor die visolie	❖ *donker knippende oë*: Metafoor, want die ruit van die vensters word gelykgestel met donker knippende oë. ❖ *donker knippende oë:* ook personifikasie, want ruite kry die menslike eienskap van oë wat in die wind knip. ❖ Hy huil oor en verlang selfs na die *visolie* (lewertraan) wat hy as kind moes drink vir griep. ❖ Enjambement: die funksie is dat dit as bindmiddel dien tussen reëls 7 en 8 wat steeds oor sy siekwees aan griep gaan.
8. vir my griep, die ingelegde perskes (albertas) op die rak	❖ *ingelegde perskes*: perskes wat saam met 'n suikerstroop gekook en dan gebottel is. ❖ *ingelegde perskes (albertas):* 'n parentese - in die hakies word meer inligting gegee oor dit wat voor die hakies staan; in hierdie geval onthou hy nog die naam van die perskes. ❖ *albertas*: groot lospit-perskes

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Hy huil oor en verlang ook na huislikheid en die produk van sy ma se harde werk: rye bottels ingelegde perskes. ❖ *op die rak*: dui aan dat huis ’n spens het. ❖ Strofe 2 eindig nie met ’n punt nie, maar word van strofe 3 geskei met ’n hoofletter.
STROFE 3	
9. In sy sestigste jaar swem my pa in Stilbaai se see	❖ *In*: Dié strofe begin met ’n hoofletter om die indruk te skep dat dit die begin van ’n nuwe paragraaf in die *brief van hulle vakansie* is. ❖ Die spreker beskryf sy pa in versreël 9 tot 12 waar hy vakansie hou asof hy ’n brief lees wat hulle (sy ouers) vir hom geskryf het. In hierdie versreël noem hy vol verwondering dat sy pa op 60-jarige ouderdom nog in die koue see van Stilbaai swem. ❖ Enjambement: Die funksie is dat dit die versreëls saam tot ’n eenheid bind. Dit verleen ook ’n vloeiendheid aan die strofe en dui beweging aan. Dit suggereer dat sy pa op sestig nog aktief was. ❖ Halfrym/klankeffek: die s-alliterasie ondersteun die geruis van die see en beklemtoon daardeur die see-atmosfeer. ❖ *Stilbaai*: ’n gewilde vakansieplek op die walle van die Goukou-rivier aan die Kaapse Suidkus, op die tuinroete.
10. en stap myle ver oor die sand met sy reguit bene	❖ *myle*: ’n hiperbool om aan te dui dat sy pa nog sterk genoeg was om lang ente op die strand te stap. ❖ *reguit bene*: dit wys dat sy pa nog sterk is en sy bene nog nie van ouderdom verkrom het nie. ❖ Dié beelde help om sy heldeverering vir sy pa uit te beeld en te beklemtoon.
11. in ’n kortbroek en speel krieket op die duine	❖ *kortbroek* – Hy sien sy pa nog in sy geestesoog met sy kortbroek (nog jonk van gees). ❖ *speel krieket op die duine*: Hy speel krieket op die duine, dalk met sy kleinkinders of ander ooms vol energie en lewenslus.
12. en eet alikruikels in die Sea View-losieshuis	❖ *alikruikels*: ’n alikreukel is ’n eetbare, groot skulpslak wat jy in die water op rotse kry. ❖ *losieshuis*: ’n gebou waarin mense, teen betaling, gehuisves word en van etes voorsien word. Dit is minder deftig as ’n hotel. Vandag staan dit as ’n *lodge* bekend.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

In sy sestigste jaar swem my pa in Stilbaai se see en stap myle ver oor die sand met sy reguit bene in 'n kortbroek en speel krieket op die duine en eet alikruikels in die Sea View-losieshuis	**Stylfiguur en beeldspraak** ❖ Polisindeton: dit is die herhaling van die voegwoord *en.* ❖ Funksie: om elke ding wat hy opnoem, wat sy pa tydens die vakansie doen, afsonderlik/individueel te beklemtoon. ❖ Funksionaliteit: Dit skep die indruk dat sy pa ten spyte van sy 60-jaar nog steeds sterk is. ❖ *kortbroek* is 'n metafoor vir die pa se jeudigheid.
STROFE 4	
13. want hy's 'n bokser dokter boer	❖ *want* – na dié voegwoord word daar gewoonlik redes verskaf vir dit wat voor die voegwoord staan. Hy gaan met ander woorde nou redes verskaf vir sy pa se doen en late tydens die vakansie soos genoem in strofe 3. ❖ Daar is geen kommas tussen die persoonsname nie en dit word enumerasie of die opnoemtegniek genoem. Dit veroorsaak dat dit vinniger gelees word.
14. 'n kaptein en 'n held 'n indoena tussen grysaards –	❖ *indoena*: (Nguni) leier, kundige ❖ Sy pa is sterk, slim, 'n leier onder sy tydgenote of in die omgewing. ❖ Sy pa word hiperbolies (oordrewe) uitgebeeld in versreëls 13 en 14 om die spreker se bewondering vir sy pa te illustreer. ❖ Hierdie bewondering vir sy pa is omdat sy pa, ten spyte van sy ouderdom, nog gefokus, vol krag en energie is. ❖ Die aandagstreep dui 'n wending aan wat die idee van verganklikheid van die aardse bestaan inlei. Dit vestig die aandag op 'n nuwe gedagte wat volg.
15. En as die reën soos 'n gesluierde bruid oor die see kom	❖ Die volgende nuus in hulle brief volg na die voegwoord *En* in versreël 15. ❖ Hier begin ons lees van sy ouers se hond, Trixie, wat dood is. ❖ *soos 'n gesluierde bruid*: 'n vergelyking, want die reën wat saggies neerval, word met die sluier van `n bruid vergelyk. ❖ *Reën* en *bruid* is simbole van vrugbaarheid en geluk.
16. word die lieflinghond (Trixie) lam;	❖ Sy ma skryf in die brief dat hulle hond, *Trixie*, siek geword het. ❖ *(Trixie):* die hakies is 'n parentese wat jou vertel wat die hond se naam is. Dit herinner die leser dat dit 'n

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	brief is wat die spreker lees en die idee pas daarom aan by die titel. ❖ Die parentese kan ook moontlik impliseer dat hulle meer as een hond gehad het en die ma wou seker maak hy (die leser) weet watter hond siek geword het. ❖ *lam*: waarskynlik nie regtig verlam nie, maar te siek om op te staan.
STROFE 5	
17. drie dae veg die veearts en buig dan die knie	❖ Versreël 15 – 20 gaan oor die dood van sy ouers se hond. ❖ Die lieflinghond *(Trixie)* het *lam* geword en al het die veearts *drie dae* geveg om haar lewe te red, is *Trixie* dood. ❖ *buig dan die knie:* die spreekwoord *om die knie te buig* beteken jy verloor die stryd: die veearts het die hond se stryd teen die dood verloor.
18. en hulle dra die lyk terug na Kafferskuilrivier	❖ *hulle:* sy ouers ❖ *hulle* gaan begrawe die hond. ❖ *lyk:* In plaas daarvan om na die karkas van die hond te verwys, word daar na die oorskot van die hond as ’n *lyk* verwys. Die funksie is dat die dood versag word en personifieer die hond (die hond is soos `n mens – hulle kind). ❖ *Kafferskuilrivier*: staan nou bekend as die Goukou-rivier en loop deur Stilbaai.
19. die plaas van hulle jong liefde en plant die saad	❖ Die hond word op die plek begrawe waar die ouers as jong geliefdes mekaar bemin het, op die plaas op die walle van die Kafferskuilrivier. ❖ Die hond se lyk wat hulle begrawe, word gesien as die *saad* wat hulle *plant* wat dus kan lei tot ’n nuwe lewe (liefde in die najaar), groei en vrugbaarheid.
20. ’n soenoffer in die diep grond se skoot	❖ *soenoffer:* ’n offer (Trixie) wat gebring word om sondes te vergewe. Hulle maak die offer om te bewys dat hulle vrede maak met hulle sterflikheid en dat hulle dit aanvaar. ❖ Dit word gesien as *’n soenoffer in die diep grond se skoot*. ❖ Die *skoot* kan verwys na die moederskoot (moederaarde) en kan sinoniem wees vir die baarmoeder, die plek waar nuwe lewe begin. ❖ *Soenoffer* kan tweërlei van aard wees. *soenoffer* is ’n heenwysing na die lieflinghond, *Trixie, die lyk, saad.*

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Die hond word soos ’n saad as *soenoffer* (versoeningsoffer) geplant (eufemisme: eintlik word die hond begrawe). ❖ Die woord *saad* sluit aan by die implisiete erotiese vewysing in plek van hul jong liefde en minnaars.
STROFE 6	
21. want nou is hulle minnaars	❖ *want:* Hierdie strofe, net soos strofe 4, begin met die voegwoord *want*. ❖ Die spreker sien sy ouers nou as *minnaars*. Hulle is dus nou, in die najaar, in die herfs van hulle lewens, steeds lief vir mekaar. ❖ Hierdie versreël is ’n heenwysing na die dood, want dit sluit aan by Trixie se lyk wat as saad in die grond geplant is, wat nuwe lewe (liefdeslewe) impliseer. Die dood word dus as `n vrugbare, leweskenkende proses gesien.
22. stil bome in die najaar met die wind	❖ *stil bome in die najaar*: Hier word die ouers metafories gelykgestel aan *stil bome in die najaar*. ❖ *najaar*: Hulle het oud geword en leef in die najaar (herfs) van hulle lewens.
23. strelende drome in die takke	❖ Klankeffek/halfrym: die e-assonansie. ❖ Funksie: dit versag die gedagte van die mens se nietigheid en sterflikheid.
24. onder komete leeftye lang wêrelde	❖ *Komete*: hemelligame met ’n stert. ❖ Die spreker se ouers word uitgebeeld as deel van ’n groter skepping, want hulle lewe as deel van die gang van *komete*, van groter sterrestelsels of ander lewenskringe of wêrelde. Die *komete* is die simbool van verskietende wesens. ❖ Gebruik van die meervoud dui op die omvang van die mens se nietigheid. ❖ Enumerasie: opnoem van groot dinge waaronder die nietige mens lewe. ❖ Asindeton: die voegwoord/leesteken word weggelaat.
STROFE 7	
25. My ooms sterf soos kapok in die son	❖ Familie en vriende van sy ouers se ouderdom sterf. ❖ *soos kapok in die son*: ’n vergelyking. Die beeld wat gebruik word, is geslaagd en treffend, omdat die woord kapok in Suid-Afrika dikwels gebruik word vir sneeuvlokkies. Die beeld beklemtoon hoe vinnig sy ooms (een na die ander) doodgaan: so vinnig soos wat kapok in die Suid-Afrikaanse son smelt en in die grond insak.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

26. hartaanval beroerte kanker en tering	❖ Daar is geen kommas tussen die siektes nie en dit is weereens ’n voorbeeld van enumerasie of die opnoem-tegniek. Dit veroorsaak dat die versreël vinniger gelees word. ❖ Dit is ’n lys van die tipiese siektes waaraan bejaarde Suid-Afrikaanse mans sterf. Oorsake word by die naam genoem wat die oorsaak van die dood aandui. ❖ Reëls 25 en 26 dui gesamentlik op die tema: die dood/verganklikheid.
27. en my pa word stiller en meer verskriklik	❖ Sy ouers bly alleen agter en sy *pa* raak stiller en onttrek hom van die besige lewe wat hy eens gelei het. ❖ *meer*: die woord suggereer dat die pa voorheen ook verskriklik was, maar dit het nou as gevolg van sy drankgebruik vererger. ❖ *verskriklik*: die woord word deur agterplasing uitgehef.
28. van dop tot dop	❖ Dubbele betekenis: As gevolg van die verlies aan familie en vriende asook die vrees vir die dood/verganklikheid wat naderkom: (a) figuurlik - kruip die pa al hoe meer in sy *dop* (word teruggetrokke) en (b) letterlik - begin hy te veel drink (*dop*: drank).
STROFE 8	
29. Hier waar die harde winters en nat somers	❖ Die spreker kom in die slotstrofe agter dat hy self besig is om ouer te word. ❖ Waar die spreker woon, is daar *harde winters en nat somers* wat hy aan sy lyf voel (Moontlike verwysing na sy verblyf in Frankryk – koue Europese winters en nat somers).
30. my lyf ongenaakbaar skil, treur ek oor	❖ *ongenaakbaar:* genadeloos ❖ Hierdie versreël sluit aan by versreël 1. Hy sê hier dat die klimaatstoestande sy lyf *ongenaakbaar skil* waar hy in versreël 1 *uitgeswel van lyf* (soos `n vrug) was. Sy lyf word dus ook in die slotstrofe vergelyk met ’n vrug en word hy, soos sy ooms en sy pa, geskil. ❖ Klimaatstoestande wat aan sy lyf skil: personifikasie – skil is ’n aksie deur ’n mens uitgevoer en word gebruik om sy kwesbaarheid te beklemtoon. ❖ Hy treur hier ook soos in versreël 1 *(treur)* en 5 *(huil)*. Dit bewerk eenheid in die gedig.
31. die soet hart van my moeder	❖ Hy treur oor sy ma se *soet hart*. ❖ *soet hart*: sinestesie, want ons kry in hierdie beeld ’n vermenging van sintuie; *soet* – smaak en ’n *hart* kan gesien, gehoor klop en gevoel word.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Teenstelling/kontras: *soet* en *bitter* – dit suggereer dat sy ma ’n liefdevolle mens was, maar in teenstelling daarmee was sy pa onwrikbaar/streng/soms ietwat onredelik. ❖ *ma* (r. 2) verander na *moeder* (r. 31) wat dui op respek vir sy moeder.
32. my pa se stil en bitter krag	❖ Hy treur oor sy pa se uithouvermoë en innerlike krag wat nou nie meer bestaan nie.

3. Tema en boodskap

Tema: Dit hou verband met die dood/verganklikheid. Afstand bring verlange en waardering. Die mens is uitgelewer aan die dood; niks kan jou daarvan red nie. Die ouderdom takel ’n mens af en verganklikheid is vir almal `n onvermydelike realiteit.

Boodskap**:** Almal is verganklik en gaan dood.

4. Beeldspraak en stylfigure

Reël	**Beeldspraak, stylfigure en klankeffekte**	**Verduideliking**
1	Noudat...	Voorplasing en dit dui op die verloop van tyd. Dit sluit aan by reël 5 se *noudat*.
1	treur...	*treur* verander in reël 5 na *huil* en dit is regressie.
2	die lugoë van my ma	Metafoor: ma se oë word gestel in die plek van die blou lug of hemel.
6 **7**	met die ruite donker knippende oë in die wind,	Metafoor: die donker hortjies voor die vensters is knippende oë. Personifikasie: die hortjies is nie-lewend en het ’n lewende aksie nl. oop en toe maak.
9	Stilbaai	Letterlik is dit die plek se naam. Figuurlik: die sagte manier waarop die dood naderkom.
13 **14**	want hys ’n bokser dokter boer ’n kaptein en ’n held ’n indoena tussen grysaards	Hiperbool: dit dui op sy bewondering vir sy pa: hy is sterk, slim, ’n leier onder sy tydgenote, sy held en voorloper. Asindeton: geen voegwoorde/leestekens nie.
15	reën soos ’n gesluierde bruid	Vergelyking: Die *reën* word vergelyk met ’n gesluierde bruid: *misreën* en *bruid* is simbolies van vrugbaarheid. Ironie: *bruid* dui op vrugbaarheid, lewe en blydskap, maar Trixie vrek; dit dui op dood en hartseer. *reën* is veronderstel om lewe te bring, maar hier bring dit die dood.
16.	lieflinghond...lam...	l-alliterasie
17.	drie dae... buig dan die knie...	d-alliterasie

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

		Letterlik beteken dit om te bid of ’n gebedshouding en figuurlik beteken dit om oor te gee of ’n nederlaag te erken.
19.	die plaas van hulle jong liefde en plant die saad	Metafoor: Trixie word gelykgestel aan saad wat as ’n boetedoening in die grond se skoot geplant word.
18. **19.**	dra die lyk terug... …plant die saad...	Ironie: die lyk dui op die dood en die saad dui op vrugbaarheid.
20	…grond se skoot...	Metafoor: die skoot is sinoniem met baarmoeder, die plek waar nuwe lewe begin.
22	stil bome in die najaar… stil bome... najaar…	Metafoor: ouers word gelyk gestel aan bome in die herfs. Letterlik: geen beweging nie en figuurlik: die dood wat stil is. Letterlik dui dit ook op winter en figuurlik dui dit op die einde van ’n leeftyd. Let op na die gebruik van regressie in die gebruik van die woord *stil.* Reël 9 word *Stilbaai* gebruik wat die begin van die pa se stilwordproses inlei. Reël 27 word die woord *stiller* gebruik en die gedig sluit af met die woord *stil* in reël 32.
23	strelende drome in die takke	*Takke* is ’n metafoor vir hulle herinneringe in hulle gedagtes.
24	komete...wêrelde	e-assonansie
25	My ooms sterf soos kapok in die son	Vergelyking: beklemtoon hoe vinnig sy ooms een na die ander dood gaan so vinnig soos kapok in die SA-son wegsmelt. Die aftakelingsproses vind vinniger plaas as wat ’n mens besef.
30	my lyf ongenaakbaar skil, …	Metafoor: aan die begin is sy lyf gelykgestel aan ’n uitgeswelde vrug.
31	die soet hart…	Metafoor: sy ma se hart is iets soets soos liefde. Sinestesie: soet dui op smaak en hart op gevoel.
32	…stil en bitter…	Sinestesie: hoor en smaak/ervaar emosie.

5. Toon en stemming

Toon: Die toon in hierdie gedig is dié van verdrietige emosie van die spreker ten opsigte van sy pa se agteruitgang/drinkgewoonte.

Stemming: Die stemming is weemoedig/hartseer omdat die spreker oor sy ouers treur.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Aktiwiteit 4

In die gedig, *'n brief van hulle vakansie*, dink die spreker na oor sy ouers se aftakeling as gevolg van die ouderdom.

Bespreek dié stelling in 'n opstel van 250–300 woorde. **[10]**

Nasienriglyne

***'n brief van hulle vakansie* – Breyten Breytenbach** Hierdie vraag word aan die hand van die aangehegte Assesseringsrubriek vir Literêre Opstel – Huistaal: Poësie nagesien. LET WEL: • Dis 'n breë raamwerk van feite. • Al die feite hoef nie genoem te word nie.
Die kandidaat bied 'n gepaste inleiding aan. Die spreker dink na oor sy pa se krag en energie as sestigjarige in Stilbaai teenoor die tekens van aftakeling wanneer hy herinneringe oproep bv. as hy ywerig swem, ver stap, krieket speel en seekos eet. /Bv. versreëls 9–12: *... swem my pa in Stilbaai se see ... stap myle ver oor die sand ... speel krieket op die duine ... eet alikruikels ...* teenoor versreël 22: stil bome in die wind; versreël 27: *my pa word stiller en meer verskriklik van dop tot dop*/Versreël 32: *my pa se stil en bitter krag* waaroor die ek-spreker *treur ...* Hy dink (met waardering) aan sy ouers wat in hulle jonger dae 'n kind verwek het, maar in hulle ouderdom 'n hond moes begrawe op die plek waar hulle vroeër minnaars was. /Bv. versreëls 19–20: ... *op die plaas van hul jong liefde en plant die saad 'n soenoffer ...* Die spreker dink na oor sy ouers wat oud word, want hy noem sy pa se eelte vanweë harde werk en sy ma se blou oë wat nou/in die ouderdom met leegheid gevul is./Bv. versreël 2–3: *oor die eelte van my vader, die lugoë van my ma.* Hy noem dat sy ouers nou oud en aan die einde van hul lewens is./Bv. versreëls 21–22: *... nou is hul minnaars stil bome in die najaar ...* Die spreker besef die verganklikheid van mense/sy ouers as hy besef die leeftyd van sy ouers is eintlik niks in vergelyking met die kosmiese verskynsels nie./Bv. versreël 24: *onder komete leeftye lang wêrelde ...* Die nuus van familie wat liggaamlik wegkwyn en sterf, bring die dreigende aftakeling van die ouderdom nader aan sy pa./Bv. versreël 25: *My ooms sterf soos kapok in die son ...* Die feit dat sy pa al stiller word en hom toenemend onttrek van "Stilbaai" na "stil" en "stiller" beklemtoon dat die aftakeling van die liggaam sy tol eis, iets wat te betreur is./Bv. versreël 9: ... *in Stilbaai se see ...*/versreël 22: *... stil bome ...*/versreël 27: *...stiller en meer verskriklik ...*/versreël 32: ... *my pa se stil en bitter krag* ... Die spreker se besef van sy ouerwordende ouers word versterk deur die gebruik van woorde wat op "dood" dui./Bv. versreël 18: ... *lyk ...*/versreël 20: *... in die diep grond se skoot ...*/versreël 22: *... najaar ...*/versreël 25: *... sterf ...*

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Hy noem hoe ver die aftakeling reeds gevorder het, want sy sterk en energieke pa is net 'n "dop" van wat hy eens was./kruip in sy "dop" en word al stiller./drink 'n "dop" om hom van sy "verskriklike" toestand te laat vergeet./Bv. versreël 28: *van dop tot dop ...*

In die laaste strofe dink hy vir oulaas na oor hoe die tyd sy ouers aftakel wanneer hy besef dat ook sy eie lyf uitgelewer is aan veroudering./Bv. versreël 30–32: *... treur ek oor die soet hart van my moeder my pa se stil en bitter krag.*/versreël 30: *... my lyf ongenaakbaar skil ...*

Die kandidaat bied 'n gepaste **slot** aan.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Gedig 5

eerste worp –

TT Cloete

[https://kakkerlak.co.za/wp-content/uploads/2017/12/TT-Cloete.jpg]

Geboortedatum en -plek: Theunis Theodorus Cloete is op 31 Mei 1924 op Vredefort in die Vrystaat gebore.
Letterkundige werke en prestasies: In 1980 debuteer T.T. Cloete, op 56-jarige ouderdom, met *Angelliera* waarmee hy ook die Ingrid Jonkerprys wen. Hy vergoed egter deeglik vir die laat debuut en nog sewe digbundels, twee kortverhaalbundels en ’n drama vloei uit sy pen. Die FAK het in 2007 dié organisasie se erepenning aan Cloete oorhandig vir sy bydrae tot die Afrikaanse literatuur. Cloete is in 2008 deur die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns vereer deurdat die liggaam se erelidmaatskap aan hom toegeken is.

T.T. Cloete is op 29 Julie 2015 in die ouderdom van 91 in die Mooimed-hospitaal in Potchefstroom oorlede aan natuurlike oorsake.

eerste worp

T.T. Cloete

1. *ons het nie ou katedrale en kastele nie,*
2. *geen breë riviere bevaarbaar vir groot skepe nie.*
3. *die min wolke wat ons het, is yl versprei.*
4. *ons het nie groot metropole nie.*
5. *ons is sonder groot donkergroen woude.*
6. *dun is ons geskiedenis met min groot name*

7. *soos beethoven of dante*
8. *of rembrandt of Bramante*

9. *ons het min onwerklike sagte drome*

10. *maar ons het uitgestrekte woestyne*
11. *en krom grys bome wat houtbeen vasskop*
12. *in die droë sand en koets teen die son*

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

13. *ons het baie droë lope*
14. *en oerrivierbeddings met ou inheemse name*
15. *soos gourits en storievertelname soos skrij*
16. *of kameelsleep en lijersdraai*

17. *en baie reste naby aan die eerste worp*

18. *by wêreldseinde in die suisende stil nag*
19. *hoor jy die jakkalse se fossielskreeu*
20. *iewers tussen angstjank en primitiewe spotlag*

Uit: *Uit die hoek van my oog*, Tafelberg,1998.

Woorde in gedig

WOORD	BETEKENIS
worp	’n Handeling om iets te gooi.
katedraal	Die term verwys na ’n groot kerk/indrukwekkende gebou.
kasteel	’n Koninklike vesting wat in die Middeleeue gebruik is om ’n bepaalde gebied, wat deur ’n koninklike oorheers is, te omskryf. Dit was ook die woonplek van ’n baie ryk gesin.
breë, bevaarbare riviere	In waterryke kontinente en lande is die riviere wat in die berge ontspring gewoonlik standhoudend. ’n Rivier moet egter standhoudend én breed wees voor *groot skepe* (nie roeibootjies nie) daarop kan vaar.
yl	Net hier en daar.
groot metropole	Groot stede met baie hoë geboue (wolkekrabbers) en nywerhede. Metropole verwys na groot, ou stede wat lank gelede reeds ontwikkel is.
groot donkergroen woude	Dit skep die indruk van oerwoude, reënwoude of groot bosagtige natuurgebiede met mere, waterstrome of watervalle.
beethoven	Musiek: Beroemde Duitse komponis.
dante	Letterkunde: Bekende Italiaanse digter van die laat-Middeleeue. Hy het in Florence gewoon.
rembrandt	Skilderkuns: Beroemde Nederlandse skilder.
bramante	Argitkektuur: Italiaanse argitek.
gourits	’n rivier in die Wes-Kaap.
skrij	Die naam wat vir die dertiende en veertiende boorgate in die Kgalagadi (natuurreservaat) gebruik is. Die oorspronklike name was Grootskrij en Kleinskrij.
kameelsleep	Die storie hieroor is dat die laaste vrylopende kameelperd by die plek doodgeskiet is en dat dit toe met donkies tot in Botswana gesleep is.
lijersdraai:	Dit is ’n plek waar ’n mens hiënas, jakkalse, luiperds en gemsbokke kan sien. Die oorsprong van die naam: die draai wat die rivier daar maak, lyk soos ’n baba se doek (luier) as dit vasgesteek is.
reste naby aan die eerste worp	Dit verwys na die Vredefort-koepel waar T.T. Cloete grootgeword het.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Opsomming

Die *eerste worp* verwys letterlik na die eerste werp wat gegooi is, naamlik na die ontstaan van die aarde, miljoene jare gelede.

Die eerste deel verwys na die dinge wat ons nie in Suid-Afrika het nie: hier is nie katedrale, kastele, breë riviere, ensovoorts nie. Selfs die wolke is yl verspreid. Suid-Afrika het ook geen wêreldstede of groot inheemse woude nie.

Die spreker sê ook dat Suid-Afrika se geskiedenis nie so goed opgeteken is soos ander lande s'n nie. Ons het ook nie soveel beroemde musikante, skrywers, skilders en argitekte opgelewer soos Europa nie.

In die tweede deel van hierdie gedig, na *maar*, word ons land gunstig met die lande soos Europa vergelyk. Suid-Afrika, met sy ongerepte skoonheid, is naby die *eerste worp*, dus na aan die skepping van die aarde. Hier is uitgestrekte woestyne, krom, grys bome, son, droë rivierlope, plekke met storiemooiname en hier hoor jy die oerskreeu van jakkalse.

In die gedig word talle teenstellings gebruik om die teenstellende konsepte van **lewe** teenoor **dood** (**begin** teenoor **einde**) in verband met mekaar te bring. Die teenstelling is tussen **Europa** en **Suid-Afrika** en wat elkeen verteenwoordig.

1. Digvorm

Die gedig, *eerste worp,* kan as 'n vrye vers beskou word. Die gedig bestaan uit 20 versreëls van wisselende lengte. Daar is 7 strofes van wisselende lengte. Strofes 3 en 6 is alleenplasings ter wille van beklemtoning. Daar is geen vaste rympatroon nie, behalwe paarrym in strofe 2.

Strofe 1: Sekstet /Sestet } Gebroke rym
a a b a c d
Strofe 2: Koeplet } Paarrym
e e
Strofe 3: Een versreël (Alleenplasing)
f
Strofe 4: Tersine } Geen rym
g h i
Strofe 5: Kwatryn } Geen rym
j k l m
Strofe 6: Een versreël (Alleenplasing)
n
Strofe 7: Tersine } Gebroke rym
o p o

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

2. Analise

Titel: *eerste worp*	❖ ’n *worp* beteken iets wat neergegooi is. ❖ Dit verwys na iets wat *eerste* gebeur het. ❖ Die titel verwys dus na iets wat iewers vir die eerste keer gewerp of neergegooi is. ❖ Wat is eerste neergewerp? Die ontstaan van die aarde miljoene jare gelede. ❖ Dit is nog oorspronklik soos die Skepperhand dit gelos het.
STROFE 1 In die eerste strofe noem die spreker dinge wat ons nie in Suid-Afrika het nie wat wel in ander wêrelddele voorkom.	
1. ons het nie ou katedrale en kastele nie,	❖ *ons*: dit verwys na die inwoners van Suid-Afrika waarvan die spreker deel is. ❖ *ons het* nie *katedrale en kastele* nie. Dit verwys na ou geboue en na argitektuur en is tekens van ’n ou land met sterk tradisies. ❖ Die herhaling van die woord *nie* en die gebruik van die woord *geen* (r. 2) beklemtoon dit wat die spreker sê nie in ons land te vinde is nie. ❖ k-alliterasie: Dit help om die ou geboue wat nie voorkom nie, te beklemtoon en as een gedagte saam te bind. ❖ Die komma aan die einde van hierdie versreël skei die kultuur van die natuur in versreël 2. Dit beklemtoon dit wat Suid-Afrika nie het nie omdat die komma na die *nie* gebruik is.
2. geen breë riviere bevaarbaar vir groot skepe nie.	❖ Die beeld van *riviere* wat nie bevaarbaar is nie, beklemtoon Suid-Afrika se waterskaarste. ❖ b-alliterasie: dit bind die twee woorde wat ’n betekenisverband het - *breë* en *bevaarbaar*. ❖ Die tempo van hierdie versreël is stadig en word deur herhaling van die lang ee- en aa-klanke bewerkstellig.
3. die min wolke wat ons het, is yl versprei.	❖ Die spreker beklemtoon Suid-Afrika se waterskaarste deur die begrip van min water te herhaal met die woorde *min wolke* en *yl versprei*. ❖ Die lug is meestal blou met hier en daar ’n wit vlieswolkie. Daar is dus min wolke wat reën bring. ❖ Reël 3: *min wolke in Suid-Afrika* vorm ’n kontras met r. 2 (baie water in Europa).
4. ons het nie groot metropole nie.	❖ *metropole*: groot wêreldstede met hoë geboue/wolkekrabbers en nywerhede. ❖ *ons* het nie groot wêreldstede (metropole) – wat beskawing impliseer – nie. ❖ Dit kan ook verwys na ou stede wat lank gelede reeds ontwikkel is.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Die herhaling van die woord *ons* aan die begin van versreëls 4 & 5 veroorsaak dat daar klem op die woord *ons* geplaas word wat die andersheid van die kontinent bevestig.
5. ons is sonder groot donkergroen woude.	❖ Ons land is, anders as Europa, sonder groot inheemse woude. ❖ Suid-Afrika is nie 'n waterryke land nie en daar is min reën, daarom is groot dele woestynagtig. ❖ In Suid-Afrika kom ook minder bome as in Europa voor. Die klimaat in Europese lande is gematigder, daarom is die groen meer intens en die woude baie digter.
6. dun is ons geskiedenis met min groot name	❖ Die spreker sê dat ons geskiedenis *dun* is. Die woord dun word eerste geplaas om te beklemtoon hoe skaars die groot name in die Suid-Afrikaanse geskiedenis is. ❖ Ons land se geskiedenis bevat nie groot baanbrekers nie, terwyl Europa (omdat hulle geskiedenis baie verder terugstrek) talle baanbrekers op verskeie gebiede opgelewer het. ❖ Die name van bekende Europeërs soos byvoorbeeld Dante en Bramante is lank voor die geskiedenis van Suid-Afrika met die koms van Jan van Riebeeck al in Europa opgeteken. ❖ Ons geskiedenis is ook nie so deeglik en noukeurig gedokumenteer soos die Europese geskiedenis nie. ❖ *dun is ons geskiedenis* is 'n voorbeeld van omgekeerde woordorde (inversie). Dit moes soos volg gelees het: ons geskiedenis is dun met min groot name. Die funksie van hierdie inversie is om te beklemtoon dat ons geskiedenis nie so roemryk as die Europeërs s'n is nie. ❖ *dun* word figuurlik gebruik. Ons het nie so 'n ryke geskiedenis soos Europa nie, ons geskiedenis is dus *dun* in vergelyking met Europa s'n. ❖ Die uitlating teenoor die geskiedenis en kultuur van Suid-Afrika is nie geregverdig nie, want gesien teen die agtergrond van die geologiese geskiedenis van Suid-Afrika, is ons geskiedenis oud en ryk. Die baie rotstekeninge van die Khoisan is 'n bewys van ons ou kunsskatte.
Algemeen: • Strofe 1 bestaan uit 4 sinne, daarom is daar 4 ruspouses vanaf versreël 1 tot 5. • Die spreker wil met hierdie baie sinne die dinge wat Suid-Afrika nie het nie, en Europa wel het, beklemtoon.	
STROFE 2 Hierdie strofe is 'n koeplet en staan alleen om die name van die Europese baanbrekers uit te hef.	
7. soos beethoven of dante	❖ Die enjambement tussen versreëls 6 en 7 bind die 2 strofes aanmekaar. ❖ Hierdie 4 Europeërs verteenwoordig elkeen 'n kunsvorm: ○ *beethoven* – musiek ○ *dante* – letterkunde
8. of rembrandt of bramante	

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	○ *rembrandt* – skilderkuns ○ *bramante* – argitektuur ❖ Die gebrek aan hoofletters in die name van dié beroemde kunstenaars pas aan by die res van die gedig waar daar geen hoofletters in voorkom nie. Dit is tipies van ’n vrye vers. ❖ Die noem van hierdie name is ’n voorbeeld van sinekdogee, want die name van net een komponis, skrywer, skilder en argitek word genoem as voorbeeld vir al die Europese baanbrekers op vele ander terreine.

Algemeen: In die rympatroon by versreëls 6 – 8 kom vroulike eindrym voor: die laaste rymwoorde eindig op vokale wat ’n sekere sagtheid aan die stemming verleen.	
STROFE 3 Hierdie eenreëlige strofe word deur alleenplasing uitgehef.	
9. ons het min onwerklike sagte drome	❖ *onwerklike sagte drome*: denkbeeldige, aangename drome. ❖ *ons*: in Suid-Afrika het ons min ikone uit die geskiedenis wat tot *onwerklike sagte drome* kan aanleiding gee. ❖ Die kultuur- en natuurrykdomme van ander vastelande is ’n onwerklike droom vir ons hier in Suid-Afrika. ❖ Die assonerende i-klank versag dié versreël om by sy inhoud te pas.
STROFE 4 Hierdie strofe bestaan uit 3 versreëls en word daarom ’n tersine genoem. Die invloed van die min water en die woestynagtigheid op die natuurrykdom in Suid-Afrika word beskryf.	
10. **maar** ons het uitgestrekte woestyne	❖ By strofe 4 is daar ’n wending in die gedig. ❖ Dit word ingelei deur die teenstellende voegwoord *maar.* ❖ Na *maar* volg die teenstelling of dit wat ons wel het en waaroor ons beskik. ❖ Afrika as vasteland is anders as die Europese werklikheid en Afrika se unieke hoedanighede word hier beskryf: die woestyne en die krom bome en die droë sand en warm son is deel van die Afrika-kontinent. ❖ *uitgestrekte woestyne*: Die spreker gebruik die woord *uitgestrek* om die *woestyne* te beskryf. Dit beteken dat die woestyne wyd en ver lê/dat `n groot gedeelte van Suid-Afrika uit woestyn-gebiede bestaan.
11. en krom grys bome wat houtbeen vasskop	❖ Die gebruik van die voegwoordherhaling *en* (polisindeton) in reël 11 & 12 dui op die uitgebreidheid van die kontinent en beklemtoon die dorheid/droogheid daarvan. ❖ *houtbeen:* ’n kunsbeen van hout ❖ As gevolg van die bome se diep wortelstelsel, is hulle bestand teen die sterk wind, alhoewel die wind hulle nog steeds *krom* waai.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Die *bome* is *grys* omdat die harde Afrika-son die groenigheid wegbrand. ❖ Personifikasie: Menslike eienskappe word aan die bome gegee. Hulle skop vas en *koets – r. 12.* ❖ Metafoor: die *bome* se grys stamme word gelykgestel aan bene wat in die *droë sand* vasskop.
12. in die droë sand en koets teen die son	❖ Deur weg te *koets*, probeer die bome tevergeefs teen die skerp strale van die Afrika-son skuil. ❖ Die uithouvermoë van die natuur in die dorre Suid-Afrika word deur die woorde *krom, grys, vasskop* (r. 11) en *koets* beskryf. ❖ *droë sand* verwys na *uitgestrekte woestyne (r. 10)*: dorre, kaal landstreek, meestal onbewoon. Die woord Kgalagadi (Kalahari) in die weste van Suid-Afrika beteken *die land wat opgedroog het*. Dit strek oor byna een derde van Suid-Afrika en is die grootste ononderbroke sandgebied in die wêreld.

STROFE 5 Hierdie strofe staan as ’n kwatryn bekend omdat dit uit 4 versreëls bestaan. Die ou dinge in die geskiedenis van Suid-Afrika word beskryf.	
13. ons het baie droë lope	❖ Hierdie strofe verwys na die droë riviere of riviere met min water in Suid-Afrika. ❖ Dit beklemtoon weereens dat Suid-Afrika ’n waterarm gebied is en dit hou inhoudelik verband met versreël 2.
14. en oerrivierbeddings met ou inheemse name	❖ Die premorfeem *oer-* beteken baie oud. ❖ Die woord *oerrivierbeddings* ondersteun die oeroue bestaan van ons land. ❖ Dit verwys na die ou, oorspronklike riviere in Suid-Afrika waarvan sommige miljoene jare reeds hier is. ❖ Die meervoudsvorm word gebruik omdat die spreker daarop wys dat daar baie droë riviere en oerrivierbeddings in Suid-Afrika is. Dit hef weereens die idee van min water uit. ❖ Inheemse name is die name wat die Khoisan of die ou inheemse volke aan die riviere gegee het. Dit is name wat eie is aan ’n gebied.
15. soos gourits en storievertelname soos skrij	❖ Hier word na spesifieke plekke in Suid-Afrika verwys. ❖ *gourits*: verwys na die Gouwrikwas (inheemse stam). Die woord is deur die Nederlanders tot Gourits verander. ❖ *skrij*: beteken skittery of diarree. Die storie agter die naam is die volgende: in die ou dae het reisigers se trekbeeste diarree ontwikkel ná hulle tsammas/wildewaatlemoene, geëet het as hulle dors was. Die naam was dus ’n waarskuwing.
16. of kameelsleep en lijersdraai	❖ *kameelsleep*: Die storie is dat die laaste vrylopende kameelperd daar doodgeskiet is en dat dit toe met donkies tot in Botswana gesleep is. ❖ *lijersdraai*: Die draai van die rivier lyk soos ’n baba se doek (luier) as dit vasgemaak is. ❖ Al hierdie name is beskrywend en eie aan ons land. ❖ Elke naam vertel ’n storie. Die geskiedenis van Suid-Afrika is dus nie so *dun* as wat in reël 6 beweer word nie.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

STROFE 6 Hierdie eenreëlige strofe word deur alleenplasing uitgehef.	
17. en baie reste naby aan die eerste worp	❖ Die alleenplasing van reël 17 beklemtoon die nabyheid van Suid-Afrika aan die eerste worp of Skepping. ❖ *reste:* die oorblyfsels soos fossiele in die Wieg van die Mensdom wat naby die eerste worp ontdek is. ❖ Die plek van die eerste worp is die Vredefortkoepel waar die oudste menslike skedel ontdek is. ❖ Vredefortkoepel: verwys metafories na die Skepping. ❖ Hierdie versreël is ook ’n direkte verwysing na die *eerste worp* waarvan daar in die titel gepraat word en wat na die ontstaan van die aarde of mensdom verwys.

STROFE 7 Hierdie is weer ’n driereëlige strofe wat ’n tersine genoem word. Hierdie slotstrofe verwys na die *wêreldseinde* waar jy in die suisende stil nag die jakkalse se fossielskreeu hoor. Indirek verwys reëls 18 tot 20 ook na die Wieg van die Mensdom naby Krugersdorp waar fossiele ontdek is wat miljoene jare oud is.	
18. by wêreldseinde in die suisende stil nag	❖ *wêreldseinde:* verwys na die einde van die menslike bestaan of die einde van die wêreld. ❖ Dit staan in kontras met *eerste worp* – die laaste handeling teenoor die eerste handeling. ❖ Klankeffekte: halfrym van die s-alliterasie is om die stilte en suising van die nag uit te beeld. Dit verwys na ’n sagte, aanhoudende ruisgeluid wat gebruik word om die stil nag te beskryf. ❖ *suisende stil nag* is ’n oksimoron**.** Dit is so ’n stil nag dat mens dit hoor suis.
19. hoor jy die jakkalse se fossielskreeu	❖ *die jakkalse* is al miljoene jare lank deel van Suid-Afrika. Dit is ’n inheemse dier en word as ’n oerspesie beskou. Hulle skreeu is so oud soos die fossiele wat hier aangetref word. ❖ *fossielskreeu* suggereer dat dit `n baie ou, primitiewe skreeu is. Dit is ’n terugverwysing na die woord *oer-* in versreël 14.
20. iewers tussen angstjank en primitiewe spotlag	❖ *die jakkalse* is angstig (bang/benoud) en dit klink of hulle tjank. ❖ *primitiewe spotlag*: so primitief soos aan die begin van die skepping. Dit klink ook soos iemand wat spottend lag. ❖ *fossielskreeu is* ’n ***oksimoron*** *(skynbare teenstrydigheid),* want ’n fossiel is leweloos en daar kan geen geluid voorkom nie en skreeu is ’n geluid. Daar word dus na ’n figuurlike skreeu verwys. ❖ *angstjank* staan in **kontras** met *spotlag.*

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Algemeen Let op die kontras tusen die twee dele in die gedig: Deel 1: In versreël 3, 6 en 9 word die woord *min* drie keer gebruik. Deel 2: word ingelei deur die woord *maar* en in versreël 10 en 13 word die woord *min* vervang met *baie.*

3. Tema en boodskap

Die tema van die gedig is dat Suid-Afrika uniek is/Suid-Afrika beskik oor goeie eienskappe wat nie in Europa gevind kan word nie.

Die boodskap uit die gedig is dat ons nie ons land genoeg waardeer nie.

4. Beeldspraak en stylfigure

Reël	**Beeldspraak, stylfigure en klankeffekte:**	
7-8	soos beethoven of dante of rembrandt of bramante	Sinekdogee – die name van net een komponis, skrywer, skilder of argitek word genoem as voorbeelde van Europa se baie beroemde kunstenaars.
9	onwerklike sagte drome	Pleonasme (woordoortolligheid) omdat *drome* in elk geval onwerklik is.
11	krom grys bome wat houtbeen vasskop	Metafoor omdat die diep wortels van die bome metafories met bene gelykgestel word wat vasskop teen die sterk wind. Personifikasie, want die *bome* kry menslike eienskappe en is *krom, grys, skop vas in die sand* en *koets* teen die son.
9 en17	ons het min onwerklike sagte drome en baie reste naby aan die eerste worp	Kontras van *min* teenoor *baie*.
18	by wêreld<u>s</u>einde in die <u>s</u>ui<u>s</u>ende <u>s</u>til nag	Alliterasie van die s-klank wat ’n sagte sussende klank is en bydra tot die skep van die bepaalde atmosfeer van stilte.
20	iewer<u>s</u> tu<u>ss</u>en ang<u>s</u>tjank en primitiewe <u>s</u>potlag	s–alliterasie wat ’n sagte sussende klank is en bydra tot die skep van die bepaalde atmosfeer van stilte.
6-20	dun is ons geskiedenis met min groot name *** iewers tussen angstjank en primitiewe spotlag	Die enjambemente verleen vloeiendheid aan die opnoem van die kultuur- en natuurrykdomme wat Suid-Afrika nie het nie en dit waaroor ons wel beskik.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

5. Toon en stemming

Die toon in die gedig is ernstig aangesien dit oor die skepping handel.

Die stemming wissel in die gedig:

Strofe 2: verlange
Strofe 4: aanvaarding
Strofe 5: trots op geskiedenis
Strofe 7: vrees vir die geharde wêreld waarin *ons* leef.

Aktiwiteit 5

Lees die gedig weer deur en beantwoord dan die vrae wat volg.

5.1 Waarna verwys die gedigtitel binne die konteks van die gedig? (1)

5.2 Na wie verwys die spreker met die herhaling van *ons* in versreël 4 en 5? (1)

5.3 Is die gebruik van kleinletters by die eiename in versreël 7 en 8 effektief? Motiveer jou antwoord en skryf hoe hierdie versreëls die inhoud van versreël 6 ondersteun. (2)

5.4 Wat bereik die spreker met die alleenplasing van versreël 9? (1)

5.5 Versreël 11 en 12 verwys na bome wat teen die son *koets*.

Benoem die beeldspraak wat hier gebruik is. Bespreek ook die geslaagdheid van hierdie beeld. (2)

5.6 Herlees versreëls 18 tot 20.

Noem TWEE klankeffekte wat dié drie versreëls bind. Skryf die eerste woord in versreëls 19 tot 20 waarmee die stilte opgehef word, neer. (3)
[10]

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Nasienriglyne

Vraag	Antwoorde	Punt
5.1	Na die skepping/ontstaan van die aarde ✓	1
5.2	Suid-Afrikaners/Suid-Afrika se inwoners/mense van Afrika ✓	1
5.3	Ja. Die name (*beethoven, dante, rembrandt* en *bramante*) word veralgemeen/ universeel./Dit versterk die kunstenaars se prestasie/baanbrekerswerk. Dit pas by die vrye vers. ✓ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* *Die kandidaat kan nie NEE vir 'n antwoord aanbied nie.* **EN** Versreëls 7 en 8 beklemtoon watter groot name/kunstenaars ons nie het nie, waarna versreël 6 verwys. ✓ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.*	1 1
5.4	Dit isoleer/skei die harde werklikheid van Suider-Afrika teenoor die romantiek/ onwerklikheid van Europa./ Dit beklemtoon dat kultuur-/natuurrykdomme van die ander wêrelddele net 'n onwerklike droom vir *ons*/Suider-Afrika is./ Dit stel die eerste deel waaroor Suid-Afrika nie beskik nie, teenoor die tweede deel wat fokus op dit wat ons het. ✓ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* *Die kandidaat bied albei dele (Europa teenoor Afrika) vir EEN punt aan.*	1
5.5	Personifikasie ✓ Die beeld is geslaagd, want die woord *koets* dui iets van die son se felheid aan sodat die bome daarvan wil wegkruip. ✓ *Die kandidaat kan nie antwoord dat die beeld nie geslaagd is nie.*	1 1
5.6	alliterasie/herhaling (van die s-klank) assonansie/herhaling (van die a-klank) eindrym (*nag* en *spotlag*) ✓✓ *Die kandidaat bied TWEE antwoorde vir EEN punt elk aan.* *hoor/fossielskreeu* ✓	2 1
		[10]

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Gedig 6

Die sagte sprong – Shiela Cussons

[https://en.wikipedia.org/wiki/Sheila_Cussons]

Geboortedatum en -plek: Sheila Cussons is op 9 Augustus 1922 op die sendingstasie Morawië gebore.
Letterkundige werke en prestasies: Op sesjarige ouderdom verskyn haar eerste kinderversies in *Die Jongspan* en in die ATKV se amptelike tydskrif. Kort daarna begin sy om haar eie stories en versies te illustreer.

Sy is op 25 November 2004 in Nazareth House oorlede.

Die sagte sprong

Sheila Cussons

1. *Dit kom wanneer dit nie verwag*
2. *word nie: 'n aanraking van die verstand*
3. *lig soos 'n veer, vlugtig maar presies*
4. *en jy dink as sy ligtheid so is, so potent*
5. *dat die aandag nog lank daarna*
6. *die indruk behou, hoe moet sy vasvat wees?*
7. *: Dit kom wanneer dit nie verwag*
8. *word nie: iets wat die bewussyn tot*
9. *in die lewe tref, iets soos 'n sagte sprong –*
10. *vreugde, verbasing, vreugde, herkenning:*
11. *hoe moet u vasvat wees?*

Uit: *Die sagte sprong*, NB Uitgewers, 1979.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Woorde in die gedig

Woord	Betekenis
sprong	God se nader beweeg aan die mens
(God se) 'n aanraking	Hoe God die mens bewus maak van Sy teenwoordigheid
lig soos 'n veer	Baie lig of onverwags en ongesiens
vlugtig	Haastig of net effens
ligtheid	God se sagte aanraking
potent	Kragtig
indruk behou	So treffend dat die mens nog lank daaraan dink
bewussyn	Vermoë om te weet dat jy kan dink en optree
tot in die lewe tref	Tot in die diepste siel aanraak
vreugde	Blydskap
verbasing	Het dit nie verwag nie
herkenning	Weer ken/eien/agterkom wie dit is
(God se) u vasvat	God wat jou siel ten volle vir Hom wen; jou met hart en siel oortuig

Opsomming

God se sagte teenwoordigheid kom onverwags. Eers word die mens verstandelik bewus van God. Sy verskyning is sag, liefdevol, vinnig, maar presies/berekend. As God se aanraking só kragtig is, hoe kragtig moet dit nie voel as God jou werklik vasgryp nie? God se teenwoordigheid kom onverwags na jou toe. Dit tref jou bewussyn tot in jou diepste wese. Dan reageer die mens met emosies soos vreugde en verbasing, maar ook in herkenning van God se teenwoordigheid in jou lewe.

Deel 1: Reël 1- 6	Deel 2: Reël 7- 11
Hierdie reëls is een stelsin. In hierdie versreëls bespreek die spreker sy/haar belewing van hoe dit moet voel as 'n mens se verstand deur 'n goddelike krag aangeraak word. Die spreker weet van God se teenwoordigheid en besef dat God hom nie aan die mens opdring nie. Hierdie wete is van korte duur, maar dit bly tog 'n sterk wete.	Hierdie reëls is die tweede volsin. Hier word die geestelike en emosionele belewing van 'n goddelike aanraking aangespreek – iets wat die bewussyn tot in die lewe tref. Die spreker maak dus 'n sprong vanaf die intellek tot die geestelike en emosionele. Die gevolg van hierdie ervaring is positief. (vreugde).

1. **Digvorm**

Die gedig, *Die sagte sprong*, is 'n vrye vers. Daar is 11 rymlose reëls (geen vaste rymskema nie), geen strofes en geen vaste ritme nie. Daar is wel hoofletters en leestekens.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

2. Analise

1. Dit kom wanneer dit nie verwag	❖ *Dit* sluit by die titel aan. Die voornaamwoord verwys na die manier hoe die spreker God se teenwoordigheid beleef. ❖ Reël 1 en 2 is ’n enjambement dit is dus ’n aaneenskakeling van dieselfde gedagte.
2. word nie: ’n aanraking van die verstand	❖ God se *aanraking* gebeur dikwels sonder dat die mens dit verwag – onverwags. ❖ Die dubbelpunt dui aan dat die spreker gaan verduidelik wat so onverwags deur God aangeraak word. ❖ In dié spesifieke geval gaan dit oor die mens se intellektuele kant wat aangeraak word – *verstand*.
3. lig soos ’n veer, vlugtig maar presies	❖ Vergelyking: Die aanraking word vergelyk met die sagtheid van *’n veer*. ❖ Hierdie uitdrukking word baie gebruik, maar is baie effektief. Dit is hoe God met die mens werk: sag en doelgerig. ❖ Die mens is dikwels nie eers bewus van God se aanraking nie. ❖ Dit dui daarop dat dit nie ’n bekommernis of iets gewigtig is nie, eerder iets wat verligting bring. ❖ *presies* dui op noukeurigheid.
4. en jy dink as sy ligtheid so is, so potent	❖ *jy*: die voornaamwoord verwys nie na ’n spesifieke mens nie, maar eerder na ’n universele mens/na almal wat die aanraking van God ervaar. ❖ *potent*: kragtig/sterk ❖ Die komma en die herhaling maak die tempo stadiger en beklemtoon die kontras tussen ligtheid en kragtigheid.
5. dat die aandag nog lank daarna	❖ Wanneer God in ’n mens se lewe werk, is dit so kragtig dat die mens nog *lank daarna* daaraan dink en dit nooit kan vergeet nie – dit is blywend.
6. die indruk behou, hoe moet sy vasvat wees?	❖ *vasvat*: dit is ’n metafoor ❖ Dié metafoor beskryf meer as net God se aanraking. Dit is wanneer Hy doelgerig in iemand se lewe teenwoordig is. ❖ Die vraagteken: Dit verteenwoordig ’n retoriese vraag oor God se doelgerigtheid in die mens se lewe.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

7. : Dit kom wanneer dit nie verwag	❖ Dubbelpunt: Die ongewone plek van die dubbelpunt beklemtoon die wending wat plaasvind. Die aanraking van die verstand verander nou (bewussyn) na ’n emosionele aanraking deur God. Die ongewone posisie van die dubbelpunt dui op die onverwagsheid van God se aanraking. ❖ Die herhaling van *Dit kom* beklemtoon die misterie van God se aanraking en dien as ’n bindingsmiddel tussen die twee gedeeltes.
8. word nie: iets wat die bewussyn tot	❖ Na die tweede dubbelpunt word genoem wat aangeraak word: ’n emosionele aanraking. ❖ Daar is dus progressie vanaf die intellektuele aanraking tot emosionele aanraking.
9. in die lewe tref, iets soos ’n sagte sprong –	❖ *sagte sprong*: Die belewing van God se aanraking, word gesien as *’n sagte sprong*; die aanraking is delikaat en saggies. Die woorde *sagte sprong* is ’n voorbeeld van ’n oksimoron/paradoks, want ’n sprong kan tog nie sag wees nie. ❖ Na die aandagstreep word die spreker se blydskap uitgehef.
10. vreugde, verbasing, vreugde, herkenning:	❖ *vreugde*: Dié emosie word twee keer genoem. Dit is die emosie wat die spreker die meeste ervaar. Herhaling beklemtoon dat vreugde die belangrikste emosie is. ❖ *verbasing*: In die gedig gaan dit juis daaroor dat die mens dikwels God se aanraking nie verwag nie. Dus is die emosie *verbasing* gepas. ❖ *herkenning*: Daar is ook vreugde in die feit dat die mens eintlik weet dit is hoe die Here werk. ❖ Die v-alliterasie beklemtoon die positiewe emosie. ❖ Dubbelpunt: Die volgende stelling is ’n uitbreiding van die voorafgaande stelling.
11. hoe moet u vasvat wees?	❖ *vasvat*: Dit is wanneer God doelbewus in die mens se lewe werk. ❖ Die *vasvat* in reël 6 verander nou na *u vasvat*. Dit raak nou vir die spreker ’n persoonlike ervaring. ❖ Vraagteken: Dit is ’n retoriese vraag wat op die intense ervaring dui wanneer God jou syne maak. Dit suggereer dat die

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	einde van die proses nog nie bereik is nie. ❖ Progressie: *sy* (reël 6) verander na *u*, 'n meer persoonlik en direkte aanspreekvorm. Die ware aard van die Bron van aanraking word herken en die grootsheid daarvan word gereflekteer. Die progressie, gedra deur die v-alliterasie dwarsdeur die gedig, bereik hier 'n hoogtepunt.

3. Tema en boodskap

Die tema is dat, indien 'n mens na aan God leef, dit jou met 'n intense belewenis van God se mag en vreugde vervul wat Hy bring.

'n Moontlike boodskap kan wees dat elke mens 'n God se aanraking verskillend kan beleef.

4. Beeldspraak en stylfigure

Reël	Stylfigure en beeldspraak	Verduideliking
Titel	Die sagte sprong	❖ Metafoor: Die leser besef dit is nie 'n letterlike *sprong* nie. God se aanraking word gelykgestel aan 'n *sprong*. Die titel impliseer 'n gedempte, maar tog dinamiese gebeurtenis met verreikende gevolge. ❖ Oksimoron/paradoks: Twee teenstellende woorde langs mekaar.
3	veer, vlugtig ... Lig soos 'n veer	❖ Alliterasie van die v-klank. Die klank sluit aan by die sagtheid van die veer en die vlugtigheid van die aksie. Dit beskryf ook die sagtheid van die goddelike aanraking. ❖ Vergelyking: God se baie sagte en liefdevolle benadering al is Sy aanraking ook kragtig. Die goddelikheid dring hom ook nie aan die mens op nie.
3, 4, 5	ligtheid ... potent ... vlugtig ... lank daarna ...behou	❖ Paradoks: Ervaring van God se teenwoordigheid is so kragtig/ferm dat die verteller nog lank die belewenis sal onthou.
6	hoe moet sy vasvat wees?	❖ Retoriese vraag: Die spreker vra eintlik nie hoe stewig God se vasvat is as Hy jou aan Sy kant het nie; Hy bevestig net dat Hy dit reeds weet.
9	iets soos 'n sagte sprong –	❖ Vergelyking: God beweeg sag en subtiel nader aan die mens.
10	vreugde, verbasing, vreugde, herkenning:	❖ Asindeton: herhaling van kommas/weglating van die voegwoord beklemtoon die intensiteit van die spreker se emosies wat in intensiteit toeneem, 'n voorbeeld van progressie.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

		❖ Alliterasie: Nog ’n stylfiguur wat emosies deur die herhaling van die v-klank uithef/beklemtoon.
11	Hoe moet u vasvat wees?	❖ Progressie: *sy* verander na *u*, ’n persoonliker en meer direkte aanspreekvorm. Die progressie word ondersteun deur die v-alliterasie dwarsdeur die gedig. Die gedig bereik hier ’n hoogtepunt.

5. Toon en stemming

Toon: Die spreker se belewing van God se aanraking skep ’n toon van verwondering.

Stemming: Aangesien dit in hierdie gedig oor die werking van die God in ’n mens se lewe gaan, is die stemming hier gewyd/rustig/eerbiedig.

Aktiwiteit 6

Lees die gedig en beantwoord die vrae:

6.1 Watter woord in versreël 1 sluit by die titel aan? (1)

6.2 Haal die paradoks aan waarmee die intellektuele aanraking in versreëls 1 tot 4 beskryf word. (1)

6.3 Is die leesteken in versreël 7 funksioneel in hierdie gedig? Motiveer jou antwoord met TWEE redes. (2)

6.4 Benoem die beeldspraak wat in versreël 9 voorkom. Watter ooreenstemmende eienskap het dié beeld met die beskrywing wat in versreël 2 en 3 voorkom? (2)

6.5 Op watter DRIE maniere word die spreker se blydskap in versreëls 9 tot 11 beklemtoon? (3)

6.6 Hoe kontrasteer die woord "vasvat" in versreël 11 met die titel? (1)

[10]

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Nasienriglyne

6.1	dit ✓	1
6.2	vlugtig maar presies ✓	1
6.3	Ja Dit skei die twee gedeeltes tipografies van mekaar./ Dit lei die verdieping na 'n geestelike/emosionele ervaring in./ Dit verwys na 'n tweede soort aanraking./tweede kenmerk van 'n sagte sprong./ Na die dubbelpunt volg 'n verdere verduideliking van die goddelike belewing./ Dit suggereer die progressie. ✓✓ *Die kandidaat bied enige TWEE antwoorde vir EEN punt elk aan.*	2
6.4	Vergelyking ✓ **EN** Albei beelde dui op 'n sagtheid./ligtheid./breinfunksies./ Dit hou verband met die verstand./intellek. ✓	1 1
6.5	Die v-alliterasie/alliterasie ✓ Die feit dat die woorde in versreël 10 na ’n aandagstreep voorkom ✓ Die herhaling van die woord “vreugde” ✓	3
6.6	Die titel sê dis lig/sag/vlugtig/soos 'n veer. / Dit tref jou tot in die bewussyn, terwyl vasvat intenser is. /iets konkreets is. ✓ *Die kandidaat bied albei kante van die kontras vir EEN punt aan.*	1
		[10]

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Gedig 7

besoekersboek –

Fanie Olivier

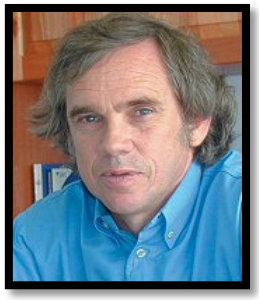

[http://www.stellenboschwriters.com/olivierf.html]

Geboortedatum en -plek: Stephanus Petrus Olivier is op 23 Junie 1949 in Pretoria gebore.
Letterkundige werke en prestasies: Sy debuutbundel *Gom uit die sipres* in manuskripvorm (1971) het die Reina Prinsen Geerligsprys verower**.** Die mens se soeke na liefde en vervuldheid is ’n sterk tema in sy werk.

besoekersboek

Fanie Olivier

1. *op die sel se mure het iemand uitgekrap*
2. *(of liewer: íngekrap): sy naam en al die dae*
3. *van sy duskantse verblyf. gaan mens op stap*
4. *deur duikweë stasies onder brûe bly draai die vrae*

5. *wie was dié peter? Waar kom pam vandaan?*
6. *hoe het die vriendskap tussen brian en ed begin?*
7. *sou w.a.l. se ouers hom meer as normaal geslaan*
8. *het? hoe lank het lieb sy liesbet bly bemin?*

9. *ek loer na hiërogliewe. 'n boer het my gewys*
10. *waar jagtonele oorgebly het teen die krans.*
11. *vóór in die gideons se bybel is 'n lang lys*
12. *lesers wat hul teen sterflikheid probeer verskans.*

13. *'n kind hoes seer; 'n lam huil stomgemaak. ek skraap*
14. *moed bymekaar: ek was hier en hier het ek geslaap.*

Uit: *Skimmelig*, Human & Rousseau,1978.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Woorde in gedig

WOORD	BETEKENIS
besoekersboek	Dit is die gebruik van deftige hotelle en gastehuise om ’n besoekersboek te hê waarin gaste hulle persoonlike besonderhede, asook ’n opmerking oor hulle verblyf daarin kan skryf.
uitgekrap	’n Woord of naam is teen die muur uitgekrap.
ingekrap	’n Harde/rowwe skryfaksie om iets vir ewig in te krap. Die woord of naam is so hard op die muur aangebring dat dit nie verwyder kan word nie.
duskantse	Hierdie kant/die binnekant van die tronk.
verblyf	Blyplek
duikweë	Deurgange vir voetgangers onderdeur paaie, brûe of spoorlyne.
meer as normaal geslaan	Onregverdige of oormatige lyfstraf.
bemin	Liefhê
hiërogliewe	Antieke/ou skryftekens van ou Egiptenare/onleesbare skrif.
jagtonele	Tekeninge van die jagters teen rotswande.
gideons se bybels	Die Gideons is ’n interkerklike groep sakemanne wat Bybels in hotelle en gastehuise, waar mense oorslaap, plaas.
sterflikheid	Alle mense moet die een of ander tyd sterf.
verskans	Wegsteek/wegkruip/jou teen iets probeer beskerm.
stomgemaak	Stilgemaak

Opsomming

In ’n besoekersboek word die name van gaste aangetref wat van die blyplek gebruik gemaak het. Hierdie gedig handel oor die gebruik van mense om hulle name en ander inligting op verskeie plekke neer te skryf of uit te kerf. Die spreker neem inskripsies/graffiti waar wat mense op verskeie plekke aangebring het as ’n herinnering aan hulle verblyf daar, of as gevolg van hulle smagting na erkenning. In tronkselle, in duikweë en onder brûe, oral word woorde of tekeninge of simbole aangetref wat sê: “Ek was hier.” Hy bring ook uiteindelik sy eie inskripsie aan.

Die mens woon net tydelik op aarde. Die hele gedig verwys na die mens se lewensreis (wat sy lief en leed insluit) op aarde en sy behoefte om iets agter te laat sodat hy onthou kan word. Die mens skryf dus sy naam in die boek van die Lewe.

1. Digvorm

Die gedig, *besoekersboek,* kan beskou word as ’n Engelse sonnet. Die gedig bestaan uit 14 versreëls. Die eerste 12 versreëls vorm ’n letterlike beskrywing van al die plekke: voorbeelde van inskripsies, die skryf van name en die uitkrap van boodskappe word genoem. Die laaste 2 versreëls (eindkoeplet) is die wending en vorm die opsomming, hoogtepunt of gevolgtrekking, die spreker se persoonlike waarneming.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Uiterlike bou:

Kwatryn 1	} Kruisrym
a b a b	
Kwatryn 2	} Kruisrym
c d c d	
Kwatryn 3	} Kruisrym
e f e f	
Koeplet	} Paarrym
g g	

In versreëls 1 tot 8 is ’n derdepersoonsverteller aan die woord. Daar is geen “ek” teenwoordig nie en die spreker neem die inskripsies/graffiti op verskillende plekke waar. In versreëls 9 tot 14 is daar ’n ek-spreker of eerstepersoonspreker: Die woorde *ek* en *my* bewys dit en daar is innerlike gevoelens ter sprake.

2. Analise

TITEL Letterlik verwys die titel na ’n boek waarin ’n gas na sy/haar verblyf in ’n hotel of gastehuis die datum, sy/haar naam en kommentaar skryf. Daar kan ook ’n figuurlike betekenis aan die titel geheg word. Die besoekersboek kan die boek van jou lewe wees waarin ’n mens net tydelik vertoef of dit kan beteken dat die mens 'n behoefte het om sy aardse bestaan in een of ander vorm te verewig. Die mens se aardse bestaan/bydrae is soos 'n inskrywing in die metaforiese besoekersboek van die lewe. Dit word met ’n kleinletter geskryf om die tydelikheid en nietigheid van die aardse bestaan te beklemtoon.	
STROFE 1 In hierdie strofe word na gevangenes verwys wat hulle name en boodskappe op tronkselle se mure uitkrap asook mense wat hulle name in duikweë, onder brûe en op die mure van treinstasies geskryf het.	
1. op die sel se mure het iemand uitgekrap	❖ Die woord *sel* verwys na ’n tronk. ❖ *iemand* beklemtoon die universele aard van die gedig, onbekende persoon. ❖ Redes waarom *iemand* byvoorbeeld sy naam op die tronksel se muur sal uitkrap: ○ Die gevangene was moontlik verveeld. ○ Hy het die voorbeeld van ander gevolg om op die muur te krap. ○ Hy wil ’n boodskap agterlaat vir gevangenes na hom. ❖ Inversie/omgekeerde woordorde: *op die sel se mure* is deur inversie in ’n sinsbevoorregte posisie geplaas om die *sel*, waar die graffiti voorkom in die beklemtoningsposisie te plaas.
2. (of liewer: íngekrap): sy naam en al die dae	❖ Die gevangene het *sy naam*, met krag, *ingekrap* om dit permanent te maak. ❖ Die nagedagte nl. *íngekrap* word uitgehef deur:

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	○ dit vooraf te gaan met ’n dubbelpunt wat `n langer ruspose impliseer. ○ dit in hakies te plaas en sodoende te isoleer. ○ die aksie van inkrap met ’n akuutteken op die i-klank te beklemtoon. ❖ Die funksie van die tweede dubbelpunt: na die dubbelpunt volg ’n verklaring van dit wat *ingekrap* word. ❖ Die baie leestekens wat in versreël 2 voorkom, vertraag die tempo en beklemtoon daardeur die tyd wat die persoon agter tralies moes deurbring. ❖ Die gevangene krap *sy naam* en die hoeveelheid dae van sy tronkstraf en hoeveel dae hy al in die tronk is, uit.
3. van sy duskantse verblyf. gaan mens op stap	❖ *duskantse verblyf:* letterlike betekenis: die dae wat hy in die tronk is. figuurlike betekenis: sy tyd op aarde. ❖ *duskantse* impliseer dat daar ook ’n anderkantse verblyf is nl. verblyf buite die tronk (letterlik) of die Hiernamaals (figuurlik).
4. deur duikweë stasies onder brûe bly draai die vrae	❖ *duikweë*, *brûe* en *stasies*: plekke waar mense tydelik vertoef. ❖ Mense bring moontlik graffiti onder *duikweë*, *brûe* en by *stasies* aan, omdat hulle hul tyd verwyl terwyl hulle vir ’n trein wag. Hawelose mense slaap ook daar. Die reisigers en haweloses wil ’n bewys agterlaat dat hulle daar was. ❖ Die *besoekersboek* wat elke keer ingevul/voltooi word, is dus die mure waarop graffiti aangebring word om te wys dat die persoon tydelik daar vertoef het/besoek afgelê het. ❖ Vrae ontstaan in die spreker se kop soos in strofe 2 genoem. ❖ Die spreker wonder oor die mense wat hulle name hier geskryf het.

STROFE 2

Strofe 2 handel oor wie die graffiti aangebring het en wat van daardie persone geword het. Die gebruik van retoriese vrae is baie effektief en trek dadelik die leser se aandag en laat jou onwillekeurig wonder oor hierdie persone. Die gebruik van kleinletters beklemtoon die anonimiteit (naamloosheid) van die mense. Die vrae in strofe 2 is nie net graffiti nie, maar verteenwoordig kenmerke van die mens se unieke bestaan.

5. wie was dié peter? waar kom pam vandaan?	**Vraag**	**Unieke kenmerk**
	wie was dié peter?	Identiteit van die mens
	waar kom pam vandaan?	Herkoms van die mens

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	Die name *peter* en *pam* word klankmatig (p – alliterasie) verbind en daardeur uitgehef.	
6. hoe het die vriendskap tussen brian en ed begin?	**Vraag**	**Unieke kenmerk**
	hoe het die vriendskap tussen brian en ed begin?	Verhoudings met vriende/ menseverhoudings
7. sou w.a.l. se ouers hom meer as normaal geslaan	**Vraag**	**Unieke kenmerk**
	sou w.a.l. se ouers hom meer as normaal geslaan het?	Verhouding met ouers
	❖ *w.a.l.* is iemand se voorletters, maar kan moontlik ook staan vir *"what a loser",* indien die swak verhoudings met die ouers in ag geneem word. Oormatige lyfstraf het veroorsaak dat die persoon geen selfvertroue het nie en homself as 'n verloorder sien. ❖ Die spreker is nie heeltemal teen lyfstraf gekant nie, omdat hy lyfstraf (slaan) as *normaal* beskou. ❖ Die laaste woord van versreël 7 nl. *het* word in die begin van versreël 8 geplaas. ❖ Ter wille van rymdwang word *geslaan* aan die einde geplaas sodat dit moet rym met *vandaan* in reël 5 (kruisrym).	
8. het? hoe lank het lieb sy liesbet bly bemin?	**Vraag**	**Unieke kenmerk**
	hoe lank het lieb sy liesbet bly bemin?	Verhouding met geliefde
	❖ *het* is in die beklemtoonde posisie voor in die versreël geplaas. ❖ Die spreker lees 'n liefdesboodskappie tussen 'n *liesbet* en *lieb* en wonder oor die tydelikheid van liefdesverhoudings. ❖ *bly* beteken aanhou; die teenoorgestelde van die tydelikheid van alles in hierdie gedig. ❖ Die Duitse woord *lieb* skakel met lief/bemin. ❖ Dit lyk asof die spreker spot met of sinies is oor mense wat verlief raak: die blywendheid en die duur van die liefdesverhouding word bevraagteken. ❖ Halfrym/klankeffek: die l- en b-alliterasie maak die versreël klankryk.	
Algemeen: ❖ Die eiename in hierdie strofe word nie met hoofletters geskryf nie, omdat dit universele vrae is wat op almal van toepassing is en nie oor spesifieke mense handel nie. ❖ Die vrae in hierdie strofe kan as retoriese vrae beskou word, omdat die spreker nie werklik antwoorde daarop verwag nie, dit is net goed waaroor hy wonder. ❖ Daar word lewenskwessies in hierdie strofe aangespreek nl. identiteit, liefdesverhoudings, kindermishandeling, vriendskap en ouer-kindverhoudings.		

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

STROFE 3	
In hierdie strofe word na hiërogliewe, rotskuns en die Gideons verwys. Hiërogliewe is tekeninge wat as skryftekens gebruik is. Die hiërogliewe en rotstekeninge vind hy op ’n plaas terwyl hy die Gideonsbybels in moderne oornagplekke vind.	
9. ek loer na hiërogliewe. ’n boer het my gewys	❖ Die spreker *loer* slegs na die *hiërogliewe*, want dit is onleesbaar en onverstaanbaar. ❖ Hierdie is ’n gepaste beeld, want die woorde wat mense op mure en duikweë uitkrap of teken, is vir die spreker *hiërogliewe* omdat die volle betekenis van graffiti dikwels vir die leser verborge is. Dit verraai nie veel van die identiteit en agtergrond van die skrywer nie. Die spreker verstaan dikwels ook nie die kodes en simbole wat die graffitikunstenaar gebruik nie. ❖ In die lewe is daar vir ons ook baie hiërogliewe, dinge wat vir ons onverstaanbaar is.
10. waar jagtonele oorgebly het teen die krans.	❖ Hier word verdere moontlike betekenisse van *hiërogliewe* gemotiveer. ❖ *jagtonele ... teen die krans:* San (Boesman) kuns of -tekeninge teen rotswande. Hierdie tekeninge kom op ’n boer se plaas voor. ❖ *oorgebly* impliseer dat die tekeninge deur die jare verweer of vervaag het en net sekere van die tonele behoue gebly het. ❖ Die San het duisende jare gelede deur middel van tekeninge van onder meer jagtonele op rotswande, hulle leefwyse uitgebeeld. Dit was hulle manier om te sê: Ons was hier. ❖ Graffiti stem ooreen met die jagtonele, omdat beide as kuns beskou kan word en van ’n behoefte van die kunstenaar om iets blywends agter te laat.
11. vóór in die gideons se bybel is ’n lang lys	❖ Die mense wat gewoonlik die *gideons se bybel* lees, is reisigers wat by hotelle en motelle oornag, pasiënte in hospitale en gevangenes in tronke. ❖ *vóór* word beklemtoon omdat ’n mens nie sou verwag dat die lesers hulle name voor in die Bybel skryf nie – dit behoort immers nie aan hulle nie. ’n Mens sou eerder verwag dat hulle hul name langs ’n belangrike teksvers of aan die einde skryf – nadat hulle dit gelees het.
12. lesers wat hul teen sterflikheid probeer verskans.	❖ Lesers skryf gewoonlik hulle name voor in die Gideonsbybels omdat hulle hulself op hierdie manier probeer verewig om so van hulle sterflikheid te probeer wegkom. Daardeur leef hulle name/ hulle bestaan na hulle dood voort. Hulle dink as hulle hul name in die Bybels skryf, sal hulle nader aan God se beskerming wees. ❖ Die woord *probeer* dui egter daarop dat die *lesers* se pogings tevergeefs is. ❖ Hierdie optrede van die *lesers* is ironies, want die mens se pogings om homself te verewig is futiel onmoontlik: die ewige lewe kan net deur God verkry word.
Algemeen: Elke mens het ’n behoefte om onthou te word. En die lewe is, soos dit in hierdie gedig uitgespel word, net ’n plek waar daar oorgeslaap word. Die mens se bestaan op aarde is	

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

net tydelik. Simbolies is die *besoekersboek* waarna daar in hierdie gedig verwys word na die tydelike bestaan van die mens op aarde.	
STROFE 4 Die wending van die gedig tref ons in die rymende eindkoeplet aan. Hier word verwys na die lyding en seerkry op die lewensreis van die mens.	
13. 'n kind hoes seer; 'n lam huil stomgemaak. ek skraap	❖ Hier kom die wending in die gedig deurdat daar 'n meer persoonlike toon voorkom (*ek* kom drie keer voor – *2 x in r. 14*). ❖ Hier is sprake van 'n meer onmiddelike werklikheidsbelewing *('n kind hoes seer).* Die idee van pyn en swaarkry kom vir die eerste keer voor. ❖ *'n lam huil stomgemaak:* dit is 'n oksimoron, want *huil* kan nie *stom* (sonder geluid) plaasvind nie. ❖ Die onbepaalde lidwoord 'n voor kind en lam dui op hulle universaliteit, identiteitsloosheid en anonimiteit. Dit maak hulle simbolies van almal wat seerkry. ❖ Lam van God kan ook verwys na Jesus, ons Saligmaker, wat as offerhande vir ons gegee is.
14. moed bymekaar: ek was hier en hier het ek geslaap.	❖ Die spreker voel onseker en bang; hy twyfel oor sy optrede daarom *skraap* hy *moed bymekaar.* ❖ Hy skraap moed bymekaar om ook `n *besoekersboek* te teken en om te sê: *ek was hier*. ❖ Hier word verwys na die spreker se aardse bestaan. Die herhaling daarvan beklemtoon die feit dat hy *hier* en nou op die aarde leef en ook op die onvermydelike feit dat hy sal sterf. ❖ Die mens skryf ook sy naam in die boek van die lewe: *ek was hier en hier het ek geslaap.* ❖ Hy *was hier*: Die verlede tyd dui op die einde. Hy het letterlik daar geslaap of oornag, maar hy gaan nou die ewige slaap of dood ervaar.
Algemeen: Elke mens het 'n behoefte om onthou te word. En die lewe is, soos dit in hierdie gedig uitgespel word, net 'n plek waar daar oorgeslaap word. Die mens se bestaan op aarde is net tydelik. Voordat die mens sterf, wil hy iets van homself nalaat. Simbolies is die besoekersboek, waarna daar in hierdie gedig verwys word, die tydelike bestaan van die mens op aarde.	

3. Tema en boodskap

Die mens se aardse bestaan as die tema is soos 'n inskrywing in die metaforiese besoekersboek van die lewe. Die mens het 'n behoefte om sy aardse bestaan in 'n besoekersboek te verewig. Die mens wil onthou word vir wat hy op aarde gedoen het, daarom skryf hy sy naam in die besoekersboek.

'n Moontlike boodskap is dat elke mens moet sterf. Dit dui die finaliteit van die mens se sterflike bestaan op aarde aan.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

4. Beeldspraak en stylfigure

Reël	Beeldspraak, stylfigure en klankeffekte:	Verduideliking
1	uitgekrap	Suggestie: die persoon wou sy naam diep inkrap, sodat dit behoue bly. Hy wou homself verewig en dit dui ook op sterk emosie soos frustrasie of woede oor sy ingeperktheid. Implikasie: *uitkrap* impliseer dat sy naam dalk uitgewis kon word.
2	(of liewer: íngekrap)	Parentese: dit tussen hakies is 'n nagedagte wanneer die spreker besef dat hy eerder *ingekrap* wil sê, omdat dit sterker emosie uitdruk.
5	wie was dié peter? waar kom pam vandaan?	Alliterasie van die p-klanke: die vriendskapsband tussen peter en pam beklemtoon.
5-7	wie was dié peter? *** liesbet by bemin?"	Retoriese vrae: die spreker vra vrae waarop hy nie antwoorde verwag nie. Die retoriese vrae beklemtoon die universele verskynsel dat mense iewers 'n merk wil laat.
8	hoe lank	Implikasie: die vraag impliseer dat liefdes-verhoudings soms tydelik is.
8	het? Hoe lank het lieb sy liesbet bly bemin?	Alliterasie wat na die liefdesband tussen lieb en liesbet verwys.
11	vóór in die gideons se bybel	Ironie: mense skryf hulle name voor in die Bybels, maar dit behoort nie aan hulle nie. Eintlik sê die Bybel die ewige lewe kom deur geloof in Jesus.
13	huil stomgemaak	Paradoks: 'n skynbare teenstrydigheid. Jy kan nie stil wees wanneer jy huil nie. Die paradoks beklemtoon die intense seerkry.
9 -14	ek loer na hiërogliewe. *** en hier het ek geslaap.	Wending: Daar is geen *ek* in die eerste 8 reëls nie, maar reël 9 begin met *ek* en in reël 9, 13 en 14 kom *ek* vier maal voor. Die gedig verander hier van 'n waarneming na introspeksie (selfondersoek) en raak meer persoonlik.
1-14	Die hele gedig is 'n metafoor en verwys na die mens se tydelike bestaan op aarde.	

5. Toon en stemming

Die toon is somber, want dit handel oor die dood.
Die stemming is bespiegelend of nadenkend.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Aktiwiteit 7

Lees die gedig weer deur en beantwoord dan die vrae wat volg.

7.1 Haal TWEE opeenvolgende woorde uit versreël 3-4 aan wat op die mense se aardse bestaan dui. (1)

7.2 Herlees versreël 5-6.

Gee die geïmpliseerde betekenis van ELKEEN van die drie vrae. (3)

7.3 Dink jy dat die gebruik van "hiërogliewe" in versreël 9 'n goeie woordkeuse is? Motiveer jou antwoord. (1)

7.4 Gee die rymskema van versreël 9-12. Wat word hierdie eindrym genoem? (2)

7.5 Benoem die stylfiguur wat in die onderstreepte woorde van versreël 13 voorkom en verduidelik die betekenis daarvan in jou eie woorde. (2)

7.6 Waarom kan ons sê dat die gedigtitel die tema ondersteun? (1)

[10]

Nasienriglyne

Vraag	Antwoord	Punt
7.1	"duskantse verblyf" ✓	1
7.2	Die spreker vra vrae oor: • die identiteit van die mens/wie die mens is. ✓ • die herkoms van die mens/waar die mens vandaan kom. ✓ • die sosiale lewe van die mens/menseverhoudinge. ✓	3
7.3	Ja. Dit dui op die mens se (volle) verhaal verborge/(in die besoekersboek) weggesteek/onduidelik is.	1
7.4	abab/efef ✓ kruisrym/gekruiste rym ✓	2
7.5	Oksimoron/Paradoks ✓ Huil kan nie stom (sonder geluid) plaasvind nie / Die lam (wat op Christus kan dui) is nie stil/stom oor die mense/besoekers wat hul sterflikheid probeer besweer nie. / Die lam huil in stilte / na binne / dra die seer binne.✓ *Jy kan enige EEN van bogenoemde verduidelikings aanbied.*	2
7.6	Die mens is 'n tydelike besoeker op aarde/verewig/dui sy bestaan in 'n besoekersboek aan. / Die mens het 'n behoefte om sy aardse bestaan in ' besoekersboek te verewig./ Die mens wil onthou word vir wat hy/sy op aarde gedoen het, daarom skryf hy/sy in die besoekersboek. / Die mens se aardse bestaan/bydrae is soos 'n inskrywing in die metaforiese besoekersboek van die lewe. ✓ *Jy kan enige EEN van bogenoemde verduidelikings aanbied.*	1
		[10]

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Gedig 8

oupa Thomas Daniel Granfield – Ronelda S. Kamfer

[https://www.akg-images.co.uk/archive/Ronelda-Kamfer---Portrait---2013-2UMEBMYRRLUY4.html]

Geboortedatum en -plek: Ronelda Kamfer is op 16 Junie 1981 in Blackheath in die Kaapse Skiereiland gebore. Op driejarige ouderdom gaan bly sy by haar oupa en ouma, Thomas Daniel en Sarah Granfield, wat op ’n appelplaas by Grabouw gewerk het.

Letterkundige werke en prestasies: Uit die meer as vierduisend gedigte wat die samestellers, Antjie Krog en Alfred Schaffer, vir keuring moes lees, het twee van Ronelda se verse, “Bedrewenheid” en “Kuns en Culture”, haar in dié bundel laat debuteer. Kamfer se gedigte is vreesloos en skram nie weg van taboe-onderwerpe nie. Sy was medewenner van die Eugène Maraisprys in 2009 vir haar debuutbundel en in 2012 ontvang sy die Kanna vir Afrikaans Onbeperk vir ’n Jong Stem vir haar publikasie *grond/Santekraam*.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

oupa Thomas Daniel Granfield

Ronelda Kamfer

1.

1. *dis vandag my oupa Thomas*
2. *se verjaardag*
3. *dit sou gewees*
4. *het*
5. *hy is dood*
6. *toe ek in matriek was*
7. *dit is al wat ek regtig van*
8. *matriek kan onthou*

9. *die oggend toe die telefoon lui*
10. *het my ma nie kom sê nie*
11. *sy en my pa het opgestaan*
12. *en is weg hospitaal toe*

13. *al die grootmense my oupa se kinders en hulle*
14. *mans en vroue is hospitaal toe*

15. *ek wou saamgaan*
16. *ek wou net my oupa*
17. *belowe dat ek okay sou wees*
18. *dat ek eendag 'n boek gaan skryf*
19. *en hom nooit sal vergeet nie en*
20. *dat ek die liefste vir hom was*

21. *my ma het 'n paar uur later*
22. *gebel om te sê dat ek vir my en my suster moet kos maak*
23. *sy het niks gesê van my oupa nie*
24. *haar woorde het soos vlermuise om my gevlieg*

25. *ek het gewag vir iets*
26. *vir Pappa is dood*
27. *of dis verby of hy's oorlede*
28. *maar sy't aanhou praat oor kos*
29. *toe ek haar uiteindelik stop en vra*
30. *het die vlermuise aanhou vlieg*

31. *"ja, vroeg vi-oggend"*

2.

32. *die swaarste vir my was nie dat my oupa dood was nie*
33. *maar*
34. *dat die aarde aanhou draai het*
35. *dat ek aanhou leef het*
36. *dat alles wat verkeerd was nog steeds verkeerd is*
37. *dat ek kon slaap en wakker word*
38. *matriek slaag en aan 'n toekoms dink*
39. *die ergste van alles was dat ek alles kon doen wat*

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

40. *ek moes doen*
41. *en al wat ek regtig wou doen was om te huil*
42. *ek wou dae aaneen huil*
43. *ek wou sy leeftyd uithuil*
44. *ek wou huil vir wie hy was en vir wie hy kon wees*
45. *ek wou huil oor die onregverdigheid*
46. *en ek wou huil omdat hy regtig lief was vir my*
47. *en omdat ek geweet het dat hy lief was vir my*

** Die volgende strofe slegs in die Versindaba weergawe:*

48. *vandag*
49. *jare na sy dood*
50. *onthou ek eending van oupa Thomas*

51. *"niemand kan jou seerder maak as jy jouself nie"*

Uit: *grond/Santekraam* (Versreëls 1-47), Kwela Boeke, 2011.

Woorde in die gedig

WOORD	**BETEKENIS**
okay	in orde, alles is reg/onder beheer
vlermuise	vrugtevretende soogdiere wat snags rondvlieg en waarvoor mense dikwels gril
oorlede	afgesterf/dood/lewe nie meer nie
uiteindelik	op die ou einde
vi-oggend	variant-uitspraak vir vanoggend
toekoms	wat nog moet gebeur
leeftyd	tydperk waarin of waartydens mens leef
uithuil	huil tot jy nie meer kan nie/klaar huil
onregverdigheid	onbillik/onredelik/onmenslik wees

Opsomming

Die gedig fokus op die gebeure rondom die skrywer se oupa se dood en watter geweldige uitwerking dit op haar gehad het. Sterk klem val op die ek-spreker se gevoelens en gedagtes oor die manier waarop sy die boodskap van sy dood ontvang het. Haar oupa se dood het 'n groot impak op haar gevoelens gehad en ook hoe sy haar lewe voortgesit het. Sy was hartseer omdat sy sy liefde verloor het en nooit weer so veilig en geborge sou voel nie. Die moeilikste vir haar was om te aanvaar dat die lewe, na haar oupa se dood, soos gewoonlik voortgaan.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

1. Digvorm

Die gedig, *oupa Thomas Daniel Granfield*, is ’n elegie (treurdig / lykdig) waarin die spreker haar hartseer oor die verlies van haar geliefde oupa betreur en oordra. Dit is in ’n verteltrant geskryf, daarom klink dit asof die spreker met die leser praat.

Die gedig bestaan uit twee dele:

- Deel 1 handel oor die vertelling van die gebeure rondom die spreker se oupa se dood.
- Deel 2 handel oor die tyd na haar oupa se dood en die uitwerking van sy dood op haar. Die gedig bestaan uit 47 versreëls volgens die digbundel, *grond/Santekraam* en 51 versreëls volgens die digbundel, *Versindaba*. Daar is 8 strofes van wisselende lengtes volgens *grond/Santekraam* en 10 strofes van wisselende lengtes volgens *Versindaba*.

Deel 1

Strofe 1: 8 versreëls (Oktaaf)

Strofe 2: 4 versreëls (Kwatryn)

Strofe 3: 2 versreëls (Koeplet)

Strofe 4: 6 versreëls (Sekstet)

Strofe 5: 4 versreëls (Kwatryn)

Strofe 6: 6 versreëls (Sekstet)

Strofe 7: 1 versreël

Deel 2

Strofe 8: 16 versreëls

Versindaba:

Strofe 9: 3 versreëls (Tersine)

Strofe 10: 1 versreël

2. Analise

Titel oupa Thomas Daniel Granfield	❖ Die naam van die persoon waaroor die gedig handel, is die kleinkind se oupa, *Thomas Daniel Granfield*. ❖ *oupa* is met ’n kleinletter geskryf, sy name in hoofletters. ❖ Volgens die spreker wou sy haar oupa se naam meer beklemtoon; dat hy nie net ’n oupa is nie, maar iemand wat deel is van die Skipskop-geskiedenis. ❖ Haar oupa staan dus sentraal in die gebeure en is die fokus van hierdie gedig.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

DEEL 1: Die oupa se dood	
STROFE 1	
1. dis vandag my oupa Thomas	❖ Dat die gedig oor haar oupa handel, word in reël 1 bevestig. ❖ Die gedig begin in die hede, skep aanvanklik die indruk dat haar oupa nog leef. ❖ *my oupa* dui op hulle hegte verhouding.
2. se verjaardag	❖ Dit is die herdenking van haar *oupa se verjaardag* en dit het die spreker aan haar *oupa* laat dink en daarom het sy die gedig geskryf. ❖ Die v-alliterasie bind *vandag* (r. 1) en *verjaardag.*
3. dit sou gewees	❖ Die teenwoordige tyd word deur die verlede tyd gevolg. ❖ *sou gewees* bevestig dat hy reeds dood is. ❖ Die bewys dat die spreker haar oupa steeds onthou, is dat sy onthou dat *vandag* sy *verjaardag* sou gewees het.
4. het	❖ Die woord *het* word uitgehef deur alleenplasing. Die funksie daarvan is om die kontras tussen die hede en die verlede uit te lig.
5. hy is dood	❖ Die woorde *hy is dood* is `n saaklike en nugtere mededeling.
6. toe ek in matriek was	❖ Haar oupa is dood toe sy in graad 12 was.
7. dit is al wat ek regtig van	❖ *al* wys op die impak wat sy dood op haar het.
8. matriek kan onthou	❖ Sy onthou niks anders van matriek nie, net die traumatiese gebeure rondom haar oupa se dood. ❖ Haar totale belewenis van matriek word oorheers deur haar oupa se dood.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

STROFE 2	
9. die oggend toe die telefoon lui	❖ Die vroeg *lui* van die *telefoon* is baie ontydig en voorspel in die meeste gevalle, soos ook in die spreker se ouerhuis, slegte nuus. ❖ Die bepaalde lidwoord *die* dui op ’n spesifieke dag; die dag waarop haar oupa gesterf het.
10. het my ma nie kom sê nie	❖ Toe die telefoon die oggend lui, het die *ma* nie die kinders ingelig oor die aard van die oproep nie. ❖ Hierdie feit word uitgehef deur die dubbele gebruik (*herhaling*) van die woord *nie.* ❖ Die moeder wou die kinders heel waarskynlik teen die slegte nuus beskerm. ❖ Die spreker verwyt haar ma by implikasie omdat die kleinkinders nie by hierdie gebeure betrek is nie. ❖ Die inligting wat van die spreker weerhou word, skep spanning by haar.
11. sy en my pa het opgestaan	❖ Dit was vroegoggend, want haar ouers het nog geslaap toe die telefoon lui. ❖ Die spreker is by implikasie uitgelaat.
12. en is weg hospitaal toe	❖ Haar ouers moes dadelik *hospitaal* toe gaan omdat die oupa op sterwe lê (of pas afgesterf het). ❖ Die ouers is sonder die spreker hospitaal toe.
STROFE 3	
13. al die grootmense my oupa se kinders en hulle	❖ Al oupa Thomas se *kinders* (ook aangetroude familie) is saam hospitaal toe. Sy kleinkinders is nie saam nie. ❖ Hulle word spesifiek die *grootmense* genoem en dit kontrasteer met die *kinders* wat moes tuisbly.
14. mans en vroue is hospitaal toe	❖ Dit lyk asof net grootmense by oupa Thomas se sterfbed toegelaat is.
Versreëls 13 en 14 is tipografies geskei van die ander strofes. Dit word in isolasie geplaas en dui aan dat die spreker uitgesluit gevoel het. Dit suggereer ook dat sy (wat so lief vir hom was) nie toegelaat is om hospitaal toe te gaan nie, maar al die ander (wat dalk nie so na aan haar oupa was nie) was by toe hy gesterf het.	

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

STROFE 4	
15. ek wou saamgaan	❖ Die voornaamwoord *ek* word 5 keer in hierdie strofe herhaal en die funksie daarvan is om aan te dui dat die strofe op die spreker se gevoelens gaan fokus.
16. ek wou net my oupa	❖ Die veelvuldige herhaling van die woorde *ek wou*, bevestig haar begeerte om van haar *oupa* afskeid te neem.
17. belowe dat ek okay sou wees	❖ Sy wou hom gerusgestel het dat sy *okay* sou wees. ❖ Dit sou vir haar gemoedsrus en afsluiting bring. ❖ Ironie: Sy wil vir hom sê dat sy *okay* is, maar sy is glad nie.
18. dat ek eendag 'n boek gaan skryf	❖ Die feit dat sy vir haar oupa wou sê *dat sy eendag 'n boek gaan skryf*, is belangrike inligting wat hier gegee word. ❖ Sy mis haar oupa, maar om oor hierdie gebeure te skryf vind sy berusting.
19. en hom nooit sal vergeet nie en	❖ Met die skryf van dié gedig in die bundel kom sy haar belofte na.
20. dat ek die liefste vir hom was	❖ Sy is die liefste vir haar oupa, selfs liewer as vir haar pa en ma.
• Die dubbele betekenis van *dat ek die liefste vir hom was*: sy was van al die kleinkinders die liefste vir hom OF hy was van almal die liefste vir haar. • Die herhalende gebruik van *ek* is 'n retoriese middel wat suksesvol aangewend word om die gedig te verpersoonlik omdat hierdie strofe oor die spreker se gevoelens handel.	
STROFE 5	
21. my ma het 'n paar uur later	❖ Die *ma* het die behoefte om met haar dogters kontak te maak, maar sy het niks gesê oor haar *oupa* of sy toestand nie. ❖ Die spanning wat die spreker beleef, verhoog.
22. gebel om te sê dat ek vir my en my suster moet kos maak	❖ Hierdie is die langste reël in die gedig en dui op die ander onbelangrike dinge waaroor haar ma praat. Haar ma praat egter nie oor die belangrikste ding, haar oupa, nie. Haar ma het gesê sy moet vir haar en haar suster kos maak. Oupa is dood en die ma het die behoefte om met haar dogters te praat. Sy het egter nie die moed om die slegte nuus aan hulle oor te dra nie.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Dit wys op die moeder se sorgsaamheid asook die feit dat sy eintlik die slegte nuus wat sy moet oordra, uitstel.
23. sy het niks gesê van my oupa nie	❖ Die spreker se ma wou nie die slegte nuus oor haar *oupa* oor die telefoon aan haar oordra nie. ❖ Die spreker het vermoed dat *oupa* Thomas reeds dood is. ❖ Die feit dat haar ma niks oor die *oupa* se toestand sê, verhoog die spanning. ❖ Ironie: haar stilswye is ironies omdat haar ma niks sê van die dood nie en daarom kan die spreker aflei dat *oupa* dood is.
24. haar woorde het soos vlermuise om my gevlieg	❖ Hierdie vergelyking dui daarop dat sy verward was en haar ma se woorde het nie ingesink nie, want sy wou veel eerder inligting oor haar oupa gehad het. ❖ Sy was bang sy hoor dit wat sy juis nie wil hoor nie; naamlik dat haar oupa oorlede is. ❖ Haar ma se woorde word vergelyk met *vlermuise*. Sy voel asof sy in ’n donker grot is en moet koes vir die vlermuise rondom haar. ❖ Die vlermuis-beeld word uitgebrei deur die metafoor in reël 30: *het die vlermuise aanhou vlieg*.
STROFE 6	
25. ek het gewag vir iets	❖ Sy het vermoed dat haar ma slegte nuus (die doodstyding) het. ❖ Sy het daarvoor *gewag*. Sy noem dit aanvanklik *iets* omdat dit te moeilik vir haar is om die woord “dood” te sê. Sy wil ook nie die slegte nuus vooruitloop nie. ❖ Dit is ironies dat haar ma stilbly oor die *oupa* se dood, maar dit is eintlik deur haar stilswye dat die spreker aflei dat hy dood is.
26. vir Pappa is dood	❖ Hier verwoord die spreker die nuus waarvoor sy gewag het. ❖ Die gedig praat van *Pappa* in plaas van *Oupa* wat aandui dat dit haar ma se woorde moet wees waarvoor sy wag. ❖ Die woord *Pappa* kan ook daarop dui dat die spreker so geheg was aan haar *oupa* dat sy hom so genoem het.
27. of dis verby of hy’s oorlede	❖ Sy vermoed dat haar ma dit dalk ook op `n sagter manier sou stel.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Sy skryf ook die ander eufemistiese (versagtende) moontlikhede wat haar ma kan gebruik om die nuus oor te dra om die kinders minder te ontstel.
28. maar sy't aanhou praat oor kos	❖ Haar ma wil die oordra van die slegte nuus nog meer uitstel. ❖ Sy wil ontvlug van die werklikheid en het die hele tyd oor die kos aanhou praat.
29. toe ek haar uiteindelik stop en vra	❖ Die spreker kon nie langer die spanning hanteer nie en het haar ma onderbreek en haar gevra of oupa Thomas dood is.
30. het die vlermuise aanhou vlieg	❖ Hierdie is 'n metafoor: die *vlermuis*-beeld word gebruik om die vrees van die spreker asook die moontlike verwardheid wat die nuus by haar mag veroorsaak, uit te beeld. ❖ Die gebruik van die *vlermuis*-beeld is effektief, want dit hef die beeld in reël 24 uit en beklemtoon die teenwoordigheid van die dood. ❖ Dit kan ook daarop dui dat sy die realiteit van oupa Thomas se dood so lank as moontlik probeer uitstel deur nie na die woord *dood* te verwys nie. ❖ Die nuus het nie vir haar berusting gebring nie.
Die afwesigheid van leestekens in reëls 25 tot 30 sluit by die spreker se gemoedstoestand aan deur die onbeheersde/deurmekaar gedagtes van die spreker te versterk. Dit dui ook op die spreker se ongeduld om nuus van haar ma te kry.	
STROFE 7	
31." ja, vroeg vi-oggend"	❖ *vi-oggend*: 'n variant-uitspraak vir *vanoggend* ❖ Die gebruik van aanhalingstekens dui aan dat sy haar ma se direkte woorde aanhaal. ❖ Dit is 'n verdere bewys dat sy haar oupa se dood baie goed onthou. ❖ Hierdie strofe bestaan uit 1 versreël. ❖ Deur middel van alleenplasing word die finaliteit van die dood beklemtoon en dat sy dood haar alleen agtergelaat het.
DEEL 2 handel oor die tyd na sy dood en hoe dit vir die spreker geraak het. Die tweede gedeelte gaan dus oor die spreker se gevoelens en emosies.	
STROFE 8	
32. die swaarste vir my was nie dat my oupa dood was nie	❖ Die swaarste was nie haar oupa se dood nie, maar die feit dat sy haar lewe moes voortsit sonder hom. ❖ Die gebruik van die oortreffende trap beklemtoon haar hartseer.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

33. maar	❖ Hierdie teenstellende voegwoord dui aan wat eintlik die swaarste gaan wees en dit is hoe moeilik sy haar lewe sonder haar oupa voorstel. ❖ Dit is vir haar die moeilikste dat die lewe net soos gewoonlik aangaan na haar oupa se dood. ❖ Die alleenplasing van *maar* beklemtoon dat die dood erg was, maar die wat gevolg het erger.
34. dat die aarde aanhou draai het	❖ Hierdie versreël het `n meerduidende betekenis: ○ Die lewe gaan normaal en soos altyd aan ten spyte van haar verlies. ○ Die wêreld gaan nie tot stilstand kom, omdat sy haar oupa verloor het nie.
35. dat ek aanhou leef het	❖ Die probleem was nie dat sy nog leef nie, maar dat sy haar lewe sonder haar oupa moet voortsit. ❖ Die herhaling van *aanhou draai (reël 34)* en *aanhou leef* beklemtoon haar eie gedwonge bestaan.
36. dat alles wat verkeerd was nog steeds verkeerd is	❖ Die woord *alles* word hier gebruik en in versreël 39 herhaal. ❖ Die woord *alles* beklemtoon die feit dat niks beter geword het nadat sy die nuus van haar *oupa* se dood gehoor het nie, inteendeel *alles* het erger geword.
37. dat ek kon slaap en wakker word	❖ *Slaap en wakker* is kontrasterende woorde wat die normale sikliese verloop van die lewe beklemtoon, terwyl sy eintlik wou hê alles moet stop sodat sy kan rou oor haar oupa se dood. ❖ Hierdie twee woorde impliseer dag en nag wat die normale siklus van die lewe ondersteun en daarom sluit dit aan by r. 34.
38. matriek slaag en aan ’n toekoms dink	❖ Die ergste vir die spreker was dat haar lewe voortgaan soos normaal. Almal het van haar verwag om haar *matriek* te *slaag* en haar *toekoms* te beplan ten spyte van haar verlies. ❖ Haar oupa se dood was ’n aansporing vir haar om matriek te slaag.
39. die ergste van alles was dat ek alles kon doen wat	❖ Sy voel skuldig omdat sy nog haar hele lewe voor haar het en haar oupa s’n verby is.
40. ek moes doen	
41. en al wat ek regtig wou doen was om te huil	❖ Al die verwagtinge van ander, asook geleenthede wat hulle voorgedoen het, was vir haar emosioneel die ergste omdat al wat sy wou doen, was om oor haar oupa te treur en sodoende sy dood te verwerk.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

42. ek wou dae aaneen huil	❖ Die frase ek *wou ... huil* word ook herhaal om die dringendheid van die spreker se behoefte om oor haar *oupa* te treur, te ondersteun.
43. ek wou sy leeftyd uithuil	❖ Die woord *uithuil* is ’n goeie woordkeuse omdat dit die intensiteit van haar emosie beskryf. ❖ Sy wou so lank huil dat sy sy lewe van geboorte tot dood herdenk.
44. ek wou huil vir wie hy was en vir wie hy kon wees	❖ Sy het nooit ophou treur oor haar oupa se dood nie. ❖ Met *vir wie hy was* bedoel sy dat hy hardwerkend was en ook baie talentvol, hy was `n goeie mens. ❖ Sy het die potensiaal in haar oupa raakgesien en dit was vir haar baie hartseer dat hy nie sy volle potensiaal kon bereik nie.
45. ek wou huil oor die onregverdig-heid	❖ Die spreker se oupa verteenwoordig vir haar ’n generasie van mense wat nie kon droom nie en hulle potensiaal kon bereik nie. ❖ Sy *huil* in dieselfde asem ook oor die onreg-verdigheid van die feit dat sy soveel geleenthede het en dat sy haar potensiaal kan uitleef, terwyl haar oupa nie die geleentheid gehad het om sy volle potensiaal te bereik het nie.
46. en ek wou huil omdat hy regtig lief was vir my	❖ Sy wou *huil* oor die feit dat hy regtig *lief* was vir haar en dat sy dit kon agterkom uit sy woorde en dade.
47. en omdat ek geweet het dat hy lief was vir my	❖ Dit lyk asof dit ’n herhaling van die vorige versreël is, maar daar is egter ’n verskil. Die spreker het gekoester gevoel met die wete dat hy haar liefgehad het. Sy het dus sy liefde en onderskraging vir altyd verloor.
Let op na die progressie wat met die gebruik van die woord *huil bewerkstellig word:* ○ Eers wou die spreker net *huil* (r. 41). ○ Daarna wil sy *dae aaneen huil* (r. 42). ○ Laastens wou sy ’n *leeftyd uithuil* (r. 43). Die woord *huil* word 6 keer in versreëls 41 – 46 herhaal en dit beklemtoon haar hartseer oor haar oupa. Sy wil treur, maar kry nie die geleentheid daarvoor nie. Die woord *huil* weerspreek haar gemoedstoestand in r. 17 waar sy sê dat sy *okay* sal wees.	
STROFE 9 (Slegs in *Versindaba*)	
48. vandag	❖ Sy onthou oupa se woorde op sy verjaardag, in die hede, terwyl sy aan hom dink. ❖ Herhaling van r. 1 en r. 2.
49. jare na sy dood	❖ *oupa Thomas* is nie onlangs dood nie, maar al ’n geruime tyd. Dit beklemtoon hoe diep die letsel van sy dood op haar gemoed lê.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

50. onthou ek eending van oupa Thomas	❖ Herinneringe aan haar *oupa* vervaag.
STROFE 10 (Slegs in *Versindaba*)	
51. "niemand kan jou seerder maak as jy jouself nie"	❖ Die klimaks is in die slotversreël wanneer die spreker die raad tussen aanhalingstekens sit, omdat sy haar oupa se woorde aanhaal en in herinnering roep. ❖ Die lewensles word uitgehef deurdat dit 'n eenreëlige strofe is wat alleen geplaas is. ❖ Sy besef, met hierdie woorde van haar *oupa* wat sy onthou, dat elke mens verantwoordelik is vir sy eie geluk. ❖ Hoe jy dinge benader en verwerk, sal bepaal of jy geluk of ongeluk sal smaak. ❖ Hierdie tema is op die spreker, *oupa Thomas* - en universeel op elke mens - van toepassing.
ALGEMEEN	
Die hooflettergebruik in die gedig	❖ Hoofletters kom 3 keer voor: ○ in die titel wanneer haar oupa se naam gegee word. ○ in reël 2 wanneer sy eerste naam gegee word. ○ in strofe 6 met haar ma se woorde: *Pappa is dood*. ❖ Verder is geen ander hoofletters gebruik nie. Die gebrek aan hoofletters is tipies van 'n vrye vers. Die hoofletters wanneer sy na haar oupa verwys, is 'n aanduiding van haar respek vir hom en hoe belangrik hy vir haar was.
'n Voorbeeld van ironie uit strofe 5.	❖ Haar ma het niks oor hulle oupa gesê toe sy bel nie. Dit is ironies, want juis deur haar stilswye kan die spreker aflei dat hy dood is.

3. Tema en boodskap

Die tema hier is verganklikheid/sterflikheid/verlies. Elke mens is verantwoordelik vir sy/haar eie geluk. Hoe jy lewenskwessies benader en verwerk, bepaal jou geluk.

'n Moontlike boodskap is dat kinders/geliefdes sukkel om iemand na aan hulle se dood te verwerk. Kinders moenie uitgesluit word wanneer geliefdes doodgaan nie.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

4. Beeldspraak en stylfigure

Reël	Beeldspraak, stylfigure en klankeffekte	Verduideliking
4	het	Alleenplasing: Die funksie hiervan is om die finaliteit van die dood te beklemtoon.
17	okay	Ironie: Sy sê sy is *okay*, maar verder in die gedig is sy diep geraak deur haar oupa se dood en wil net *dae aaneen huil*.
24	haar woorde het soos vlermuise om my gevlieg	Vergelyking: Haar ma se woorde word met die deurmekaar vliegpatroon van vlermuise vergelyk omdat haar gedagtes so deurmekaar is.
28	sy't	Elisie: sy het
30	het die vlermuise aanhou vlieg	Metafoor: Die vlermuise word nou direk gelyk gestel aan die gevoel van verwarring wat die spreker ervaar oor die lewe wat voortgaan ondanks die verlies wat sy beleef.
24 en 30	haar woorde het soos <u>vl</u>ermuise om my ge<u>vl</u>ieg en het die <u>vl</u>ermuise aanhou <u>vl</u>ieg	Alliterasie: Die vl-alliterasie verbind die vlermuise in r. 24 en r. 30 en beklemtoon die spreker se verwarring. Die verwarrende gedagtes wou nie ophou nie.

5. Toon en stemming

Die toon is peinsend/nadenkend, weemoedig en hartseer.

Die stemming is dié van rebelsheid of opstandigheid. Die spreker is ongelukkig oor die manier waarop haar ma die boodskap van haar oupa se dood aan haar oorgedra het. Sy voel skuldig omdat sy nog geleenthede het wat haar oupa nie meer het nie.

Aktiwiteit 8

Lees weer die gedig en beantwoord dan die volgende kontekstuele vrae:

8.1	Wat dien in versreëls 1 tot 3 as prikkel vir die skryf van hierdie gedig?	(1)
8.2	Waarom is die alleenplasing van die woord "het" in versreël 4 funksioneel? Watter verband het versreël 5 met versreël 3 en 4?	(2)
8.3	Na wie verwys die *ek* in versreëls 15 tot 20?	(1)
8.4	Herlees versreëls 25 tot 30. Op watter manier sluit die afwesigheid van leestekens in versreëls 25 tot 30 by die spreker se gemoedstoestand aan? Hoekom is die gebruik van die "vlermuis"-beeld in versreël 30 effektief?	(2)
8.5	Dink jy dat die herhaling van woorde in versreëls 34 tot 35 en versreëls 42 tot 46 onderskeidelik op die spreker se gemoedstoestand dui? Motiveer telkens jou antwoord. Haal 'n versreël uit versreëls 15 tot 18 aan wat hierdie gemoedstoestand weerspreek.	(3)
8.6	Formuleer die tema van hierdie gedig.	(1)
		10

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Nasienriglyne

Vraag	Antwoord	Punt
8.1	Die datum van *vandag*. /Die feit dat dit die oupa se verjaarsdagdatum is. ✓	1
8.2	Die alleenplasing beklemtoon die finaliteit van sy dood. /die verwydering tussen die spreker en die oupa. /die ewige stilte tussen hulle. /dat die verjaarsdag nie meer gevier kan word nie. ✓ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* EN Die feit dat die oupa dood is, motiveer waarom hy nie meer kan verjaar nie. ✓ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.*	1 1
8.3	Die oupa se kleinkind/die kind wat nie van die oupa kon afskeid neem nie. /die kind wat nie by die begrafnis teenwoordig kon wees nie. ✓	1
8.4	Die afwesigheid van leestekens versterk die onbeheersde gedagtes/losstaande fragmente/warboel in haar kop, wat die ontsteltenis uitbeeld/gemoedstoestand aandui. ✓ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* EN Dit hef die beeld wat in versreël 24 gebruik is uit/beklemtoon die teenwoordig-heid van die dood. /wys dat sy steeds vir die waarheid wag. /dat sy nog nie berusting/ antwoorde het nie. ✓ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.*	1 1
8.5	Ja. Die herhaling van *aanhou* in versreëls 34 en 35 versterk die gedagte dat die lewe oënskynlik normaal aangaan/sy vals moet wees/sy moet voorgee/sy net met haar lewe moet aangaan asof niks gebeur het nie (ten spyte van haar verwarde emosies). ✓ EN Die herhaling van *ek wou huil* in versreëls 42 tot 46 versterk die gedagte dat sy eerder wou treur. /die onregverdigheid dat sy nie kon treur nie. /nie die geleentheid gekry het om uiting aan haar emosies te gee nie. /haar wêreld eintlik vir haar tot stilstand wou kom. ✓ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.* *Die kandidaat kan nie NEE as antwoord aanbied nie.* EN *"belowe dat ek okay sou wees"* ✓	1 1 1
8.6	(Baie) mense sukkel om geliefdes se dood te verwerk./Baie kinders sukkel met die uitsluiting van kinders by geliefdes se dood. ✓	1
		[10]

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Gedig 9

Wie's Hy? – Adam Small

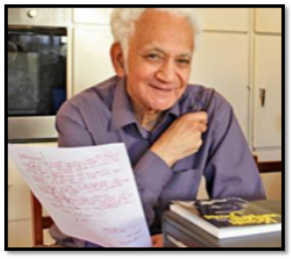

[https://www.colouredsa.co.za/profiles/award-winning-author-poet-and-playwright-adam-small-has-died-aged-79]

Geboortedatum en -plek: Adam Small is op 21 Desember 1936 in Wellington in die Boland gebore. In 1937 trek die gesin na Goree, aan die buitewyk van Robertson se sendingstasie aan die Vinkrivier.
Letterkundige werke en prestasies: Adam Small debuteer in 1957 met *Verse van die liefde*. Ander bekende digbundels sluit in *Kitaar my kruis* (1961) en *Sê Sjibbolet* (1963). Sy hoogaangeskrewe drama *Kanna hy kô hystoe* (1965) is vertaal in Engels.

Adam Small is op 25 Junie 2016 kort ná middernag in die Kingsbury-hospitaal in Claremont, Kaapstad oorlede.

Wie's Hy?

Adam Small

1. *Die poet,*
2. *wie's hy?*
3. *Djulle het so baie bek oorie poet,*
4. *ma wié's hy?*
5. *Is hy rêrag soes djulle dink*
6. *die ou moerie pen ennie ink*
7. *wat in sy study sit en poems dink?*

8. *Nai,*
9. *djulle's mistaken,*
10. *nie hy nie*
11. *ma djúlle is die poets,*
12. *djulle wat innie straat in loep*
13. *ennie gladde bek verkoep*
14. *ma die dinge sien*
15. *en soema net daa God tien hulle roep!*

Uit: *Sê Sjibbolet, Perskor, 1963.*

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Woorde in die gedig

Woorde	Betekenis
poet	Verwys na die digter
Djulle het so baie bek oorie	Julle het so baie te sê
ma	Maar
rêrag soes djulle	Regtig soos julle
die ou moerie pen ennie ink	Die persoon met die pen en die ink
study sit en poems dink	In die studeerkamer sit en gedigte uitdink.
Nai	Nee
djulle's mistaken	Julle maak 'n fout
ma djúlle is die poets	Maar julle is die digters
djulle wat innie straat in loep	Julle wat in die straat loop die gewone mense.
ennie gladde bek verkoep	En glad met die tong wees/altyd 'n antwoord gereed hê.
soema net daa God tien hulle roep!	Sommer net daar God teen hulle roep/roep God as getuie.

Opsomming

Die titel word in versreël 2 en versreël 4 herhaal. Dit dui op die dringendheid van hierdie vraag vir die spreker. Volgens die spreker het die mense die verkeerde idee dat digters slegs die mense is wat in studeerkamers sit en gedigte skryf. Die spreker vra dus of mense dink dat digters geleerdes is wat in die afsondering van hul studeerkamer sit en gedigte met 'n pen skryf. Die spreker beantwoord later in die gedig sy eie vraag. Die gewone mense op straat, dit wil sê ek en jy, is die eintlike digters. Deur die titel in vraagvorm te skryf, word die leser onmiddellik by die inhoud van die gedig betrek omdat dit by die leser 'n nuuskierigheid skep oor die identiteit van die *hy*. Hierdie gedig se inhoud is 'n besinning oor digterskap.

1. Digvorm

Die gedig is 'n vrye vers en het die volgende eienskappe:

- Geen vaste rymskema (tog bietjie rym in gedig)
- Geen vaste ritme
- Lengte van versreëls wissel
- Lengte van strofes wissel
- Herhaling van woorde (wie's hy? /djulle)

Alhoewel die gedig oor die meerderheid van die eienskappe van 'n vrye vers beskik, het die gedig wel hoofletters en leestekens. Dit pas dus goed by die informele aard van die spreker se Afrikaans en by die Afrikaans van die straatdigters.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

2. Analise

Titel: Wie's Hy?	❖ Die gedig begin met 'n vraag en maak daarom die leser nuuskierig en betrek hom by die gedig. ❖ Die titel *Wie's Hy?* wat in versreël 2 en 4 herhaal word, dui op die dringendheid van hierdie vraag vir die spreker. ❖ Die spreker beantwoord later in die gedig sy eie vraag. Die gewone mense, ek en jy, is die digters. ❖ Die woord *Hy* word met 'n hoofletter geskryf en dit dui aan dat die digter hoog geag word.
1. Die poet,	❖ Konnotasie: *poet* is 'n aanduiding dat hierdie nie 'n digter is soos ons dit ken nie. ❖ Die gebruik van die Engelse woord, *poet*, dui op deftigheid, moontlik soos die digter homself sien. ❖ Reël 1 is die antwoord op die vraag wat in die titel gestel word.
2. wie's hy?	❖ Die titel, *Wie's Hy?* word in versreël 2 en 4 herhaal. ❖ Die vraag word beklemtoon deur die alleenplasing daarvan in die versreël. ❖ Dit is 'n retoriese vraag wat die tema van die gedig beklemtoon.
3. Djúlle het so baie bek oorie poet,	❖ Standaardafrikaans: julle het so baie te sê oor die digter. ❖ *Djúlle:* dit verwys na die gewone mense op straat. ❖ *Djúlle* word in strofe 1 herhaal om die luisteraars te oorreed om die spreker te glo. ❖ Die spreker se identiteit is nie bekend nie, maar ons kan aflei dat dit 'n digter kan wees. ❖ Hier in strofe 1 word die tradisionele siening van die digter beskryf. ❖ *baie bek oorie poet*: hierdie metafoor is baie treffend aangesien dit aandui dat almal altyd baie oor digters te sê het. ❖ Die digter hou hom vernaam en diepsinnig; hy dink baie van homself; hy gebruik hoogdrawende taal en Engelse woorde wat met deftigheid geassosieer word.
4. ma wié's hy?	❖ Die herhaling van die titel in reël 2 en 4 dui op die belangrikheid van die vraag. ❖ Die akuut op *wié* dui op beklemtoning. Dit is vir die spreker belangrik om 'n antwoord op hierdie vraag te kry. ❖ Hierdie versreël begin met die teenstellende voegwoord *ma* (maar) en die akuutteken beklemtoon die vraende voornaamwoord *wié's*. Dit ondersteun die dringendheid van hierdie retoriese vraag.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Retoriese vraag dien as herhaling van die tema.
5. Is hy rêrag soes djúlle dink	❖ Die spreker stel die vraag of die digter werklik is soos wat die mense ’n digter vir hulleself voorstel. ❖ Is die digter iemand wat in ’n studeerkamer sit en diepsinnige, onverstaanbare gedigte skryf? ❖ Die leser word by die vraag betrek. Die spreker wil die leser laat nadink oor digterskap/wanneer iemand as 'n digter beskou kan word. ❖ Enjambement: dit ondersteun die rympatroon om die dringendheid van die verkeerde interpretasie te beklemtoon.
6. die ou moerie pen ennie ink	❖ Die *pen* en *ink* verwys na vroeë jare toe mense met ’n vulpen geskryf het. ❖ Die gewone mense dink die digter is die ou met die *pen* in die hand wat in sy studeerkamer sit en gedigte uitdink.
7. wat in sy study sit en poems dink?	❖ Die gebruik van die woord *dink* is hier effektief: dit word in plaas van die woord uitdink gebruik. Dit is korter met een lettergreep en het dus meer trefkrag. ❖ Halfrym: die assonerende i-klanke sluit klankmatig by die dinkproses aan. ❖ Die suggestie word gemaak dat digters afgesonderd leef en werk .
8. Nai,	❖ Die woord *Nai* dui op nee en dit word beklemtoon deur alleenplasing in die versreël. ❖ Die alleenplasing dui op die besliste mening van die spreker dat dit nie net mense in studeerkamers met penne in die hande is wat poësie skryf nie. ❖ Die komma dui ook op ’n ruspose wat die tempo verstadig. ❖ Hierdie is die wending in die gedig. Dit is die keerpunt, want hierna volg die spreker se regstelling van wie nou eintlik die digters is.
9. djúlle’s mistaken,	❖ Die mense is verkeerd as hulle dink dat die digter net iemand is wat agter ’n lessenaar sit en gedigte skryf. ❖ Dit dui daarop dat hulle ’n fout begaan het. ❖ Derdepersoon: dis nie die digter wat homself verduidelik nie.
10. nie hy nie	❖ Dit beteken dat die digter waarvan hy praat, definitief nie net mense met penne in hulle hande en agter lessenaars is nie. ❖ Enjambement: dit beklemtoon die dringendheid van die regstelling.
11. ma djúlle is die poets,	❖ Julle wat in die strate loop/gewone mense kan ook digters wees.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Die spreker onthul in hierdie versreël dat die lesers, die man op straat, gewone mense (met hulle kleurryke taal) die eintlike digters is. ❖ *djúlle* word hier beklemtoon deur ’n akuutteken as ’n poging van die spreker dat sy luisteraars hom moet glo.
12. djúlle wat innie straat in loep	❖ *djúlle*: hierdie woord word drie keer in die gedig herhaal – dit dui op die belangrikheid daarvan dat mense moet besef hoe verkeerd hulle persepsie van ’n digter is. ❖ Volgens die spreker vind ’n mens die regte *poets* op straat/oral. *Poets* is gewone mense, wat nie noodwendig letterlik gedigte skryf nie, maar die vaardigheid om die taal goed en skerp te praat.
13. ennie gladde bek verkoep	❖ *gladde bek*: om glad met jou tong te wees en altyd ’n antwoord gereed te hê. ❖ *ennie gladde bek verkoep:* dit dui op die mense wat in die algemeen kliphard opmerkings en sêgoed oor digters kwytraak. ❖ Die regte *poets* gebruik hulle *gladde* bekke om idees te verkoop of om mense van argumente te oortuig. ❖ Om glad met die mond te wees, is ’n voorbeeld van figuurlike taalgebruik.
14. ma die dinge sien	❖ Hierdie woorde verwys na die goed en kwaad wat die gewone mense raaksien en dui ook aan dat hierdie regte *poets* ’n goeie insig in die mense en hulle probleme het. ❖ *sien*: sulke mense *sien* die dinge waaroor gedigte geskryf kan word.
15. en soema net daa God tien hulle roep!	❖ Hulle spreek die dinge sommer net daar op straat aan deur *God* as getuie te roep. Hulle roepe na *God* is ’n aanklag teen hierdie verkeerde dinge. ❖ Die gewone mense is die digters. Hulle neem fyn waar en sien die lewe soos dit werklik is. ❖ Hulle beleef die lewe se realiteit. ❖ As hulle iets opmerk wat verkeerd is, skroom hulle nie om hulle teen onreg uit te spreek nie.

3. Tema en boodskap

’n Moontlike tema is dat alle mense dieselfde is. Die tema van die gedig is dat die gewone mense ook skeppend kan wees. Almal wat taal speels en kreatief gebruik, is digters. Digterskap is dus nie net om formeel en amptelik te dig nie. Almal wat taal speels en kreatief gebruik, is digters.

Die spreker wil die boodskap uitdra dat mense die verkeerde idee oor digterskap het. Digters is nie verhewe mense wat agter ’n lessenaar sit en gedigte uitdink nie.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

4. Beeldspraak en stylfigure

Reël	Beeldspraak, stylfigure en klankeffekte	Verduideliking
2	wie's	Elisie: die weglating van klank in 'n woord. Hier is dit gebruik om aan te pas by die variant van Afrikaans wat in hierdie gedig gebruik is, 'n tipe spreektaal.
3	baie bek oorie poet	Sinekdogee: *bek* vir baie dinge wat oor digters gesê word. Hierdie metafoor is baie treffend om aan te dui dat almal altyd `n mondvol te sê het. b-alliterasie is hier ter wille van klankeffek gebruik.
7	wat in sy study sit	s-alliterasie asook die halfrym van die assonerende i-klanke is hier ter wille van klankeffek gebruik. Kontras met reël 12: digters in hulle studeerkamers agter lessenaars teenoor mense op straat. Beklemtoon die antwoord op die vraag dat digters nie afgesonder is nie.
13	gladde bek	Sinekdogee: gebruik in die plek van al die humorsin/slim praatjies van mense se kleurvolle taalgebruik. Die gewone mense praat hard/word gehoor/die gewone mense se woorde dra gewig as hulle God aanroep (oor die dinge wat hulle waarneem).

5. Toon en stemming

Die toon is gemoedelik/vriendelik/grappig danksy die variant van Afrikaans wat gebruik is. Dit kan egter ook 'n opswepende/opruiende toon hê as gevolg van die herhalende vrae oor wie die werklike digters nou eintlik is.

'n Ernstige maar soms ook 'n speelse stemming heers in hierdie gedig. As gevolg van die variant van Afrikaans wat gebruik is, kan die stemming ook as informeel ervaar word.

Aktiwiteit 9

Lees die gedig en beantwoord dan die vrae:

9.1	Wie is die aangesprokene in hierdie gedig?	(1)
9.2	Watter stemming oorheers in die gedig?	(1)
9.3	Herlees versreëls 1 − 2 en versreël 10. Is dit nog steeds korrek om te sê dat die eerste strofe uit retoriese vrae bestaan? Motiveer jou antwoord.	(1)
9.4	Watter taalvariëteit oorheers in die gedig? Noem enige kenmerk daarvan soos dit uit die gedig blyk en motiveer waarom die gebruik daarvan geslaagd is.	(3)
9.5	Watter verantwoordelikheid rus, volgens versreëls 13 – 14, op die skouers van die digter? Dink jy die spreker se mening is geregverdig? Motiveer jou antwoord.	(2)
9.6	Wat is die tema en boodskap van hierdie gedig?	(2)
		[10]

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Nasienriglyne

Vraag	Antwoord	Punte
9.1	Die gewone mens/die mens op straat/die mense wat ’n wanopvatting van digters het. ✓ *Jy bied enige EEN van hierdie moontlikhede aan.*	1
9.2	’n Ernstige/speelse/informele stemming ✓	1
9.3	Nee. Retoriese vrae is vrae waarop daar geen antwoord is nie, maar die spreker gee self later ’n antwoord op sy vraag. ✓	1
9.4	Kaaps/Kaapse Afrikaans/informele Afrikaans ✓ Die gebruik van Engelse woorde/palatalisasie/assimilasie/Die gebruik van die *oe*-klank i.p.v. ’n lang *o*-klank/Weglating van eindklanke in woorde. ✓ *Jy bied enige EEN of ’n soortgelyke motivering aan.* **EN** Die informele taalgebruik/variant van Afrikaans maak die spreker geloofwaardig/pas by die milieu van die gedig. ✓	1 1 1
9.5	Die digter moet (dadelik) onreg aanspreek. ✓ Ja. Digters moet deur hul skryfwerk die samelewing van onreg/verkeerde dinge bewus maak./is die spreekbuis van ’n gemeenskap. **OF** Nee. Digters is dit nie aan die publiek verskuldig om sosiale kwessies aan te spreek nie, maar kan eerder eie mooi gedagtes neerpen. ✓ *Jy bied ’n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.*	1 1
9.6	Temas: Almal wat die taal speels/kreatief gebruik, is digters./Die gewone mens kan ook skep./skeppend/kreatief werk./Digterskap is nie slegs om formeel/amptelik te dig nie. ✓ *Jy formuleer enige tema wat relevant tot die inhoud van die gedig is.* **EN** Boodskap: Ek kan ook ’n digter wees as ek oor dinge skryf wat verkeerd is in ons samelewing/Ek kan ook ’n digter wees as ek my taal speels/kreatief inspan om te skep. ✓ Jy formuleer ’n eie boodskap wat relevant tot die inhoud van die gedig is.	1 1
		[10]

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Gedig 10

’n vigslyer sterf – Vincent Oliphant

[https://www.litnet.co.za/author/vincent-oliphant/]

Geboortedatum en -plek: Vincent Oliphant is op 8 April 1954 op Alicedale, ’n klein dorpie in die Oos-Kaap, naby Port Elizabeth, gebore.
Letterkundige werke en prestasies: Sy eerste gedigte verskyn in die nuusbrief van die letterkundige vereniging op universiteit. Sonder om sy gedigte na tydskrifte te stuur debuteer hy dan met die bundel “*Bloed vloei in stilte*” in 1983. In Maart 2005 kry hy ’n toekenning van die ATKV vir sy inspirerende digkuns.

’n vigslyer sterf

Vincent Oliphant

1. *die takelwerk word afgetakel*
2. *stadig sien sy geliefdes hom inplof*
3. *die bekende vlees na binne stort*
4. *hulle sien hom reeds stof word*

5. *iets wil huil oor die bros vel*
6. *wat soos dun seil oor brose stokke lê*
7. *oor die mond wat iets wil sê*

8. *die gewig van lug*
9. *is vir die hand te swaar*
10. *die lyf*
11. *nou klein en seer*
12. *het byna alles reeds verleer*

13. *net die oë bly groter staar*
14. *soek na raad teen al die skade*
15. *na die genade van sag gaan*
16. *na verstaan*

Uit: *Poësiepalet,* Vivlia, 2007.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Woorde uit die gedig

WOORD	BETEKENIS
takelwerk	Stel katrolle; hystoestel om swaar voorwerpe op te hys. Dit wat dus ons liggaam regop hou, die spiere en beendere, is die takelwerk.
afgetakel	Agteruitgang (figuurlik – raak al sieker)
inplof	Gebou wat deur die gebruik van plofstof na binne instort.
vlees	spiere/vleis
bros vel	kan maklik breek; broos
brose stokke	Die *brose stokke* is sy bene wat so dun lyk soos *stokke* wat maklik kan breek.
genade	Uitkoms/verlossing
sag gaan	Sterf (sag gestel)

Opsomming

Die gedig handel oor ’n vigslyer wat op sterwe lê.

Die spreker beskryf met deernis die fisieke agteruitgang van ’n vigslyer. Sy lyf en gesig word elke dag maerder. Hy verduur baie pyn. Die persoon neem nie meer werklik waar wat om hom gebeur nie. Die dood gaan vir hom ’n genade wees.

Aan die einde bevraagteken hy nie meer sy lot nie, maar aanvaar dit.

1. Digvorm

Die gedig, ’n vigslyer sterf, kan beskou word as ’n vrye vers. Daar is geen hoofletters of leestekens nie. Geen vaste ritme kom voor nie. Die lengte van die versreëls en strofes wissel. Die herhaling van die s-alliterasie en a-assonansie, die enjambemente, paarrym in die laaste twee versreëls en die deurlopende sterfmotief, bind die gedig tog ’n eenheid en verskaf ’n vloeiendheid.

Die gedig bestaan uit 16 versreëls. Daar is 4 strofes van wisselende lengtes:

Strofe 1: 4 versreëls (Kwatryn)

Strofe 2: 3 versreëls (Tersine)

Strofe 3: 5 versreëls (Kwintet)

Strofe 4: 4 versreëls (Kwatryn)

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

2. Analise

STROFE 1	
1. die takelwerk word afgetakel	❖ Die *vigslyer* word metafories gesien as ’n seilskip wat *afgetakel* word. Hy kan dus nie meer verder seil nie. Letterlik: die takelwerk (hystoestel) van ’n skip losmaak en verwyder. Figuurlik: die vigslyer se liggaam word deur die siekte afgetakel; die MIV-virus val die persoon se liggaam aan en verswak dit stelselmatig.
2. stadig sien sy geliefdes hom inplof	❖ Die woord *inplof* verwys na wanneer ’n gebou met plofstof gesloop word en ineenstort. Net so takel die Vigs-virus die vigslyer se liggaam af sodat dit uiteindelik ineenstort. ❖ Ironie: (Stadig *inplof*) *inplof* kan nie stadig gebeur nie; neem slegs sekondes. Anders as die gebou gebeur die aftakeling van die *vigslyer* se liggaam deur die siekte stadig. ❖ Die *vigslyer* se *geliefdes* is die mense wat hom ken en vir hom omgee, wat sien hoe hy stadig agteruitgaan; vir hulle is sy liggaam *die bekende vlees*. Hulle huil oor sy agteruitgang. Sy liggaam is besig om in te gee. ❖ s-alliterasie – ondersteun die stadige proses van die aftakeling klankmatig.
3. die bekende vlees na binne stort	❖ *vlees*: (eufemisme) *vlees* word gebruik om die woord vleis sagter te stel, ’n sinoniem vir die liggaam en pas by stemming en toon van die gedig. ❖ *stort*: hou verband met die woord *inplof* in reël 2. ❖ Uiterlik en inwendig is die siekte besig om groot skade aan te rig. Sy liggaam is besig om agteruit te gaan.
4. hulle sien hom reeds stof word	❖ Verwysing na Genesis 3:19 in die Bybel: “Stof is jy en jy sal weer stof word.” (interteks) ❖ Hulle sien hoe hy al verder agteruitgaan en nader beweeg aan die dood. ❖ s-alliterasie – ondersteun die aftakelingsproses klankmatig.
STROFE 2	
5. iets wil huil oor die bros vel	❖ Sy geliefdes *wil huil* oor die *vigslyer*, want hy is uitgeteer en maer, sy skelet (bene) is duidelik sigbaar onder sy dun *vel*. ❖ *bros vel*: kan maklik breek; broos

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

6. wat soos dun seil oor brose stokke lê	❖ *broos*: Letterlik = kan maklik breek. Figuurlik = weerloosheid/breekbaarheid. ❖ Metafoor: Die *brose stokke* is sy bene wat so dun lyk soos *stokke* (dun takelwerk op `n seilskip wat deur die seile bedek word) wat maklik kan breek. ❖ Die woorde *bros* en *brose* sluit bymekaar aan en dui albei op breekbaarheid. ❖ Vergelyking: Die fisiese aftakeling van die *vigslyer* word met `n treffende vergelyking beskryf: Die *vel* word vergelyk met `n *dun seil*, wat aansluit by die seilskip-beeld in reël 1.
7. oor die mond wat iets wil sê	❖ Hy probeer om te praat. Die *vigslyer* het so verswak dat hy nie meer kan praat nie en dat sy pogings net by *wil* bly. ❖ Sinekdogee: *die mond* verteenwoordig alles wat hy wil sê.
STROFE 3	
8. die gewig van lug	❖ *lug* is gewigloos daarom word daar eintlik na die aarde se swaartekrag verwys.
9. is vir die hand te swaar	❖ Hy kan nie eers sy *hand* oplig nie. ❖ Hiperbool: Dit is asof die *gewig van lug* so swaar op hom afdruk dat hy nie meer sy hande kan oplig nie. Dit is oordrywing/hiperbolies om die moegheid en uitgeputheid van die *vigslyer* as gevolg van die siekte te beklemtoon.
10. die lyf	❖ *die lyf* verwys simbolies na die uiterlike van die *vigslyer.*
11. nou klein en seer	❖ Hy het baie maer geword, sodat hy *klein* vertoon. Sy benerige liggaam ervaar pyn as gevolg van die siekte. ❖ Parentese: al staan dit nie tussen kommas of hakies nie, is dit ekstra inligting om die toestand van sy liggaam te beskryf. Die *klein* (maer) en *seer* (pynlike) liggaam word hierdeur beklemtoon.
12. het byna alles reeds verleer	❖ *die lyf* het alles wat hy voorheen kon doen, vergeet. Die *vigslyer* kan nie meer sy liggaamsfunksies beheer nie. ❖ Personifikaie: net ’n mens se verstand kan iets *verleer*, die lyf self kan nie leer of *verleer* nie.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

STROFE 4	
13. net die oë bly groter staar	❖ Dit lyk of die *vigslyer* se *oë groter* word, maar dit is nie werklik so nie. ❖ Sy *oë* is ingesonke in die oogkaste. Dit is sy lyf en gesig wat maerder word en dan lyk die *oë groter*. Die *oë* van die mens is die vensters van sy siel.
14. soek na raad teen al die skade	❖ Die *vigslyer* se *oë* soek na drie goed: raad, genade en verstaan. ❖ Die groot starende oë **soek** (vergeefs) na ***raad*** teen al die *skade* wat die siekte meegebring het. ❖ Personifikasie: Net 'n mens kan raad soek/vra; sy oë kan nie raad soek nie.
15. na die genade van sag gaan	❖ Die oë **soek** *na die* ***genade*** *van sag gaan*. Dit wil sê hy smag daarna om sonder pyn, dalk in sy slaap, te kan sterf. ❖ *sag gaan* = eufemisme om die woord dood te versag.
16. na verstaan	❖ Die oë **soek** *na* ***verstaan***. Hy soek na begrip van die spreker of ander mense wat hom kom besoek, al kan hy nie meer praat nie. OF Hy soek na begrip oor hoekom hy so 'n dood moet sterf. ❖ Klimaks: a) Van al die sake waarmee die *vigslyer* worstel, word *verstaan* laaste genoem om te beklemtoon hoe belangrik dit is om te *verstaan* wat met jou gebeur/hoekom so iets met jou gebeur. b) Die vigslyer se begrip van sy siekte/dat die dood verlossing bring, word as klimaks gestel. Hy bevraagteken nie meer sy lot nie, maar aanvaar dit.

ALGEMEEN	
Rymskema	Gebroke rym Funksie: Dit sluit aan by die gebrokenheid van die vigslyer as gevolg van sy siekte sowel as die gebrokenheid van sy geliefdes. Die laaste twee versreëls van elke strofe rym en bind die strofe tot `n eenheid saam.
Strofebou	Die lengtes van die strofes wissel en daar is geen vaste strofebou of struktuur nie.
Klimaks	Versreël 16 – die gedig handel oor 'n vigslyer se begeerte of smagting om te kan verstaan waarom die siekte hom getref het.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Titel	Die titel *'n vigslyer sterf* ontsluit die inhoud van die gedig en die leser weet dadelik waaroor die gedig gaan handel, naamlik *'n vigslyer* wat gaan sterf. Dit is universeel. Dit praat van `n vigslyer wat na enige vigslyer verwys wat terminaal siek is. Die titel sluit ook by die slotstrofe aan omdat die titel *`n vigslyer sterf* en die woorde *sag gaan* in die slotstrofe verband hou met mekaar. Albei dui op die sieke se naderende dood. Sterf is in die teenwoordige tyd. Hy het nog nie gesterf nie.

3. Tema en boodskap

Tema: Vigs is 'n aktuele, hedendaagse probleem. Vir 'n terminaal siek mens is die dood 'n verlossing.

Boodskap**:** Die boodskap handel oor die fisiese pyn, verwyt, oordeel en vrae wat die vigslyer en sy familie ervaar.

4. Beeldspraak en stylfigure

Reël	**Benoem die volgende voorbeelde van beeldspraak of stylfigure:**	
	BEELDSPRAAK	
5-6	bros vel ... dun seil ...	Metafoor: die vel word vergelyk met 'n dun seil om die weerloosheid van die vigslyer te beklemtoon.
6	dun seil	Metafore: Die vel word gesien as *dun seil*, wat aansluit by die seilskipbeeld in r. 1, wat lê bo-oor die *brose stokke*.
6	brose stokke	Metafoor: Sy gebeendere word gelykgestel aan brose stokke.
5-6	die bros vel wat **soos** dun seil oor brose stokke lê	Vergelyking: Die vel van die vigslyer word vergelyk met 'n skip se seil om die vigslyer se uitgeteerde lyf treffend te beskryf.
	STYLFIGURE	
2	**stadig** sien sy geliefdes hom **inplof**	Ironie: Inplof is nie iets wat stadig gebeur nie, dit is iets wat binne sekondes plaasvind, maar die aftakeling van die vigslyer se liggaam vind stadig plaas.
3	die bekende vlees na binne stort	Eufemisme: *vlees* is 'n meer versagtende woord as vleis en pas by die deernisvolle stemming van die gedig.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

9	is vir die hand te swaar	Hiperbool: Oordrywing om aan te toon hoe swak die vigslyer is, want selfs lug is vir hom te swaar.
15	sag gaan	Eufemisme: Die woorde *sag gaan* word gebruik in plaas van sterwe.
16	na verstaan	Klimaks: Die *vigslyer* bevraagteken nie meer sy lot nie, maar maak vrede met die siekte wat sy lewe gaan eis. Hy probeer egter nog verstaan waarom die siekte hom getref het.

5. Toon en stemming

Die toon is hartseer. Die vigslyer ervaar aanvanklik woede, bitterheid en onsekerheid oor sy siekte. Later vind hy berusting in sy lot.

Die oorheersende stemming in die gedig is somberheid, hartseer of ontnugtering. Dit veroorsaak ’n gevoel van deernis by die leser.

Aktiwiteit 10

Lees weer die gedig en beantwoord dan die volgende vrae:

10.1	Wie is "sy" in versreël 2?	(1)
10.2	Benoem die stylfiguur in versreël 3.	(1)
10.3	'n Deurlopende metafoor word in versreël 1–4 aangetref. Waaraan word die "vigslyer" gelykgestel? Wat word met dié metafoor geïmpliseer?	(2)
10.4	Skryf TWEE aanhalings uit versreël 5–12 neer wat aandui dat die "vigslyer" baie moeg is.	(2)
10.5	Noem TWEE redes waarom versreël 16 as die klimaks van die gedig beskou kan word. Waarom is die alleenplasing van die slotwoorde effektief?	(3)
10.6	Dink jy die somberheid in die slot ondersteun die titel? Motiveer jou antwoord.	(1)
		[10]

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Nasienriglyne

Vraag	Antwoord	Punt
10.1	Die vigslyer √	1
10.2	Eufemisme √	1
10.3	Aan die sloping/inploffing/aftakeling van 'n gebou/takelwerk van 'n skip wat afgetakel word. √ Die persoon kan nie verder leef nie/sterf. √	1 1
10.4	"die mond wat iets wil sê"/ "die gewig van lug is vir die hand te swaar" √√ *Die kandidaat bied TWEE aanhalings vir EEN punt elk aan.*	2
10.5	Die hoofsaak waarna die vigslyer "soek" word laaste opgenoem. Die vigslyer se begrip van sy siekte/dat die dood verlossing bring, word as klimaks gestel. Van al die sake waarmee die vigslyer worstel, word "verstaan" laaste genoem om te beklemtoon hoe belangrik dit is om te verstaan wat met jou gebeur/ hoekom so iets met jou gebeur. Dit is belangrik dat die omstanders die vigslyer/en sy/haar situasie moet verstaan. √√ *Die kandidaat noem enige TWEE antwoorde vir EEN punt elk.* *Dit hef die woorde uit/beklemtoon die vigslyer se soeke na begrip/* *Die insig waartoe die vigslyer in sy lyding kom, word beklemtoon.* √	2 1
10.6	Ja Die somberheid versterk/ondersteun die feit dat iemand sterf./ondersteun die feit dat die dood met baie onsekerheid/soeke na vrae gepaardgaan. √ *Die kandidaat kan nie NEE as antwoord aanbied nie.*	1
		[10]

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Gedig 11

Versagtende omstandighede – Peter Snyders

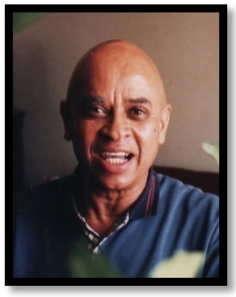

[https://versindaba.co.za/2009/12/04/peter-james-snyders-gn-ordinary-mens/]

Geboortedatum en -plek: Peter James Snyders is gebore in Wynberg, Kaap op 14 November 1939. Hy word groot in Wynberg en Athlone.

Letterkundige werke en prestasies: Op skool begin hy skryf omdat hulle 'n stukkie koek gekry het as hulle iets kon voordra en opvoer. *'n Ordinary mens* (1982) is sy debuutdigbundel, terwyl hy ook *'n Waarskynlike mens* (1992) en *Tekens van die tye* (2002) publiseer het.

Die digter Peter James Snyders is 75 jaar oud.

Versagtende omstandighede

Peter Snyders

1. *Oe Here, ek hoor dis soe wonnerlik*
2. *innie hiemel,*
3. *maa Here, vergiewe,*
4. *die hiemel issie my soort liewe,*
5. *ek hou van sing en harpmusiek*
6. *maa ek sal lugsiek kry as ek moet vlieg.*

7. *En Here, dit sal hel vi my wies*
8. *om met niks-doen myself elke dag te vervies;*
9. *en sover dit die goudstrate*
10. *en pearly-gates betref,*
11. *wat baat dit?*
12. *Klip en teer is veels meer werd.*

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Maa Here, hou my baas aseblief tog daa
want waa hy nie kan exploit nie
is hy tog te naar;
en hou hom dop want sonner om te aarsel
sal hy stilletjies, agteraf, die engeltjies martel.

Ja, Here, ekket my foutjies oek
en waar amil perfek is
sal ek heeldag vloek,
want volle perfection en contentment
sal my torture tot binne-in my fonnement.

En dan boenop hoor ek
seks is yt –
soe stuur my aire hel toe
of waar ek my talent kan gebryk.
En as ek te goed is
om gebraai te word
laat my lieweste trug kom, Lord

as kunstenaar na 'n land
in 'n historiese tyd –
soes Suid-Afrika,
waar ek kan teer
op 'n tesamebeleid.

En tussen die revolutions
(hou my aanie underdog se kant)
sorg dat ek by Florrie
(vroeër mevrou Soetwater)
voorit te laat is, beland.

Laat my dan liewer hier
oppie aarde ly
as om vir iewag in u
grafstienhiemel te bly.

Uit: *'n Waarskynlike mens,* Unison, 1992.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Woorde in die gedig

Woord	Betekenis
soe wonnerlik	So wonderlik
innie hiemel	In die hemel
vergiewe	Vergewe
die hiemel issie my soort liewe	Die hemel is nie my soort lewe nie.
lugsiek	Naarheid/mislikheid a.g.v die skommeling van ’n vliegtuig.
vi my wies	Vir my wees
pearly-gates	Poorte van die hemel
want waa hy nie kan exploit nie	Waar hy nie kan uitbuit nie.
ekket my foutjies oek	Ek het ook my foutjies.
amil	Almal
perfection en contentment	Volmaaktheid en selftevredenheid
torture tot binne-in my fonnement.	Martel tot in my fondament/fondasie/siel/wese
boenop	Boonop
soe stuur my aire hel toe	So stuur my eerder hel toe
lieweste trug kom, Lord	Liewers terugkom Here
revolutions	Opstande
aanie underdog	Aan die buiteperd/verdrukte
iewag	Ewig
grafstienhiemel	Grafsteenhemel

Opsomming

In plaas van ’n lewenslange vonnis in die hemel, vra die spreker dat versagtende omstandighede, soos moeilike werks- en grootwordomstandighede, in ag geneem word en hy dan liewer sy vonnis op aarde uitdien.

Die gedig is in ’n variant van Afrikaans geskryf. Die klanke is vir baie mense vreemd op die oor. ’n Naïewe eerstepersoon-spreker is in ’n gesprek met God en omdat hy weinig begrip het van wat die hemel of die hiernamaals eintlik behels, ironiseer hy hom veral as hy na die hemel in aardse terme verwys. Deur middel van ironie word die spot gedryf met mense wat oningelig oor die hiernamaals is.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

1. Digvorm

Die gedig kan as ’n spotdig (hekeldig / satire) beskou word. Die hemel word as metafoor gebruik om te spot met:

- sosiale groeperings soos baas en klaas;
- menslike tekortkominge soos vloek, seks en uitbuiting; en
- sosiale ongelykheid en maatskaplike kwessies.

Die versreëls en strofes het wisselende lengtes. Dit gee aan die gedig `n gesprekstrant, want die spreker praat direk met die Here.

Die gedig bestaan uit:

- Agt strofes met geen vaste strofebou
- Geen vaste eindrymskema, maar wel halfrym
- Versreëllengtes verskil
- Leestekens en hoofletters kom wel voor.

2. Analise

Die gedig moet in konteks van die moeilike situasie waarin proteskunstenaars in die era voor 1994 hulle bevind het, gelees word. Baie digters wat protesgedigte geskryf het oor die politieke bestel van daardie tyd, is in hegtenis geneem en voor die hof gedaag waar hulle hulle politieke oortuigings moes gaan verdedig. Daarom is daar fyn gespot met die hemel omdat die bevoorregtes dikwels gesien is as mense wat in die hemel is.	
STROFE 1	
1. Oe Here, ek hoor dis soe wonnerlik	❖ *Oe* in plaas van O en *soe* in plaas van so wys op die variant van Afrikaans. ❖ Assimilasie: *wonnerlik.* Hierdie variant van Afrikaans word gekenmerk deur verskeie assimilerende klanke en Engelse woorde. ❖ *Oe Here* – spreker spreek die Here direk aan asof in gebed. ❖ Die *hoor* verwys na die onkunde wat hy het oor die hemel.
2. innie hiemel,	❖ Hierdie versreël word tipografies ingekeep om die woord *hiemel* te beklemtoon. ❖ *hiemel*: woonplek van God en sy engele waarheen die regverdiges, volgens die Bybel, na hulle dood gaan. ❖ *hiemel* in plaas van hemel. ❖ Assimilasie: *innie* = in die
3. maa Here, vergiewe, 4. die hiemel issie my soort liewe,	❖ *maa* in plaas van maar = Weglating van konsonante aan die einde van die woord. ❖ Assimilasie: *issie* = is nie ❖ *vergiewe* en *liewe* in plaas van vergewe en lewe. ❖ Die spreker gee dadelik sy redes (pleit om versagting) waarom hy nie hemel toe wil gaan nie; waarom hy nie in die wonderlike hemel sal inpas nie. ❖ Sy eenvoudige lewe sal verhoed dat hy in die hemel, volgens hom, inpas.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

5. ek hou van sing en harpmusiek	❖ *harpmusiek* = musiek wat met engele geassosieer word. ❖ *sing en harpmusiek* word tradisoneel met hemel verbind.
6. maa ek sal lugsiek kry as ek moet vlieg.	❖ Hier probeer hy aan die Here verduidelik hoekom dit nie goed sal wees om hom hemel toe te stuur nie. ❖ lugsiek: naar/mislik as gevolg van die skommeling van ’n vliegtuig (soortgelyk aan karsiek). ❖ Hy is nie gewoond aan vlieg nie, want hy is te arm. ❖ Praat in menslike terme vanuit ’n aardse perspektief. ❖ Die hemel word met die lugruim geassosieer. ❖ Rede 1 hoekom die hemel nie vir hom is nie: hy sal lugsiek raak.
STROFE 2	
7. En Here, dit sal hel vi my wies	❖ *hel* = paradoksale teenstelling (met hemel) ❖ Hy beklemtoon sy pleidooi dat hy nie wil hemel toe gaan nie wanneer hy sê dat die hemel vir hom *hel* sal wees. ❖ *vi* = vir - Weglating van konsonante aan die einde van woorde. ❖ *Wies* = wees
8. om met niks-doen myself elke dag te vervies;	❖ Hy hou nie daarvan om niks te doen nie, daarom sien hy nie kans vir ’n lewe van niksdoen in die hemel nie. ❖ Rede 2 waarom die spreker voel die hemel is nie vir hom nie, is omdat hy nie wil gaan sit en niks doen nie.
9. en sover dit die goudstrate	❖ *goudstrate*: strate wat geplavei is met goud is ’n algemene term om na die hemel te verwys en kom voor in Openbaring (interteks). ❖ *Goudstrate* is vir die spreker ’n abstrakte begrip. ❖ Selfs die strate van goud maak nie die hemel aanloklik nie.
10. en pearly-gates betref,	❖ *pearly-gates*: pêrelpoorte is ’n algemene term om na die ingange van die hemel te verwys en word genoem in Openbaring 21 (interteks). ❖ Tipografiese inkeping hef die ruimte naamlik die hemel uit.
11. wat baat dit?	❖ Hierdie vraag is bewys dat hy nie die waarde van die *goudstrate* en *pearly-gates* hoog aanslaan nie. ❖ Die aardse het vir hom meer betekenis. ❖ Hy word nie beïndruk deur pêrels of goud nie. ❖ Retoriese vraag, want die leser word betrek.
12. Klip en teer is veels meer werd.	❖ Die aardse, gewone teerstrate is vir hom *meer werd*. ❖ Prakties, nuttig.
STROFE 3	
13. Maa Here, hou my baas asseblief tog daa	❖ Rede 3 waarom hy beslis nie hemel toe wil gaan nie, is omdat hy sy *baas* daar sal aantref. Sy *baas* is ’n nare mens wat mense uitbuit en selfs engele sal martel. ❖ Dit is ironies aangesien die nare *baas* nie in die hemel hoort nie. ❖ Metafoor: baas kan ook verwys na die heersende klas. ❖ Weglating van konsonante aan die einde van woorde Maa (maar) en *daa* (daar) en *waa* (waar) – *r. 14.*

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

14. want waa hy nie kan exploit nie	❖ Daar is genoeg mense in die hemel om hom dop te hou dat hy nie ander mense/engele kan uitbuit nie. ❖ Ironie: Die werkgewer buit sy werkers uit, maar hy is in die hemel. ❖ *Exploit:* uitbuit
15. is hy tog te naar;	❖ *naar* – onaangenaam/aaklig
16. en hou hom dop want sonner om te aarsel	❖ Assimilasie – *sonner* = sonder ❖ *aarsel* - Sonder om te dink/te huiwer ❖ Hy waarsku dat sy baas dopgehou moet word omdat hy gewetenloos is. ❖ Strydig met gebed word die Here gewaarsku om hom dop te hou, sy baas is ’n skelm. ❖ Die hemel is nie ’n tronk waar jy dopgehou word nie.
17. sal hy stilletjies, agteraf, die engeltjies martel.	❖ Sy baas is so agterbaks dat as hy dink niemand kyk nie, sal hy selfs die engele sleg behandel. ❖ *engeltjies* – gebruik die verkleining om die marteling erger te laat klink. ❖ *engeltjies* het ’n dubbele betekenis. Dit kan verwys na die hemelwesens, maar ook na goedhartige/goedgelowige mense. ❖ *agteraf* - in die geheim ❖ *martel* - iemand doelbewus seermaak. ❖ Dieselfde ritme vestig die aandag op *aarsel (r. 16) en martel.* ❖ Sy baas sal ook goedhartige mense uitbuit.
STROFE 4	
18. Ja, Here, ekket my foutjies oek	❖ Die spreker is meer as bereid om sy eie foute te erken. Hy glo dus self dat hy nie goed genoeg vir die hemel is nie. ❖ *foutjies* – eufemisme, want hy probeer voorgee dat sy foute nie so ernstig is nie en probeer homself verontskuldig. Hy spot fyn met sy eie foutjies. ❖ *ekket*: ek het ❖ Bely foute soos in ’n gebed.
19. en waar amil perfek is	❖ *Amil* = almal (Assimilasie) ❖ In die hemel is almal sondeloos sonder foute (engele – *perfek*)
20. sal ek heeldag vloek,	❖ Hy sal die perfektheid/volmaaktheid nie kan hanteer nie, want hy *vloek heeldag.* ❖ Rede 4 waarom hy nie wil hemel toe gaan nie, is omdat daar nie in die hemel gevloek word nie.
21. want volle perfection en contentment	❖ *perfection*: volmaaktheid, perfeksie ❖ *contentment*: tevredenheid ❖ Die mense in die hemel wat altyd volmaak, perfek en tevrede is (of voorgee) sal hom irriteer (martel) tot in sy diepste wese (fondament). ❖ Hy verkies onvolmaaktheid van die aardse bo die volmaaktheid van die hemel.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

22. sal my torture tot binne-in my fonnement.	❖ *torture*: Afrikaans - martel ❖ *fonnement* = fondament (assimilasie)
STROFE 5	
23. En dan boenop hoor ek	❖ *boenop* = boonop ❖ *hoor* word hier vir die tweede keer in die gedig gebruik en hou verband met *hoor* in die eerste versreël: hy praat nie uit eie ervaring nie.
24. seks is yt –	❖ Hier verwys die spreker na die seksuele. ❖ As *seks* nie toelaatbaar in die hemel is nie, wil hy liewer hel toe gaan. ❖ *yt* = uit: Ontronding = *yt* in plaas van uit. ❖ Rede 5 hoekom die die spreker nie in die hemel hoort nie, want *seks is yt.* ❖ Die funksie van die aandagstreep is dat seks ’n belangrike deel van sy lewe is en daarom verkies hy om eerder hel toe te gaan.
25. soe stuur my aire hel toe	❖ Die spreker wil liewer *hel* toe gaan. ❖ *soe* = so ❖ Metatesis of klankverspringing, *aire* i.p.v. eerder. ❖ Die spreker wil eerder hel toe gaan en as hy nie in die hel pas nie, terug aarde toe kom.
26. of waar ek my talent kan gebryk.	❖ Ontronding = *gebryk* (gebruik) ❖ Die spreker is verontwaardig omdat hy dink dat hy talente het op hierdie gebied, want hy noem later dat hy nog by `n ene Florrie Soetwater wil gaan kuier voor dit te laat is. ❖ Die spreker dink hy is ’n bedrewe minnaar. ❖ Hy verwys spottenderwys/humoristies na sy vermoë in die bed as ’n *talent.*
27. En as ek te goed is	❖ As hy te *goed is* vir die hel, wil hy dan maar eerder terugkom aarde toe.
28. om gebraai te word	❖ *gebraai te word* – in die hel se vuur te brand ❖ Sluit aan by humoristiese toon van die gedig.
29. laat my lieweste trug kom, Lord	❖ *Lord* – dubbelbetekenis kan verwys na die Here self of na ’n regter in die hof wat in Afrikaans aangespreek word as Edelagbare en in Engels as “My Lord”. ❖ Uitkapping of sinkopee kom voor in die volgende: *lieweste trug* in plaas van liewerste terug. ❖ Enigste strofe wat sonder ’n leesteken eindig, want die enjambement visualiseer dat hy wil *trug kom* aarde toe en bly wat hy is nl. ’n proteskunstenaar. Hy is tevrede met wat hy is.
STROFE 6	
30. as kunstenaar na ’n land	❖ Hy wil terugkom aarde toe as ’n digter/*kunstenaar* in Suid-Afrika in die belangrike historiese tyd wat die land rondom 1994 deurmaak. ❖ Tydperk voor en na die demokratiese verkiesing in 1994.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Die inkeping beklemtoon wat hy bitter graag sal wil doen: om *as kunstenaar* terug te keer na die land. ❖ Uitheffingstegniek: inkeping dui aan dat die gedagte van die vorige strofe af oorloop. ❖ As woordkunstenaar wil hy die ongeregtigheid aanspreek.
31. in ’n historiese tyd –	❖ *historiese* – geskiedkundige ❖ Aandagstreep vestig aandag op die politieke veranderings in Suid-Afrika, die land wat in die *historiese tyd* verkeer. ❖ Verwys na die ou Suid-Afrika, voor die afskaffing van apartheid.
32. soes Suid-Afrika,	❖ *soes* = soos
33. waar ek kan teer	❖ Hy sal kan voordeel trek uit die nuwe beleid: hetsy ekonomies sowel as die materiaal wat hy gaan kry om oor te skryf/dig. ❖ *teer* – jy doen self niks nie, maar leef op die koste van ander. ❖ Dui op die swakheid van die politieke bestel van die tyd waar dit vir mense maklik was om dit tot hulle eie voordeel te gebruik.
34. op ’n tesamebeleid.	❖ *tesamebeleid*: Neologisme/nuutskepping. ❖ *tesamebeleid* = ’n beleid waar daar nie meer apartheid is nie en dus nie meer aparte geriewe en woonbuurte nie; die teenoorgestelde van apartheid. ❖ Die gedig dateer uit 1992, net na die toespraak van FW de Klerk op 2 Februarie 1990 oor die aanbreek van ’n nuwe politieke bedeling in Suid-Afrika en die wegdoen met Apartheid.
STROFE 7	
35. En tussen die revolutions	❖ In hierdie strofe verskil die spreker se versoek van die vorige strofes. Sy twee versoeke in hierdie strofe gaan oor sy lewe hier op aarde <u>voor</u> hy doodgaan, terwyl die versoeke in die ander strofes gaan oor die lewe <u>na</u> die dood. ❖ *revolutions* – opstande ❖ Die opstande wat gaan voorkom tydens die oorgangstydperk. ❖ Algehele verandering van politieke bestel na apartheid. ❖ Opstande en optogte teen die regering.
36. (hou my aanie underdog se kant)	❖ *underdog* – die onderdrukte ❖ Hy wil aan die *underdog* se kant wees omdat hy nog altyd aan die onderdruktes se kant baklei het. ❖ Assimilasie = *aanie* (aan die) ❖ Uitheffingstegniek – parentese: wil aan die onderdrukte se kant wees, lewer kommentaar dat onderdruktes soms die onderdrukker word.
37. sorg dat ek by Florrie	❖ As kunstenaar kan hy die nuwe lewe in die nuwe land op papier vaslê. Dit sal vir hom hemel op aarde wees, veral omdat hy seksuele genot met *Florrie* Soetwater kan ervaar.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Voordat een van hulle dalk oorlede is of te oud is of voordat sy dalk iemand anders ontmoet.
38. (vroeër mevrou Soetwater)	❖ Sy was *vroeër mevrou Soetwater* = haar man is oorlede of sy is geskei. ❖ Woordspeling by *mevrou Soetwater* sinspeel ook op die seksuele genot.
39. voorit te laat is, beland.	❖ *Voorit* = voordat dit (Assimilasie) ❖ Sluit aan by r. 24 en r. 26 – wil saam met *Florrie* sy talent geniet.
STROFE 8	
40. Laat my dan liewer hier	❖ Hy verkies ’n lewe op aarde/sy roeping as kunstenaar bo die hiernamaals in ’n koue en dooie grafsteenhemel. ❖ *Versagtende omstandighede* sal vir die spreker wees om toegelaat te word om op die aarde te bly. ❖ Reël 39 is gebedstaal.
41. oppie aarde ly	❖ *oppie* = op die (Assimilasie) ❖ Hy verkies dit om eerder as protesdigter op die aarde swaar te kry/vervolg te word as om in die hemel te bly.
42. as om vir iewag in u	❖ Hy vind dus te midde van sy moeilike leef- en werkomstandighede, tóg vreugde in sy bestaan. ❖ *iewag = ewig*
43. grafstienhiemel te bly.	❖ *grafstienhiemel*: plek vir dooies, hemel waar daar nie pret en plesier is nie (Die Bybel noem sekere skrifgeleerdes en fariseërs witgepleisterde grafte omdat hulle lewens na buite mooi vertoon het, maar hulle van binne vol ongeregtigheid was.) ❖ *grafstienhiemel* = grafsteenhemel
ALGEMEEN	
Informele gesprekvoering met die Here	In strofe 1 is dit *Oe Here*, in strofe 2 *En Here*, in strofe 3 *Maa Here* en in strofe 4 *Ja, Here*. Vanaf die eerste strofe se uitroep van verwondering gaan dit later oor in `n informele gesprek met die Here. In die eerste vier strofes staan dit elke keer aan die begin van die strofe, maar in strofe 5 staan dit aan die einde *Lord.* Hierdie keer gebruik hy die aanspreekvorm *Lord* wat herinner aan `n regter in die hof.

3. Tema en boodskap

Tema: Satiriese kommentaar oor ’n politieke bestel in konteks van die gedig waar sekere groepe mense bevoordeel en ander benadeel is.

Boodskap**:** Mens moet onbevange leef volgens jou oortuigings en nie probeer aanpas/verander ter wille van jou eie sielerus nie.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

4. Beeldspraak en stylfigure

Reël	Beeldspraak, stylfigure en klankeffekte	
1	Here, ek hoor	Ironie: alles wat hy weet berus op hoorsê, nogtans matig hy hom aan om kritiek te lewer oor die hemel. Halfrym: Alliterasie: h-klank
3	maa Here, vergiewe	Ironie 1: Teen verwagting in verkies die spreker die hel terwyl die meeste mense se begeerte is om eerder hemel toe te gaan. Ironie 2: Die spreker vra die Here om hom te vergewe omdat hy nie wil hemel toe gaan nie, maar gewoonlik vra ons die Here om ons sondes te vergewe sodat ons hemel toe kan gaan. Teenstelling: *maa* (maar) – ten spyte van die wonderlike hemel wil hy liewer hel toe gaan/terugkom aarde toe.
4	Die hiemel issie my soort liewe	Alliterasie: s-klank
7	En Here, dit sal hel vi my wies	Metafoor: hemel sal vir hom hel/straf wees Ironie: die hemel sal juis nie hel/sleg/straf wees nie. Paradoks lê tussen die goeie in die hemel teenoor die slegte in die hel.
8	om met niks-doen myself elke dag te vervies	Paradoks: vir die spreker sal dit hel wees in die hemel – dit waarna so baie mense uitsien, naamlik om niks te doen nie, sal vir hom hel wees.
11	Wat baat dit?	Verwys na Matt 16:26 (interteks).
12	Klip en teer is veels meer werd.	Assonansie van die ee-klank, klankmatigheid.
13	Maa Here, hou my baas asseblief tog daa	Teenstelling: die spreker se werkgewer moet eerder in die hemel as op aarde bly (*Maa* = *Maar*). Assonansie van die aa-klank, klankmatigheid.
15	is hy tog te naar;	Ironie: Die baas wat almal uitbuit is in die hemel en hy hoort nie in die hemel nie.
18	Ja, Here, ekket my foutjies oek	*foutjies* – eufemisme probeer voorgee dat sy foute klein is. *foutjies* beklemtoon en spot met sy menslikheid en swakhede.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

19 20	En waar amil perfek is sal ek heeldag vloek,	Kontras: die spreker se vloektaal teenoor die volmaaktheid van die hemelinge. Dit verwys spottend na almal wat perfek is.
21 22	want volle perfection en contentment sal my torture tot binne in my fonnement	Metafoor: *fonnement* word gelykgestel aan sy binneste.
28	om gebraai te word	*braai* stel die lyding in die hel voor op ’n humoristiese manier.
34	op ’n tesamebeleid	Ironie: dit is juis die teenoorgestelde van die apartheidsbeleid.
40	Laat my dan liewer hier	Alliterasie van die l-klank en assonansie van die ie-klank.
41	oppie aarde ly	Ironie: sal eerder op die aarde swaarkry as om in die volmaakte hemel te gaan bly.
42 43	as om vir iewag in u grafstienhiemel te bly.	Metafoor: die hemel is vol dooies, ’n plek sonder pret en plesier. Oksimoron: graf(steen) teenoor hemel Ironie: Grafsteen verwys na die dood teenoor die mooi van die hemel.

5. Toon en stemming

Toon: A.g.v. die manier waarop die spreker God direk aanspreek en die redes wat hy gee waarom hy liewer nie hemel toe wil gaan nie en die manier hoe hy dit verduidelik, het die gedig ’n humoristiese, informele en soms verontwaardigde toon.

Stemming: Die stemming is lighartig.

Aktiwiteit 11

Lees die gedig en beantwoord dan die vrae:

In hierdie gedig voer die spreker redes aan waarom hy nie hemel toe wil gaan nie.

Bespreek hierdie stelling in ’n opstel van 250–300 woorde. **[10]**

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

LITERÊRE OPSTEL/OPSTELVRAAG

Hierdie vraag word aan die hand van Bylaag A: 'n Assesseringsrubriek vir die literêre opstel – Huistaal: Poësie nagesien.

LET WEL:

- Dis 'n breë raamwerk van feite.
- Al die feite hoef nie genoem te word nie.

Gepaste inleiding

Die spreker voer verskeie redes aan waarom hy nie moet hemel toe gaan nie/waarom hy ongelukkig in die hemel sal wees – hy sal dit as 'n straf sien as hy moet gaan (versreël 7 – 'hel'). **Die spreker spreek God direk aan wat dui op die informele toon van die gedig / gesprek wat die spreker met God voer –** dit gee ook die idee dat die spreker 'n doodgewone lewe lei en dit nie wil verruil vir die lewe in die hemel nie – Oe Here / versreël 7. 4 *die hemel issie my soort liewe*.

In die tweede strofe is een van die eerste redes waarom die spreker se geaardheid nie in die hemel sal pas nie, die mening dat hy nie "niks" kan sit en doen nie/die goue strate is nie soveel vir hom werd soos die klipstrate en die teerstrate waarop die werklike lewe op aarde vir hom veel meer beteken - bv. versreël 9 tot versreël. 12 – hy impliseer dat die goue strate nie veel betekenis vir hom sal hê as hy nie soos op aarde op die gewone strate sy daaglikse, normale lewe kan lei nie/ sal ek heeldag vloek, want volle perfection en contentment.

Nog 'n rede waarom die spreker nie wil hemel toe gaan nie, is omdat hy vermoed sy werkgewer is daar – hy het nie van hom gehou nie/hy knou mense af (versreël 14) hy is baie onaangenaam as hy mense nie kan uitbuit nie (versreël 17 *die engeltjies martel*).

Die spreker maak ook verskoning dat hy nie perfek is soos die hemelinge nie want perfeksie sou hom baie verveel/hy vloek en is bang dat as alles te goed gaan, sou dit hom geweldig irriteer (versreël 21 / 22).

Die spreker het gehoor dat seks nie deel van die lewe in die hemel is nie/hy sal dis nie sy "losbandige"/seksuele lewenswyse kan voortsit nie **–** versreël 23 en 24 **–** dit sal 'n groot gemis vir hom wees (hy beskou homself dus as 'n bedrewe minnaar, versreël 26).

Hy verduidelik waarom hy ook nie moet hel toe gaan nie/sy begeerte is om eerder op die aarde 'n kunstenaar in 'n land soos Suid-Afrika te wees/versreël 32 in Suid – Afrika/tussen die opstande deur op aarde het hy ook nog die behoefte om by me Soetwater uit te kom.

In die slotstrofe, nadat die spreker al sy redes voorgehou het, vat hy dit saam in die woorde van versreël 40 en 41 – *laat my liewer hier oppie aarde ly*. **Die spreker vrees die ewigheid in die hemel tussen skynheilige mense –** versreël 42 en 43 *as om vir iewag in u grafstienhiemel te bly*. **In die hemel is daar vir die spreker pyn en lyding –** versreël 7 *hel* / versreël 22 *torture* / versreël 41 *ly* daarom wil hy eerder op aarde bly.

'n Gepaste slot.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Gedig 12

Reaksie – Vernon February

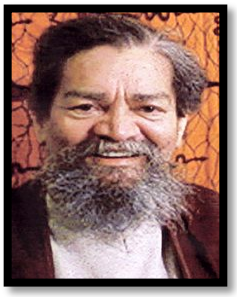

[https://af.wikipedia.org/wiki/Vernon_February]

Geboortedatum en -plek: Vernon Alexander February is op 15 Junie 1938 op Somerset-Wes gebore as die vierde oudste in 'n gesin van sewe kinders.
Letterkundige werke en prestasies: Hy maak sy debuut as digter met die oorwegend Afrikaanse bundel *O snotverdriet*. In 1982 volg hy hierdie bundel op met *Spectre de la rose*. In 1994 verwerf hy die André Demedts-prys in België vir sy bydrae tot die bevordering van Nederlands en Afrikaans.

Reaksie
Vernon February

1. *Ou Ghwarrie en tjy sê daai ding*
2. *dat tjy nou gloe met hart en siel,*
3. *is tjy oek nou een van hul kring*
4. *en vyand vannie hotnotsriel?*
5. *oe tjy sil nou met newwies*
6. *en tjou beste sjute die dag deurbring,*
7. *dit kan ek nog verdra,*
8. *ma aai, wa'om*
9. *daai Sunday-go-to-meeting-face, ou Ghwarrie?*
10. *wiet, tjy praat mos nes daai seurtjie*
11. *oppie draad,*
12. *dis justice, love en tjêritie,*
13. *tjy sê my ek sil eendag brand*
14. *ma waa's daai love en tjêritie?*
15. *Die teorie wêk olraait,*
16. *en wat kry tjy ou maat,*
17. *net hate en insults hier.*
18. *Dan soebat tjy nog ek moet gloe*
19. *Nei mattie, gee daai kan,*
20. *Hou tjy tjou Sunday-go-to-meeting-face*
21. *en ek my bottel jien.*

Uit: *O snotverdriet*, Uitgeverij in de knipscheer, Haarlem, 1979.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Woorde in gedig

WOORD	BETEKENIS
Ghwarrie	’n Aanspreekvorm of skeldnaam/platvloerse naam wat gebruik is vir ’n goeie ou vriend.
hotnotsriel	Die term *hotnotsriel* verwys na ’n spesifieke dans wat baie gewild onder ’n sekere kultuurgroep is.
newwies	Nuwe skoene wat deftig en vertonerig is.
sjute	Deftige pak klere, afgelei van die Engelse woord *suit*.
Sunday-go-to-meeting-face	Ernstige, skynheilige gesig.
seurtjie	Meneertjie, afgelei van die Engelse titel *Sir*.
oppie draad	Draadloos/radio
justice, love en tjêritie	Geregtigheid, liefde en liefdadigheid.
Die teorie wêk olraait,	Die teorie maak sin/lyk maklik.
hate en insults	Haat en beledigings.
mattie	Maatjie, maat of vriend.
kan	Houer met wyn of drank.
jien	Jenewer of gin.

Opsomming

In die gedig praat die spreker met sy ou vriend, Ghwarrie. Hy reageer krities op afvalliges soos dié wat hulle bekeer en dan as lekepredikers vir mede-afgedwaaldes wil kom preek. Die spreker is skepties teenoor die aangesprokene wat ook eens afvallig was. Die aangesprokene het vantevore nes die spreker gelewe en wil nou vir hom preek en sê hy moet sy lewe verander. In hierdie gedig kom die mens se geneigdheid om sy kultuurgoedere te versaak, onder bespreking.

1. Digvorm

Die gedig, *Reaksie*, kan beskou word as ’n vrye vers om die volgende redes:

- Daar is geen vaste rymskema nie.
- Daar is geen vaste rympatroon nie. (Die eerste 4 versreëls het wel kruisrym: abab, maar dit word nie in die res van die gedig volgehou nie.)
- Die versreëls wissel in lengte.
- Daar is ook nie ’n vaste metrum nie;
- Die gedig is in gesprekstrant geskryf presies soos wat die spreker met Ghwarrie praat.

Die gedig is in ’n variant van Afrikaans geskryf en daarom is daar voorbeelde van:

- Algehele assimilasie: (reël 4) *vannie* = van die, (reël 11) *oppie* = op die
- Klanktoevoeging (reël 6) *tjou* i.p.v. jou
- Klankweglating: (reël 8) *ma* vir maar, *wa’om* vir waarom

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

2. Analise

Titel Die titel, *Reaksie,* dui aan dat daar op ’n aksie gereageer gaan word. Die spreker reageer op die aksie van sy ou vriend Ghwarrie wat tot inkeer gekom het. Ghwarrie is nou deel van ’n ander kring wat nou ’n vyand is van die *hotnotsriel.* Daar is dus sprake van ’n **ons** en ’n **julle**. Daar is spanning tussen die twee. Dit is op dié spanning waarop daar ’n reaksie is.	
1. Ou Ghwarrie en tjy sê daai ding **Standaardafrikaans** tjy – jy daai – daardie	❖ Die aangesprokene word as *ou Ghwarrie* aangespreek. ❖ Dit is ’n lekker gemoedelike aanspreekvorm wat versterk word deur die woord *ou* en ons kan met sekerheid sê dat hulle goeie vriende was en lekker tye saam gehad het. ❖ Die woord *ghwarrie* het volgens navorsing verskillende betekenisse. Die betekenis wat egter hier in die gedig van toepassing is, verwys na ’n *lekker ou pêl.* Ook verwys die woord ghwarra na ’n minderwaardige persoon; ’n betekenis wat toepaslik is vir die gedig. ❖ Die spreker gebruik *Ghwarrie* as ’n eienaam in die verkleiningsvorm wat op verkleinering dui. Die rede daarvoor is dat dit verwys na die spreker se minagting van die persoon wat sy eie kultuur verloën. ❖ Die spreker verwys spottend na die bekering as *daai ding*. ❖ Die gebruik van woorde soos *tjy*, *oek*, *gloe* en *vannie* plaas die gedig reg van die begin af in die milieu van ’n spesifieke gemeenskap.
2. dat tjy nou gloe met hart en siel, **Standaardafrikaans** tjy – jy gloe – glo	❖ *gloe met hart en siel*: Dit blyk dat ou Ghwarrie vir die spreker gesê het dat hy gelowig geword het of hom bekeer het en dat hy ’n prediker geword het. ❖ Hy was eers ’n minderwaardige persoon wat hom nou belangrik ag en vir ander preek. ❖ Die woord Ghwarrie het dus universele waarde in die gedig en verwys nie net na een spesifieke persoon nie. ❖ Die woorde *gloe met hart en siel* word sarkasties bedoel en dui daarop dat die spreker nie glo dat Ghwarrie se bekering opreg is nie.
3. is tjy oek nou een van hul kring **Standaardafrikaans** oek – ook	❖ In hierdie versreël vra die spreker of Ghwarrie ook nou deel is van die *kring* van mense wat verander het, verwysende na die skynheiliges. ❖ Die spreker is nie meer deel van die groep waaraan Ghwarrie behoort nie, omdat hy gebruik maak van die besitlike voornaamwoord *hul kring*.
4. en vyand van die hotnotsriel?	❖ Waarskynlik dink Ghwarrie nou dat dans en vrolik wees sonde is. Hy is beslis baie gekant teen die vrolike dansery van die *hotnotsriel*. ❖ *hotnotsriel* verwys neerhalend na die rieldans. ❖ Die rieldans beeld dikwels die liefdespel tussen man en vrou uit.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

	❖ Die spreker wil weet of Ghwarrie nou so heilig is dat hy hom van dans en liefde weerhou.
5. oe tjy sil nou met newwies	❖ In versreëls 5 en 6 praat die spreker met die man oor sy kleredrag. ❖ Skielik is die aangesprokene deftig geklee. ❖ *Newwies*: nuwe skoene
6. en tjou beste sjute die dag deurbring,	❖ Hy dra nou heeldag sy nuwe skoene en sy beste pak klere. ❖ Kenmerkend van die lekepredikers is dat hulle met pakke klere en dasse op die straathoeke staan en preek.
7. dit kan ek nog verdra,	❖ Die kleredrag is vir die spreker nog aanvaarbaar, want volgens hierdie reël kan hy dit *nog verdra,* dit wil sê, dit pla hom nie so erg soos die ander dinge nie. ❖ Die omgekeerde woordorde/inversie plaas *dit* voor in die versreël om te beklemtoon dat hy die netjiese kleredrag nog kan aanvaar.
8. ma aai, wa'om	❖ Daar is 'n wending by hierdie versreël. Dit word ingelui deur die teenstellende voegwoord *ma* (maar). ❖ Die spreker dra die gevoel oor dat hy heeltemal moedeloos is, asof hy weet hy sal sy vriend nie kan verander nie. ❖ Die gebruik van die tussenwerpsel *aai* help om die gevoel van moedeloosheid by die spreker te beklemtoon.
9. daai Sunday-go-to-meeting-face, ou Ghwarrie?	❖ *Sunday-go-to-meeting-face*: 'n ernstige, skynheilige gesig. ❖ Die spreker spreek hom sterk uit oor Ghwarrie se *Sunday-go-to-meeting-face*. Die spreker hou nie van die valse, ernstige gesig wat sy vriend nou opsit nie, soos (sommige) skynheilige mense wat op 'n Sondag op pad is kerk toe vir 'n vergadering of 'n biduur om na 'n preek te luister. ❖ Hy suggereer dat die spreker hom heilig hou en dat hy 'n valse beeld uitdra. Dit is asof *ou Ghwarrie* se lewe vreugdeloos geword het na sy bekering.
10. wiet, tjy praat mos nes daai seurtjie	❖ *seurtjie:* meneertjie. In die konteks van die gedig verwys dit na die omroeper/man waarna hulle op die radio luister. ❖ *Ghwarrie* klink vir die spreker *mos nes daai seurtjie oppie draad*. Dit beteken hy klink skielik deftig. Hy praat nou formele taal en nie meer die variant van Afrikaans nie.
11. oppie draad,	❖ Hy praat formele taal (Standaardafrikaans) soos die meneer/ omroeper oor die radio (draadloos/*draad*). ❖ nes daai seurtjie *oppie draad*: 'n vergelyking. ❖ *nes:* net soos. Die formele manier van praat van ou Ghwarrie word vergelyk met dié van 'n radiopersoonlikheid.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

12. dis justice, love en tjêritie,	❖ Nie net ou Ghwarrie se praattaal en kleredrag het verander nie, dit waaroor hy preek, staan lynreg teenoor hoe hy van-tevore geleef het. ❖ Hy preek nou geregtigheid (*justice*), liefde (*love*) en liefdadigheid (*tjêritie*), maar in die praktyk sien die spreker geen meelewing en empatie met die wat swaarkry en in nood verkeer nie. ❖ Ghwarrie is self nou so bekeerd; waarom behandel hy nie die spreker nou met *love* en *tjêritie* nie?
13. tjy sê my ek sil eendag brand	❖ Ghwarrie veroordeel eerder die mense wat hulle nie, soos hy, wil bekeer nie, deur te sê hulle *sil eendag brand*. ❖ Volgens Ghwarrie sal die spreker eendag in die hel beland en daar vir ewig brand vir sy sonde as hy nie (ook) verander nie.
14. ma waa's daai love en tjêritie?	❖ Die spreker stel sy teenargument in die vorm van 'n retoriese vraag: *ma waa's daai love en tjêritie?* ❖ Die aangesprokene preek geregtigheid, liefde en liefdadigheid, maar in die praktyk sien die spreker geen liefde en liefdadigheid met dié wat swaarkry en in nood verkeer nie. Hulle word eerder veroordeel. ❖ Die spreker bevraagteken die egtheid van sy vriend se optrede.
15. Die teorie wêk olraait, **Standaardafrikaans** wêk – werk olraait – heel goed	❖ *wêk olraait:* dit maak sin ❖ In die teorie werk al die mooi woorde en Bybelse opdragte, maar dit is nie so maklik om dit in die praktyk uit te voer nie, soos Ghwarrie wat nie *love en tjêrity* uitleef nie.
16. en wat kry tjy ou maat,	❖ Die spreker vra weer 'n retoriese vraag wat hy self in reël 17 beantwoord om aan ou Ghwarrie te bewys dat sy pogings om mense te bekeer vrugteloos is. ❖ *ou:* dit is 'n tussenwerpsel wat in hierdie geval eintlik gebruik word deur die spreker om met sy vriend te spot.
17. net hate en insults hier.	❖ *hate en insults:* haat en beledigings ❖ Ghwarrie sal *hier* (waar hy woon of tussen die mense met wie hy verkeer) net *hate en insults* kry. Hulle sal hom waarskynlik net haat en beledig. ❖ Dit werk nie vir die spreker in die praktyk nie, want daar is volgens hom steeds te veel haat en nydigheid en verwyte.
18. Dan soebat tjy nog ek moet gloe **Standaardafrikaans** gloe – glo	❖ Ons lei af uit die spreker se woorde dat Ghwarrie moontlik die spreker (sy maat) gesoebat het dat hy ook moet glo, maar ons lees dit net nie in die gedig nie. ❖ Die woord *nog* dui daarop dat die spreker dit skaars kan glo dat sy vriend hom kan soebat om ook te glo ten spyte van *hate en insults*.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

19. Nei mattie, gee daai kan, **Standaardafrikaans** Nei – nee mattie – maatjie daai – daardie	❖ Die woord *Nei* dui aan dat die argument (wat die spreker betref) verby is. ❖ Die spreker gaan niks meer verder oor Ghwarrie se houding sê nie. ❖ Hy sê vir Ghwarrie, sy ou maat, dat hy die kan moet aangee, want hy wil liewer drink.
20. Hou tjy tjou Sunday-go-to-meeting-face **Standaard-afrikaans** tjou – jou	❖ Hierdie versreël word beklemtoon deurdat dit 'n byna woordelikse herhaling van versreël 9 is. ❖ Die spreker wil hiermee sy afkeur in skynheiligheid of 'n persoon wat 'n tweegesig is, uithef. ❖ Hierdie versreël word uitgehef, omdat dit lyk asof dit die belangrikste verandering in Ghwarrie se houding en gesindheid is wat die spreker so dwars in die krop steek. Ghwarrie het die heeldag 'n ernstige, afkeurende gesigsuitdrukking, asof hy nou beter is as die mense wat voorheen deel van sy vriendekring was.
21. en ek my bottel jien. **Standaardafrikaans** jien - jenewer	❖ Ten slotte verkies die spreker sy bottel drank bo die skynheiliges wat op straathoeke staan en preek. Sy drank bring vir hom ontvlugting vanuit sy wêreld van haat en beledigings. ❖ Die twee slotversreëls is 'n voorbeeld van 'n antitese of teenstelling. Ghwarrie kan sy ernstige gesigsuitdrukking hou, sy *Sunday-go-to-meeting-face*, teenoor die spreker wat sal aanhou drink: hy hou sy *bottel jien.*

3. Tema en boodskap

Die tema van hierdie gedig is dat die mens geregtigheid, liefde en liefdadigheid preek, maar leef dit nie uit nie.

Boodskap van die gedig: 'n Moontlike boodskap is dat 'n mens nie moet voorgee wat jy nie is nie.

4. Beeldspraak en stylfigure

Reël	Beeldspraak en stylfigure:	
1-4	Ou Ghwarrie en tjy sê daai ding *** en vyand vannie hotnotsriel?	'n Retoriese vraag omdat die spreker nie 'n antwoord op sy vraag verwag nie. Hy weet wat die antwoord is. Die retoriese vraag is funksioneel, want dit beklemtoon die spreker se ongeloof oor sy vriend se bekering.
2	dat tjy nou gloe met hart en siel,	'n Voorbeeld van agterplasing ter wille van uitheffing van die feit dat ou Ghwarrie verander het.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

8	ma aai, …	Wending deur middel van die teenstellende voegwoord *ma.* Die tussenwerpsel *aai beklemtoon sy moedeloosheid.*
10	*wiet, tjy praat mos nes daai seurtjie*	Suggestie omdat mense dink dat ’n spesifieke streekstaal minderwaardig teenoor Standaardafrikaans is.
12 17	*dis justice, love en tjêritie,* *net hate en insults hier.*	Kontras: geregtigheid, liefde en liefdadigheid teenoor haat en beledigings.
20 21	*Hou tjy tjou Sunday-go-to-meeting-face* *en ek my bottel jien.*	Kontras: Die gelowige wat sy kultuur verraai het, staan teenoor die dronkaard wat eerder wil bly soos hy is.

5. Toon en stemming

Die toonaard is speels en lig.

Die stemming getuig van spanning tussen mense van verskillende oortuigings.

Aktiwiteit 12

Lees weer die gedig en beantwoord dan die volgende vrae:

12.1	Haal TWEE opeenvolgende woorde uit versreël 1 aan wat aandui dat die spreker ’n gesprek met iemand voer.	(1)
12.2	Benoem die beeldspraak in versreëls 10 tot 11 en skryf die beeld wat geskep is in jou eie woorde neer.	(2)
12.3	Haal die versreël uit versreëls 16 tot 19 aan wat met versreël 12 kontrasteer	(1)
12.4	Wat is die funksie van die herhaling in versreël 20?	(1)
12.5	Die spreker in die gedig kom tot ’n gevolgtrekking. Haal die versreël aan wat dié gevolgtrekking aandui. Wat is dié gevolgtrekking? Stel die TWEE sake in jou eie woorde.	(3)
12.6	Dink jy die antitese/teenstelling in versreëls 20 tot 21 in funksioneel? Motiveer jou antwoord met TWEE redes.	(2)
		[10]

.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Nasienriglyne

Vraag	Antwoord	Punt
12.1	"Ou Gwarrie"/"tjy sê" ✓ *Indien jy die versreël as aantwoord aanbied, moet die TWEE opeenvolgende woorde onderstreep/uitgehef word.*	1
12.2	Vergelyking. ✓ Die spreker vergelyk die aangesprokene/sy/haar vriend se uitspraak/woord-keuse/taal met 'n predikant/persoon wat oor die draadloos/radio praat. ✓ *Die kandidaat bied TWEE kante van die vergelyking vir EEN punt aan.*	1 1
12.3	"net hate en insults hier." ✓	1
12.4	Dit hef die vriend/Ghwarrie/aangesprokene se vroomheid/ skynheiligheid/ andersheid uit. ✓ *Jy bied EEN antwoord vir EEN punt aan.*	1
12.5	"Die teorie wêk olraait"/ "Nei mattie, gee daai kan,"/ "Hou tjy tjou Sunday-go-to-meeting-face" ✓✓ Die teorie met betrekking tot geloof/bekering verskil van die praktyk waar mense verkies om die lewe te geniet./nie skynheilig te wees nie./ Die spreker se drankgebruik is in orde./ Die vriend/aangesprokene is skynheilig./se sogenaamde bekering is skynheilig. ✓ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.*	3
12.6	Ja. Dit verteenwoordig die verskillende wêrelde waarin die spreker en aangesprokene hulle bevind./Dit ondersteun die verbreking van die hegte band van vroeër./dui aan dat die vriendskap verby is./Dit beklemtoon die spreker se negatiwiteit teenoor die verandering wat sy vriend ondergaan het./ Dit beklemtoon die (finale) reaksie/insig/keuse van die spreker/dronkaard teenoor dié van die skynheilige gelowige. ✓✓ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.* *Die kandidaat bied TWEE kante van die antitese/teenstelling vir EEN punt elk aan.* *Die kandidaat kan nie* 'n *NEE-antwoord aanbied nie.*	2
		[10]

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Wenke vir die benadering van die ONGESIENE GEDIG in die eksamen:

- Lees die gedig aandagtig in die geheel deur.
- Kyk weer na die titel van die gedig – watter verwagting word deur die titel geskep?
- Probeer die verband tussen die titel en die inhoud van die gedig vasstel.
- Lees weer deur elke strofe en beantwoord vir jouself die volgende vrae:

  Wie?
  - Watter karakters is in die gedig aanwesig en wie tree as die spreker in die gedig op?
  - Stel vas op wie die gedig se inhoud van toepassing is, byvoorbeeld ’n geliefde, ’n moeder of die natuur, selfs ’n gemeenskap, taalgroep, geslagsgroep of bevolkingsgroep.

  Waarom?

  - Wat wil die digter met hierdie gedig bereik. Wil hy byvoorbeeld inligting oordra, ’n saak bepeins, sosiale kommentaar lewer of bloot ’n natuurbeskrywing uitbeeld?

  Wat/Watter?

  - Waaroor handel die gedig en hoe weet ons dit?
  - Watter beeldspraak en stylfigure kom in die gedig voor en wat is die funksie daarvan?
  - Let op die uiterlike bou van die gedig. Het die punktuasie, strofebou, rympatroon ’n spesifieke funksie in die gedig? Is dit ’n vrye vers en waarom is dit ’n goeie keuse vir die spesifieke gedig?
  - Watter atmosfeer (byvoorbeeld gemoedelike, hartseer, vreugdevolle, bepeinsende, aggressiewe) word in die gedig geskep en hoe word dit gedoen? Watter woorde, leestekens, beelde, skep atmosfeer in die gedig?
  - Identifiseer die tema van die gedig, met ander woorde die sentrale idee of idees in die gedig.
  - Watter boodskap of boodskappe kan uit die gedig afgelei word?

- Gaan terug na die titel en stel vas of dit ’n denotatiewe of konnotatiewe betekenis het.
- Maak seker dat jy die inhoud van die gedig verstaan voordat jy die vrae beantwoord.
- Lees nou weer die vrae aandagtig deur voordat jy hulle beantwoord.
- Die inoefen van die ongesiene gedigte is baie belangrik.

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Bronnelys

1. Litnet: Biografieë van Afrikaanse digters
2. Nasionale Senior Sertifikaat en Aangepaste Senior Sertifikaat (2018 en 2019) Eksamenvraestelle: Departement van Basiese Onderwys
3. *Verse in my inboks 'n Poësie-handleiding vir Afrikaans Huistaal Graad 12*, Saamgestel deur Philna Scholtz en Elza Vorster, Vivlia Publishers – 3de (gekorrigeerde) Druk, 2017
4. Wikipedia: Biografieë van Afrikaanse digters
5. *X-Kit Presteer!* Letterkunde-Studiegids Huistaal Graad 12, Pearson Holdings, 2017

Die samestellers van hierdie studiegids erken met dank die bydraes deur Afrikaans-onderwysers wat in hierdie studiegids gebruik is:

1. Hoërskool Elspark
2. Hoërskool Hugenote
4. Hoërskool Kemptonpark
5. Hoërskool Monument
6. Hoërskool Nelspruit
7. Hoërskool Noordheuwel

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

Bylaag A: Assesseringsrubriek vir die literêre opstel – Huistaal: Poësie [10 Punte]

KRITERIA	UITSONDERLIK	KNAP	GEMIDDELD	ELEMENTÊR	ONVOLDOENDE
INHOUD Interpretasie van onderwerp Diepte van argument, verantwoordbaarheid en insig in teks **7 PUNTE**	**5–6**	**4**	**3**	**2**	**0–1**
	- Diepgaande interpretasie van onderwerp -Reeks treffende argumente wat behoorlik uit die gedig gerugsteun is -Uitstekende begrip van die genre en gedig	-Toon begrip van die onderwerp en het die onderwerp goed geïnterpreteer -Respons redelik gedetailleerd -Enkele deeglike argumente gegee, maar nie almal ewe goed gemotiveer nie -Begrip van genre en gedig duidelik	-Redelike interpretasie van die onderwerp. -Enkele goeie punte ter ondersteuning van die onderwerp -Enkele argumente word ondersteun, maar bewyse nie altyd oortuigend nie -Basiese begrip van genre en gedig	-Onbevredigende interpretasie van die onderwerp -Byna geen punte wat die onderwerp ondersteun nie -Onvoldoende begrip van genre en gedig	-Geen begrip van die onderwerp nie -Geen verwysing na die gedig nie -Leerder het nie die genre en gedig onder die knie nie
STRUKTUUR & TAAL Struktuur, logiese vloei en aanbieding Taalgebruik, toon en styl gebruik in opstel **3 PUNTE**	**4**	**3**	**2**	**1**	**0–1**
	-Samehangende struktuur -Argumente goed gestruktureer en daar is duidelike ontwikkeling -Taalgebruik, toon en styl is volwasse, dit beïndruk en is korrek -Grammatika, spelling en punktuasie feitlik foutvry	-Duidelike struktuur en logiese vloei van argument -Vloei van argumente kan gevolg word -Taalgebruik, toon en styl is grootliks korrek	-Enkele bewyse van struktuur -'n Goed gestruktureerde logiese vloei en samehang ontbreek in die opstel -Geringe taalfoute; toon en styl meestal gepas	-Struktuur toon tekens van swak beplanning -Argumente nie logies gerangskik nie -Taalfoute beduidend -Toon en styl nie geskik nie	-Struktuur swak -Ernstige taalfoute -Foutiewe styl
VERSPREIDING VAN PUNTE	**9–10**	**7**	**5**	**3**	**0–2**

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za

The Mind the Gap study guide series

This publication is not for sale.

© Copyright Department of Basic Education
www.education.gov.za
Call Centre 0800 202 993

Mind the Gap-Studiegids Afrikaans Huistaal-Graad 12 – POËSIE- **ISBN 978-1-4315-3361-9**

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Downloaded from www.grade12pastexampapers.co.za